

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
FİNANSMAN PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TİCARİ BANKALAR İLE KATILIM BANKALARININ
KÂRLILIK PERFORMANSLARININ TOPSİS
YÖNTEMİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI**

Haşim BAĞCI

Danışman

Doç. Dr. N.Mine TÜKENMEZ

İZMİR – 2013

YÜKSEK LİSANS
TEZ/ PROJE ONAY SAYFASI

2008800021

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : Haşim BAĞCI
Tez Başlığı : Ticari Bankalar ile Katılım Bankalarının Karlılık Performanslarının Topsis Yöntemi ile Karşılaştırılması
Savunma Tarihi : 03.06.2013
Danışmanı : Doç.Dr.Nevser Mine TÜKENMEZ

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Doç.Dr.Nevser Mine TÜKENMEZ	- DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Prof.Dr.Göktuğ Cenk AKKAYA	- DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Yrd.Doç.Dr.Mehtap TUNÇ	- DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	

Oybirliği
Oy Çokluğu ( )

Haşim BAĞCI tarafından hazırlanmış ve sunulmuş "**Ticari Bankalar ile Katılım Bankalarının Karlılık Performanslarının Topsis Yöntemi ile Karşılaştırılması**" başlıklı Tezi / Projesi ( ) kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Utku UTKULU
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Ticari Bankalar ile Katılım Bankalarının Kârlılık Performanslarının Topsis Yöntemi ile Karşılaştırılması**” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

05.06.2013

Haşim BAĞCI

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
Ticari Bankalar ile Katılım Bankalarının Kârlılık Performanslarının Topsis
Yöntemi ile Karşılaştırılması
Haşim BAĞCI

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı
Finansman Programı

Ülke ekonomilerinin sağlıklı gelişebilmeleri için bankacılık sektörünün etkin bir şekilde faaliyet göstermesi gerekir. Etkinlikten kastedilen bankaların daha kârlı ve krizden minimum etkilenir düzeyde önlemler alabilecek şekilde bir yapıya sahip olmasıdır.

Bu çalışmada; katılım bankacılığı ve ticari bankacılık kavramlarının neler olduğuna, bu kavramların içeriklerine ve detaylarına değinildikten sonra Türk bankacılık sektörünün kârlılık performansları kıyaslanmış ve bunun için 4'ü katılım 4'ü ticari banka olmak üzere toplam 8 bankanın kârlılık performansları ölçülmüştür. Bu ölçüm 2003-2011 yılları arasını kapsamaktadır. Bu ölçüm yapılırken öncelikle katılım bankaları ve ticari bankaların bilanço ve gelir tablolarından veriler elde edilmiştir. Bu veriler bu analizde kullanılacak rasyoların ölçümü için gereklidir. Analizde kullanılan rasyolar: aktifin kârlılığı, özkaynakların kârlılığı, özkaynaklar / toplam aktif, net faiz (kâr payı) geliri / toplam aktif, vergi öncesi kâr / pasif toplamı, takipteki krediler / toplam krediler, toplam krediler / toplam aktif. Bu rasyolar bulunduktan sonra Topsis yöntemiyle performans puanları hesaplanmış ve birtakım sonuçlara ulaşılmıştır. Analiz sonucunda tüm yıllar irdelendiğinde performansı en yüksek çıkan bankalar Bank Asya ve Finansbank'tır. Performansı en düşük çıkan banka ise Bank Mellat'dır. Tüm bankaları incelersek; katılım bankalarının ticari bankalardan daha yüksek performans skorlarına ulaştıkları ve daha kârlı oldukları sonucuna ulaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ticari Bankacılık, Katılım Bankacılığı, Topsis Yöntemi

ABSTRACT
Master's Thesis

**The Comparison of Profitability Performances of Commercial Banks and
Islamic Banks Using Topsis Method**

Haşim BAĞCI

**Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of Business Administration
Finance Program**

In order for the economy of a country to develop in a healthy way, it is necessary that the banking sector should work effectively. What is meant by effectiveness is that banks must have a structure that is more profitable and that could take precautions to be influenced by the crisis at a minimum level.

In this study; after what the concepts of Islamic banking and commercial banking are explained and the contents and details of these concepts are dealt with, the profitability performances of Turkish banking sector are compared and for this reason the profitability performances of eight banks in total including four Islamic and four commercial banks are measured. This measurement covers between the years 2003-2011. While this measurement is being done, firstly, data from the balance sheets and income statements of Islamic banks and commercial banks were collected. These data are necessary for the measurement of the ratios that will be used in this analysis. The ratios that are being used in this analysis are: return on assets, return on equity, equity / total assets, net interest revenue (net dividend) / total assets, pre-tax profit / total liabilities, non-accruing loans / total loans, total loans / total assets. After these ratios were found, performance scores are worked out by Topsis method and some results were reached. At the end of the analysis when all the years were studied, it was found out that the banks which have the highest performance scores are Bank Asya and Finansbank. The bank which has the lowest performance score is Bank Mellat. When all the banks have been studied; it has been found out that Islamic banks have reached higher

performance scores and, as a result, are more profitable than commercial banks.

Keywords: Commercial Banking, Islamic Banking, Topsis Method

TİCARİ BANKALAR İLE KATILIM BANKALARININ KÂRLILIK PERFORMANSLARININ TOPSİS YÖNTEMİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xv
TABLOLAR LİSTESİ	xvi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM TİCARİ BANKACILIK

1.1 TİCARİ BANKA KAVRAMI VE ÖZELLİKLERİ	3
1.2 TÜRK BANKACILIK TARİHİ	4
1.2.1 Cumhuriyet Öncesi Türk Bankacılığı	4
1.2.2 Cumhuriyet Dönemi Türk Bankacılığı	4
1.3 TİCARİ BANKACILIĞIN TARİHİ	5
1.4 TİCARİ BANKALARIN YÖNETİM VE ORGANİZASYON YAPILARI	6
1.4.1 Üst Yönetim Organizasyonu	7
1.4.1.1 Genel Kurul	8
1.4.1.2 Yönetim Kurulu	8
1.4.1.3 Kredi Komitesi	8
1.4.1.4 Denetim Komitesi	9
1.4.1.5 Teftiş Kurulu	9
1.4.2 Genel Müdürlük Organizasyonu	10

1.4.3 Şube Organizasyonları	12
1.4.3.1 Kurumsal Şubeler	12
1.4.3.2 Ticari Şubeler	13
1.4.3.3 Özel Bankacılık Şubeleri	14
1.4.3.4 Bireysel Şubeler	15
1.4.3.5 Karma Şubeler	16
1.5 TİCARİ BANKALARIN AMAÇLARI	18
1.6 TİCARİ BANKALARIN ÖNEMİ	18
1.7 TİCARİ BANKALARIN FONKSİYONLARI	19
1.7.1 Birincil (Temel) Fonksiyonlar	19
1.7.1.1 Mevduat Kabulü	19
1.7.1.2 Kredi Oluşturma	20
1.7.1.3 Kredi Verme	20
1.7.1.4 Çek Takası	20
1.7.1.5 Dış Ticaret Finansmanı	21
1.7.1.6 Para Gönderme	21
1.7.2 İkincil Fonksiyonlar	21
1.7.2.1 Şube Hizmetleri	21
1.7.2.2 Genel Yardımcı Hizmetler	21
1.8 TİCARİ BANKALARIN HİZMETLERİ	22
1.9 TİCARİ BANKALARIN TÜRLERİ	23
1.9.1 Mevduat Bankaları	23
1.9.2 Sanayi Bankaları	24
1.9.3 Tasarruf Bankaları	24
1.9.4 Tarım Bankaları	24
1.9.5 Döviz Bankaları	25
1.9.6 Çeşitli Bankalar	25
1.10 TÜRKİYE’DE TİCARİ BANKACILIK	25
1.11 TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ	27
1.12 BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU	27
1.13 TİCARİ BANKALARDA FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIM ALANLARI	28

1.13.1 Ticari Bankaların Fon Kaynakları	28
1.13.1.1 Özkaynaklar	28
1.13.1.2 Yabancı Kaynaklar	29
1.13.2 Ticari Bankaların Fon Kullanımları	30
1.14 TİCARİ BANKALARDA FON YÖNETİMİ	31
1.15 TİCARİ BANKALARIN PARA VE SERMAYE PİYASALARINDA OYNADIĞI ROLLER VE ETKİNLİĞİ	31
1.15.1 Ticari Bankaların Para Piyasalarında Oynadığı Roller ve Etkinliği	32
1.15.2 Ticari Bankaların Sermaye Piyasalarında Oynadığı Roller ve Etkinliği	32
1.16 TİCARİ BANKALARIN SORUNLARI	33
1.16.1 Ekonomik İstikrarsızlıktan Kaynaklanan Sorunlar	33
1.16.2 Yüksek Kaynak Maliyeti	33
1.16.3 Haksız Rekabet Koşulları	34
1.16.4 Teknoloji	34
1.16.5 Yetersiz Denetim ve Yönetim Hataları	34
1.16.6 Mevduata Yüksek Güvence Verilmesi	35
1.16.7 Özkaynakların Yetersizliği	36
1.16.8 Mali Riskler	36
1.16.8.1 Piyasa Riski	36
1.16.8.2 Likidite Riski	37
1.16.8.3 Kredi Riski	37
1.16.8.4 Kur Riski	37
1.16.8.5 Faiz Oranı Riski	38
1.16.8.6 Ülke Riski	38
1.16.8.7 Operasyonel Riski	39
1.17 TÜRKİYE’DE BANKACILIK KRİZLERİ	39
1.17.1 1929-1945 Dönemi	40
1.17.2 1958-1964 Dönemi	40
1.17.3 1980-1988 Dönemi	40
1.17.4 1993-2001 Dönemi	40
1.18 BANKACILIK MEVZUATI	42
1.18.1 Yürürlükten Kaldırılan Bankalar Kanunları	42

1.18.1.1 Cumhuriyet Dönemi Bankalar Kanunları	42
1.18.1.2 4389 Nolu Bankalar Kanunu	43
1.18.2 Mevcut (Yürürlükte Olan) Bankalar Kanunları	43
1.18.2.1 5411 Nolu Bankalar Kanunu	43

İKİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞI

2.1 KATILIM BANKACILIĞI KAVRAMI, ÖZELLİKLERİ VE FELSEFESİ	45
2.2 KATILIM BANKACILIĞININ TARİHÇESİ	46
2.3 KATILIM BANKACILIĞININ ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ	47
2.3.1 Dini Nedenler	48
2.3.2 Sosyal Nedenler	48
2.3.3 Ekonomik Nedenler	48
2.3.4 Politik Nedenler	49
2.4 KATILIM BANKALARININ YÖNETİM VE ORGANİZASYON YAPILARI	49
2.4.1 Genel Kurul	49
2.4.2 Yönetim Kurulu	50
2.4.3 Denetim Kurulu	50
2.4.4 Genel Sekreterlik	50
2.5 KATILIM BANKACILIĞININ AMAÇLARI	51
2.6 KATILIM BANKALARININ ÖNEMİ	52
2.7 KATILIM BANKALARININ HİZMETLERİ	53
2.8 TÜRKİYE KATILIM BANKALAR BİRLİĞİ	53
2.9 KATILIM BANKALARININ TÜRLERİ	54
2.10 KATILIM BANKALARININ FON KAYNAKLARI VE KULLANIMLARI	56
2.10.1 Fon Kaynakları	56
2.10.1.1 Özel Cari Hesaplar	57
2.10.1.2 Kâr/Zarar Katılım Hesapları	57
2.10.1.3 Yatırım Hesapları	58
2.10.1.4 Tasarruf Hesapları	58
2.10.1.5 Kıymetli Maden Depo Hesapları	58

2.10.2 Fon Kullanımları	60
2.10.2.1 Murabaha	61
2.10.2.2 Mudaraba	61
2.10.2.3 Muşaraka	62
2.10.2.4 Müşaraka Mutanakısa	62
2.10.2.5 İcara	62
2.10.2.6 İcara ve İktina	63
2.10.2.7 Müzaraa, Musakat ve Mugase	63
2.10.2.8 Kârz-ı Hasen	63
2.10.2.9 Tavarruk/Teverruk	63
2.10.2.10 Selem Satışı	64
2.10.2.11 İstisna	64
2.10.2.12 Joala	64
2.10.2.13 Puan Sistemi	64
2.10.2.14 Komodite	65
2.11 SUKUK	67
2.11.1 Türkiye’de Sukuk İşlemleri	69
2.12 KÂR PAYI – FAİZ İLİŞKİSİ	69
2.12.1 Kâr Payı ve Faiz Arasındaki Farklılıklar	70
2.12.2 Kâr Payı ve Faiz Oranının Birbirine Yakın Olmasının Nedeni	70
2.13 KATILIM BANKACILIĞININ EKONOMİYE ETKİSİ	71
2.14 KATILIM BANKACILIĞININ SORUNLARI	72
2.14.1 Yasal Düzenlemeler (Mevzuat)	73
2.14.2 Deneyimli, Vasıflı İşgücü Yetersizliği	73
2.14.3 Yeni Bir Sistem Olma	73
2.14.4 Destekleyici Kurum Eksikliği	73
2.14.5 İnterbank Piyasa Sorunu ve Uyumsuz Muhasebe Standartları	74
2.14.6 Temerrüt ve Gelir Kaybı Problemi	74
2.15 KATILIM BANKACILIĞININ DEĞERLENDİRİLMESİ	75
2.15.1 Güçlü Yönleri	75
2.15.2 Zayıf Yönleri	76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TİCARİ BANKACILIK KATILIM BANKACILIĞI KARŞILAŞTIRILMASI

- 3.1 TİCARİ BANKALAR İLE KATILIM BANKALARININ BENZERLİKLERİ 78
3.2 TİCARİ BANKALAR İLE KATILIM BANKALARININ FARKLILIKLARI 79

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TİCARİ BANKALAR İLE KATILIM BANKALARININ KÂRLILIK PERFORMANSLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

- 4.1 KÂRLILIK PERFORMANSI 82
4.2 KÂRLILIK RASYOLARININ ÖLÇÜMÜ 82
    4.2.1 Katılım Bankalarının Kârlılık Rasyoları 83
    4.2.2 Ticari Bankaların Kârlılık Rasyoları 88
4.3 KÂRLILIK PERFORMANSININ KARŞILAŞTIRILMASI 93
4.4 LİTERATÜR ARAŞTIRMASI 93
4.5 TOPSIS YÖNTEMİ 94
    4.5.1 Karar Matrisinin Oluşturulması 94
    4.5.2 Standart Karar Matrisinin Oluşturulması 95
    4.5.3 Ağırlıklı Standart Karar Matrisinin Oluşturulması 95
    4.5.4 İdeal (A^*) ve Negatif İdeal (A^-) Çözümlerin Oluşturulması 96
    4.5.5 Ayırım Ölçülerinin Hesaplanması 97
    4.5.6 İdeal Çözüme Göreli Yakınlığın Hesaplanması 97
4.6 TOPSIS YÖNTEMİYLE KÂRLILIK PERFORMANSI ÖLÇÜMÜ 98
    4.6.1 Araştırmanın Amacı 98
    4.6.2 Araştırmanın Örnekleme 98
    4.6.3 Araştırmanın Kısıtları 98
    4.6.4 Veri Toplama Süreci ve Analizde Kullanılan Yöntem 99
    4.6.5 Topsis Uygulaması 99
        4.6.5.1 Karar Matrisinin Oluşturulması 100
        4.6.5.2 Standart Karar Matrisinin Oluşturulması 103

4.6.5.3 Ağırlıklı Standart Karar Matrisinin Oluşturulması	107
4.6.5.4 İdeal ve Negatif İdeal Çözümlerin Oluşturulması	110
4.6.5.5 Ayırım Ölçülerinin Hesaplanması	111
4.6.5.6 İdeal Çözüme Göre Yakınlığın Hesaplanması	113
SONUÇ	119
KAYNAKÇA	124

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
A.Ş.	Anonim Şirket
ATM	Automatic Teller Machine
BAE	Birleşik Arap Emirlikleri
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BSMV	Banka Sigorta Muameleleri Vergisi
EFT	Elektronik Fon Transferi
GVK	Gelir Vergisi Kanunu
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KKDF	Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
POS	Point of Sale
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TKBB	Türkiye Katılım Bankalar Birliği
TL	Türk Lirası
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TOPSIS	Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution
TTK	Türk Ticaret Kanunu
VÖK	Vergi Öncesi Kâr

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye’deki Ticari Bankalar	s. 25
Tablo 2: Türkiye’deki Bankacılık Krizlerinin Etkileri (1980-2001)	s. 41
Tablo 3: 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu’nda Değişiklik Yapan Kanunlar	s. 44
Tablo 4: Türkiye’deki Katılım Bankaları ve Tarihi	s. 54
Tablo 5: Türkiye’deki Katılım Bankalarının Şube Sayıları (2006-2012)	s. 56
Tablo 6: Türkiye’deki Katılım Bankalarının Topladıkları Fon Miktarları (2000-2012)	s. 59
Tablo 7: Türkiye’deki Katılım Bankalarının Fon Kullanım Miktarları (2000-2012)	s. 65
Tablo 8: Katılım Bankaları ve Ticari Bankaların Benzer Yönleri	s. 78
Tablo 9: Katılım Bankaları ve Ticari Bankalar Arasındaki Farklar	s. 79
Tablo 10: Bank Asya 2003-2011 Yılları Kârlılık Analizinde Kullanılacak Veriler	s. 83
Tablo 11: Bank Asya 2003-2011 Yılları Kârlılık Rasyoları	s. 84
Tablo 12: Türkiye Finans 2003-2011 Yılları Kârlılık Analizinde Kullanılacak Veriler	s. 85
Tablo 13: Türkiye Finans 2003-2011 Yılları Kârlılık Rasyoları	s. 85
Tablo 14: Albaraka Türk 2003-2011 Yılları Kârlılık Analizinde Kullanılacak Veriler	s. 86
Tablo 15: Albaraka Türk 2003-2011 Yılları Kârlılık Rasyoları	s. 86
Tablo 16: Kuveyt Türk 2003-2011 Yılları Kârlılık Analizinde Kullanılacak Veriler	s. 87
Tablo 17: Kuveyt Türk 2003-2011 Yılları Kârlılık Rasyoları	s. 87
Tablo 18: Vakıfbank 2003-2011 Yılları Kârlılık Analizinde Kullanılacak Veriler	s. 88
Tablo 19: Vakıfbank 2003-2011 Yılları Kârlılık Rasyoları	s. 89
Tablo 20: Garanti Bankası 2003-2011 Yılları Kârlılık Analizinde Kullanılacak Veriler	s. 90

Tablo 21: Garanti Bankası 2003-2011 Yılları Kârlılık Rasyoları	s. 90
Tablo 22: Finansbank 2003-2011 Yılları Kârlılık Analizinde Kullanılacak Veriler	s. 91
Tablo 23: Finansbank 2003-2011 Yılları Kârlılık Rasyoları	s. 91
Tablo 24: Bank Mellat 2003-2011 Yılları Kârlılık Analizinde Kullanılacak Veriler	s. 92
Tablo 25: Bank Mellat 2003-2011 Yılları Kârlılık Rasyoları	s. 92
Tablo 26: 2003 Yılı Karar Matrisi	s. 101
Tablo 27: 2004 Yılı Karar Matrisi	s. 101
Tablo 28: 2005 Yılı Karar Matrisi	s. 101
Tablo 29: 2006 Yılı Karar Matrisi	s. 101
Tablo 30: 2007 Yılı Karar Matrisi	s. 102
Tablo 31: 2008 Yılı Karar Matrisi	s. 102
Tablo 32: 2009 Yılı Karar Matrisi	s. 102
Tablo 33: 2010 Yılı Karar Matrisi	s. 103
Tablo 34: 2011 Yılı Karar Matrisi	s. 103
Tablo 35: 2003 Yılı Normalizasyon Matrisi	s. 104
Tablo 36: 2004 Yılı Normalizasyon Matrisi	s. 104
Tablo 37: 2005 Yılı Normalizasyon Matrisi	s. 104
Tablo 38: 2006 Yılı Normalizasyon Matrisi	s. 105
Tablo 39: 2007 Yılı Normalizasyon Matrisi	s. 105
Tablo 40: 2008 Yılı Normalizasyon Matrisi	s. 105
Tablo 41: 2009 Yılı Normalizasyon Matrisi	s. 105
Tablo 42: 2010 Yılı Normalizasyon Matrisi	s. 106
Tablo 43: 2011 Yılı Normalizasyon Matrisi	s. 106
Tablo 44: 2003 Yılı Ağırlıklı Standart Karar Matrisi	s. 107

Tablo 45: 2004 Yılı Ağırlıklı Standart Karar Matrisi	s. 107
Tablo 46: 2005 Yılı Ağırlıklı Standart Karar Matrisi	s. 108
Tablo 47: 2006 Yılı Ağırlıklı Standart Karar Matrisi	s. 108
Tablo 48: 2007 Yılı Ağırlıklı Standart Karar Matrisi	s. 108
Tablo 49: 2008 Yılı Ağırlıklı Standart Karar Matrisi	s. 108
Tablo 50: 2009 Yılı Ağırlıklı Standart Karar Matrisi	s. 109
Tablo 51: 2010 Yılı Ağırlıklı Standart Karar Matrisi	s. 109
Tablo 52: 2011 Yılı Ağırlıklı Standart Karar Matrisi	s. 109
Tablo 53: 2003-2011 Yılları Arası İdeal Çözümler	s. 110
Tablo 54: 2003-2011 Yılları Arası Negatif İdeal Çözümler	s. 111
Tablo 55: 2003-2011 Yılları Arası İdeal (Maksimum) Ayırım Ölçüleri	s. 112
Tablo 56: 2003-2011 Yılları Arası Negatif İdeal (Minimum) Ayırım Ölçüleri	s. 112
Tablo 57: 2003-2011 Yılları Arası Bankaların Performans Puanları	s. 114
Tablo 58: 2003 ve 2004 Yılı Bankaların Performans Puanları	s. 115
Tablo 59: 2005 ve 2006 Yılı Bankaların Performans Puanları	s. 115
Tablo 60: 2007 ve 2008 Yılı Bankaların Performans Puanları	s. 116
Tablo 61: 2009 ve 2010 Yılı Bankaların Performans Puanları	s. 116
Tablo 62: 2011 Yılı Bankaların Performans Puanları	s. 117

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Bankalarda Üst Yönetim Organları	s. 10
Şekil 2: Genel Müdürlük Organizasyon Şeması	s. 11
Şekil 3: Kurumsal Şube Organizasyon Şeması	s. 13
Şekil 4: Ticari Şube Organizasyon Şeması	s. 14
Şekil 5: Özel Şube Organizasyon Şeması	s. 15
Şekil 6: Bireysel Şube Organizasyon Şeması	s. 16
Şekil 7: Karma Şube Organizasyon Şeması	s. 17
Şekil 8: Ticari Banka Türleri	s. 23
Şekil 9: Katılım Bankaları Organizasyon Yapısı	s. 51
Şekil 10: Katılım Bankaları Personel Değişimi (2006-2012)	s. 55
Şekil 11: Türkiye'deki Katılım Bankalarının Topladıkları Fonların Yapısı (2000-2012)	s. 60
Şekil 12: Türkiye'deki Katılım Bankalarının Kullandıkları Fonların Sektör Payları (2000-2012)	s. 66
Şekil 13: 2002-2011 Yılları İtibariyle Sukuk İhracı (Milyar Dolar)	s. 68
Şekil 14: 2002-2011 Yılları Arasında Dünyada Sukuk İhraç Dağılımı	s. 68
Şekil 15: Dünyada Katılım Bankacılığı	s. 77

GİRİŞ

Piyasalarda faaliyet gösteren işletmeler, bankalar ve diğer tüm kuruluşlar rekabet ortamının yarattığı olumsuz etkilerden dolayı kazançlarındaki dalgalanmalardan korunmak amacıyla etkin ve verimli çalışma koşullarını uygulamak zorundadırlar. Bu koşullar işletmelerin performanslarıyla doğrudan ilişkilidir. Performans ile rekabet doğrudan ilişkilidir, çünkü rekabetin fazla olduğu durumlarda ya da kriz dönemlerinde performans analizi çok önemli olmaktadır (Albayrak ve Erkut, 2005: 47).

Türkiye’de ekonomide çoğunluk bankacılık sektörüne aittir. Bu nedenle bu sektördeki olumlu ve olumsuz gelişmeler ekonomiyi doğrudan etkilemektedir. Bankalara tasarruf yapan, bankalardan kredi çeken bireyler ve kurumlar bankaların finansal performansları hakkında bilgi sahibi olmak istemektedir. Bu sebeple kârlılık ve risk analizlerinin yapılması gerekmektedir. Bu sayede bankalar müşterilerine finansal performansları hakkında bilgi sunabilirler (Çetin ve Bıtrak, 2010: 76).

Bankacılık piyasası; 1980’li yıllardan itibaren yaşanan değişim ve gelişimle çok aktif hale gelmiştir. Bu gelişmelerin bazıları: mevduat ve kredi faizlerinin serbest olması, döviz transferlerine izin verilmesi ve kredi kartı kullanımı gibi uygulamalar bankacılık sektörünü daha önemli hâle getirmiştir. Ayrıca faize karşı duyarlı olan ve faizsiz çalışmak isteyen kurumlar için 16/12/1983 tarih ve 83/7506 sayılı kararname ile Özel Finans Kurumları kurulmuştur. Bu kurumun adı 12/12/2005 tarihinde Katılım Bankası olarak değiştirilmiştir (Dağ, 2011: 1).

Bankalar finansal piyasalarda en etkin olan kurumların başında gelmektedir. Özel Finans Kurumları’nın kurulmasıyla birlikte bankacılık sektörü ticari bankalar ve artık adı katılım bankaları olarak ifade edilen ayrıma gidilmiştir. Katılım bankalarının çalışma prensibi olarak faizsiz bankacılık sistemi benimsenirken, ticari bankalarda faize bağlı kredi verme veya tasarruf kabul etme gibi bir sistem bulunmaktadır. İki tür bankacılık da çok önemlidir, özellikle katılım bankalarının kurulmasıyla artık insanlar kendi inançlarına göre istedikleri şekilde istedikleri bankaya yatırım yapabilme imkânına sahip olmuşlardır.

Finansal piyasaların öneminin artması, piyasalarda faaliyet gösteren bankaların ya da diğer kurumların finansal performanslarının ölçümünü gerekli kılmaktadır. Bu çalışmada; ticari bankalar ile katılım bankaların kârlılık

performansları ölçülmüş ve bu ölçüm sonrasında aralarında karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu ölçüm yapılırken kullanılabilir birçok yöntem vardır ve bu çalışmada 'Topsis' yöntemi kullanılmıştır. Topsis yöntemi çok kriterli karar verme yöntemlerinden biridir. Bu yöntem; muhasebe, finans, pazarlama, ulaşım, sağlık vb. birçok alanda kullanılmaktadır. Bu yöntemin seçilme nedeni ve en önemli avantajı: her değişken ya da alternatif kendi değerini alır, bu sayede alternatifler ve kriterler arasındaki farklılıklar üzerine sağlıklı ve güvenilir yorumlar yapılabilmekte ve gerçekçi sonuçlara ulaşılabilmektedir (Abrishamchi, Ebrahimian, Tajrishi, Mariño ve Hon.M.Asce, 2005: 330-335).

Bu çalışmanın birinci bölümünde; ticari bankacılık kavramının ne anlama geldiği, tarihçesi, yönetim ve organizasyon yapıları, amaçları, önemi, fonksiyonları, hizmetleri, türleri, ticari bankaların fon kaynakları ve kullanımları, fon yönetimleri, ticari bankaların para ve sermaye piyasalarında oynadığı roller ve etkinliği ve ticari bankaların sorunlarından bahsedilmektedir.

Çalışmanın ikinci kısmında; katılım bankacılığı kavramının anlamı, felsefesi, tarihçesi, ortaya çıkış sebepleri, yönetim ve organizasyon yapıları, amaçları, önemi, hizmetleri, türleri, fon kaynakları ve kullanımları, katılım bankacılığının ekonomiye etkileri, sorunları gibi konulardan bahsedilmektedir.

Çalışmanın üçüncü kısmında; katılım bankaları ile ticari bankalar karşılaştırılmış, aralarındaki benzerlikler ve farklılıklar belirtilmiştir.

Çalışmanın dördüncü ve son kısmında ise uygulamaya yer verilmiş ve katılım bankaları ile ticari bankaların kârlılık performansları Topsis yöntemiyle analiz edilmiş ve performans sonuçları karşılaştırılarak hangi bankanın hangi yılda daha yüksek performans sergilediği yani hangi bankanın daha kârlı olduğu hakkında yorumlarda bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

TİCARİ BANKACILIK

1.1 TİCARİ BANKA KAVRAMI VE ÖZELLİKLERİ

Ticari banka kavramı ile ilgili literatürde birçok tanım yer almaktadır. Belli başlı ticari banka tanımları şunlardır: ticari bankalar; mevduat toplayan ve topladıkları mevduatları farklı alanlarda kredi ve iştirak aracı olarak kullanan işletmelerdir (Tolon, 2004: 1). Ticari bankalar; mevduat kabul eden, işletme kredileri veren ve temel yatırım ürünleri veren bir banka türüdür (Wikipedia, 2003, *Commercial Bank*, http://en.wikipedia.org/wiki/Commercial_bank, 27/12/2012). Ticari bankalar kısa vadeli kredi verirler ve verdikleri krediyi topladıkları mevduat ile karşılırlar, dolayısıyla ticari bankalar kredi satın alan ve satan kuruluşlardır (Özaydın, 1998: 1). Ticari bankalara mevduat bankaları ya da ticaret bankaları adı da verilir. *Ticaret bankaları; geniş kitlelerden mevduat ve diğer isimler altında kaynak toplayan, bu kaynakları kredilendirme ve diğer mali işlemlerde kullanan, bu işlemleri devamlı uğraşı olarak yapan, ekonomide kaydi para yaratan mali kurumlar olarak tanımlanabilir* (Öz, 2005: 33). Ticari bankalar; nakit, tahvil, banka özkaynağı ve kredileri değerlendiren ve bu işlevlerin karşılığında gelir elde eden kurumlardır (E.Banks, 1999: 33). Bu tanımlardan yola çıkarak en genel anlamıyla ticari bankacılık, tüm ticari faaliyetlere katılan bankaları ifade etmektedir (Takan ve Boyacıoğlu, 2011: 41).

Bir ticari bankada genel olarak bulunan özellikler şunlardır (Dr.S.F.L.Mendes, 2008: 4):

- Mevduat kabul eder, işletme kredileri oluşturur ve ilgili hizmetler sunar,
- Müşterilere vadeli, vadesiz mevduat ve tasarruf mevduatı gibi çeşitli hesap hizmetleri sunar,
- Bireylerin sahip olduğu mevduatları işleterek kâr sağlamaya çalışır,
- Öncelikle işletmelere borç verme ve mevduat toplamayla ilgilenirler.

1.2 TÜRK BANKACILIK TARİHİ

Türkiye’de bankacılık oldukça önemlidir çünkü bankalar dışındaki finansal kurumlar yeterince gelişmemiştir ve bu nedenle bankalar finansal sistemin can damarlarıdır. Türkiye’de bankacılığın tarihi Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet dönemi bankacılığı olmak üzere ikiye ayrılır (Takan ve Boyacıoğlu, 2011: 3).

1.2.1 Cumhuriyet Öncesi Türk Bankacılığı

Tanzimat’a kadar bankacılıkla ilgilenilmemiştir. Bunun en temel nedeni: sanayi devrimine Osmanlı’nın uyum sağlayamaması ve kapalı ekonomik sistemin varlığıdır. Daha sonra 1947 yılında Osmanlı Devleti’nde ilk banka kurulmuştur, adı İstanbul Bankası’dır ve kurucuları sarraf ve Galata bankerleridir. İstanbul Bankası 1852’ye kadar faaliyet etmiştir. Osmanlı döneminin kurulan en önemli bankası 1863 yılında İngiliz ve Fransız sermayesiyle kurulan Osmanlı Bankası’dır. Bu banka ‘Bank-ı Osmanî-i Şahane’ adıyla kurulmuş ve 1925’e kadar aktif faaliyetlerine devam etmiştir. Bu dönemde pek fazla milli banka kurulmamıştır. 1863 yılında Mithat Paşa’nın kurduğu ‘Memleket Sandıkları’, 1888 yılında Ziraat Bankası’na dönüşerek ilk milli sermaye ile kurulan banka olmuştur (Güney, 2012: 2).

1.2.2 Cumhuriyet Dönemi Türk Bankacılığı

Türkiye’de bankacılık asıl olarak Cumhuriyet’in ilanından sonra başlamış ve gittikçe gelişmiştir. 1923-1932 arasında çok fazla küçük banka kurulmuş ancak 1929 krizinden dolayı bu bankaların faaliyetlerine son verilmiştir. Bu dönemde kurulan bankalar: 1924’te T.İş Bankası, 1925’te Sanayi ve Maden Bankası, 1927’de Emlak ve Eytam Bankası (1946’da Türkiye Emlak Kredi Bankası’na dönüşmüştür) olmak üzere 3 tanedir. 1929 krizi devletçilik ilkesini ortaya çıkarmış ve böylece 1930-1938 yılları arasında büyük devlet bankaları kurulmuş ve bu bankalar: 1930’da T.C. Merkez Bankası, 1933’te Sümerbank ve İller Bankası, 1935’te Etibank, 1937’de Denizbank ve 1938’de kurulan Halk Bankası’dır. Devletin banka sayısının gitgide artış göstermesi özel sektörün de bankacılığa ilgisini çekmiş ve 1944’de Yapı ve

Kredi Bankası, 1946'da Garanti Bankası, 1948'de Akbank, 1953'de Demirbank ve 1955'de Pamukbank, özel sektörün bu sektöre girdiğini göstermektedir. 1980 sonrası dönemdeki Türk bankacılığı günümüzde halen devam eden politikaların yürütüldüğü bir süreçtir. Türk bankacılığı dışa açılmış ve yabancı bankalar ülkemizde şube açmaya başlamışlardır ve bu da bankacılık sektöründe rekabeti ve kaliteyi arttırmıştır. Faizsiz bankacılığın temelini oluşturan Özel Finans Kurumları Birliği 5411 sayılı kanun ile Türkiye Katılım Bankalar Birliği'ne dönüştürülmüştür (Güney, 2012: 2-3; Takan ve Boyacıoğlu, 2011: 7-11).

1.3 TİCARİ BANKACILIĞIN TARİHİ

Ticari bankaların kökeni M.Ö dördüncü binyılda, Irak'ta kurulan Bâbil İmparatorluğu döneminde atılmıştır. Mevduat toplama, kredi verme, para değişimi gibi bankacılık hizmetleri bulunmaktadır. Günümüzdeki haliyle ticari bankalar; özellikle 13. ve 14. Yüzyılda yani Ortaçağ'ın son dönemlerinde ortaya çıkmıştır. Tarihte banka adını taşıyan en eski banka 1401'de kurulan Barcelona Bankası'dır, ilk devlet bankası ise 1587'de Venice'de kurulmuştur. Daha sonra bu iki banka halka daha hızlı ve kaliteli hizmet vermek amacıyla 1609'da Amsterdam Bankası adı altında birleştirilmiş ve böylece 16. ve 17. yüzyılda tüm önemli ticari transferler Akdeniz ve Atlantik Okyanusu arasında ve bu okyanusa bakan Avrupa sahili çevresinde yapılmıştır. Bunun sonucu olarak da İspanya, Portekiz, Hollanda, İngiltere, Fransa gibi ülkelerde bankacılık hizmetleri gelişmiştir. 18. yüzyılın başlarında Amsterdam Bankası'nın işlevselliğinin artmasıyla birlikte Avrupa'daki bankaların sayısında gözle görülür bir artış başlamıştır. 19. yüzyılın başında endüstriyel gelişmelerin ortaya çıkması ve büyük ölçekli üretim çağına girişle birlikte bankalar para yaratmaya başlamışlar ve genişleşmişlerdir ancak sanayideki hızlı gelişmelerin devamıyla birlikte özel bankalar ortaya çıkmıştır böylece orta ve uzun vadeli kredilere katılım artmıştır. 19. yüzyılın sonlarına doğru dünyada kapitalizm kavramı ortaya çıkmıştır. Kapitalizm: özel mülkiyetin piyasada etkin olduğu ekonomik bir sistemdir. Bu sistemin sonucu olarak; bankalar, mevduat ve özel para yaratma gibi işletme faaliyetlerini finanse etmede uzmanlaşmışlar ve diğer bankalara özel bankacılık hizmeti vermekle görevlendirilmiş bir merkez bankası

oluşturmuşlardır. Bu banka; bankaların bankası olarak adlandırılmıştır ve ticari bankaları denetleyebilme ve diğer ticari bankalar olmaksızın piyasaya para sürebilme avantajına sahiptir. Kapitalizmin ortaya çıkmasıyla güvene dayalı işlemleri kolaylaştırmak için bankalara ihtiyaç duyulmuştur ve bankalar ayrımcılık olmaksızın tüm topluma hizmet vermeyi amaçlamışlardır (Idiab, Haron ve Ahmad, 2011: 1025-1026).

Tarihte kurulan ilk bankalar önce mevduat bankaları olarak faaliyet göstermişlerdir, daha sonra topladıkları mevduatın bir kısmını ticari senet iskontosu yoluyla borç verme yoluna gitmişlerdir. 17. yüzyıl sonlarına doğru iskonto edilen senetlere karşı, banknot ihracı, ticari bankacılığın zorunlu bir gereği olmuştur. 19. yüzyılın ilk yarısında, Avrupa'da mevduat hacminin hızla artması ile çek kullanımı yaygınlaşmıştır. Banknot ihracının özel kurumlara verilmesine karşılık, özellikle kısa vadeli mevduat kabulü ve bu mevduatın genellikle ticari senetler iskontosu yoluyla ikrazı ticari bankaların başlıca fonksiyonu olarak devam etmiştir. Bununla birlikte, birçok ülkede iskonto ettikleri senetlerin önemli bir kısmını tedavül ya da merkez bankalarına reeskont ettirmek suretiyle banknot ihracı mekanizmasından en çok yararlanan bankalar da yine ticari bankalardır (Takan ve Boyacıoğlu, 2011: 42; Öçal ve Çolak, 1999: 37; Şendoğdu, 2011: 28-29).

1.4 TİCARİ BANKALARIN YÖNETİM VE ORGANİZASYON YAPILARI

Tüm işletmelerde olduğu gibi bankalarda da başarılı sonuçlar alabilmek için iyi bir yönetim ve organizasyon yapısının bulunması gerekir. Etkili ve esnek bir organizasyon yönetimi başarının en temel koşuludur. Bankaların ulusal ve uluslar arası rekabette üstünlük sağlamaları için yönetim ve organizasyon yapılarının büyük etkisi bulunmaktadır. Bir banka organizasyonunun başarısını ölçmek için bankanın kaynaklarının şu özelliklere sahip olması gerekir (Şendoğdu, 2011: 58-59; Kırloğlu, 1992):

- **Aktif kalitesi:** bankanın organizasyon ve yönetimi iyiyse verdiği kredilerden birçoğu döner, tersi durumda ise alacakların kredilere oranı artar ve mali yapı olumsuz etkilenir.
- **Mali yapıyı güçlendirme:** uzun vadede en önemli faktördür, bunun için aktif kalitesinin iyi özkaynaklarının güçlü olması gerekir. Bu sayede banka kısa vadede büyük sorunlar yaşamaz.

- **Dönem sonunu kârla kapatma:** bir işletme bilançosunu kârlı kapatmışsa kendisini eleştirilerden koruyabilir. Bankacılıktan anlayan biri için detaylı incelemeye gerek duymadan bilançoya bakarak kontrol yapmak kolaydır.
- **Nakit akışlarında risk ve kârlılık dengesini sağlama:** bankalarda nakit hareketliliği çok fazladır. Bankaların, mevduat sahibi müşterilerinin para talebini karşılayabilecek durumda olmaları gerekir. Bankaların ne kadar likit varlık ne kadar atıl stok bulunduracaklarını sektör, bölge ve müşteri gruplarına göre ayarlamaları gerekir. Bunu en uygun biçimde belirleyen yönetim en başarılı kabul edilir.
- **Her banka müşterilerine en kaliteli hizmeti verebilecek şekilde organize edilmelidir:** çünkü tüm ihtiyaçlara cevap verebilecek tek tip bir organizasyon yapısı bulunmamaktadır. Bankaların kendilerine özgü yönetim ve organizasyon yapıları vardır. Bu yapılar uzmanlık alanlarından dolayı bankalarda farklılaşma gösterir. Özel yasalarla kurulmuş bankalar dışındaki tüm bankalarda bulunması zorunlu olan yönetim kadroları vardır. Bir banka örgütünde en basit olarak: yönetim kurulu, kredi komitesi, genel müdür ve yardımcısı, bölüm müdürleri ve yardımcısı, şube müdürü ve yardımcısı, servis şefleri ve memurlar gibi yönetim kadroları bulunmaktadır (Güney, 2012: 34-35; Şakar, 2000: 41; Uzkesici, 1993: 42). Bu kadrolarda görev alan yöneticilerin kişisel başarıları kurumsal başarıyı getirecektir. Günümüz yönetim anlayışında başarılı olabilmenin ön koşulu; bilgiyi etkin ve verimli kullanmak ve bu bilgiye istenildiği zaman istenildiği şekilde ulaşabilmektir. Bankaların yönetim organları: üst yönetim, genel müdürlük ve şubelerdir (Şendoğdu, 2011: 61).

1.4.1 Üst Yönetim Organizasyonu

Ticari bankalarda bulunması zorunlu üst yönetim organları ve buna yardımcı bölümler bulunmaktadır. Bu organlar hiyerarşik olarak sıralandığında: genel kurul, yönetim kurulu, kredi komitesi, denetim komitesi, teftiş kurulu ve genel müdürden oluşmaktadır (Uzkesici, 1993: 42).

1.4.1.1 Genel Kurul

Bankalarda en yüksek karar organı genel kuruldur. Yılda bir kez toplanırlar. Genel kurul faaliyet denetimini bu toplantılarda yapar ve yönetim kurulu üyelerini belirler. Genel kurula banka hisse sahipleri katılır. Genel kurula katılan pay sahiplerinin yetkileri: organların atanması, mali tabloların onayı, kâr dağıtımı, ortaklık sözleşmesini değiştirmek, sermaye artırımına gitmek ve ortaklığın feshine karar vermektir (Yazıcı, 2011: 55).

1.4.1.2 Yönetim Kurulu

Genel kuruldan sonra en yetkili karar organıdır ve genel kurul yönetim kurulunu atar. Yönetim kurulu; genel müdür dahil olmak üzere beş kişiden az olamaz ve bir başkan, bir ya da daha fazla başkan yardımcısı ve üyelere oluşur. Yönetim kurulu kredi açmakla görevli üç kuruldan biridir ve belli bir tutarı aşan krediler için yönetim kurulunun onayı gereklidir. Genel müdürlük ve yönetim kurulu başkanlığı görevlerini aynı kişi yürütemez. Yönetim kurulunun görevleri şunlardır (Şendoğdu, 2011: 61; Uzkesici, 1993: 44; Yazıcı, 2011: 55-56):

- Bankanın vizyonunun ve misyonunun belirlenmesi,
- Üst yönetimin görev ve sorumluluklarının belirlenmesi,
- Yeterli sayıda kaliteli personel temini ve ücret politikasının belirlenmesi,
- Kredi komitesinin denetlenmesi,
- Mevduat sahiplerinin haklarını korumak için yeterli sermayenin sağlanması,
- Halkın bankaya olan güvenini sağlamak için banka faaliyetlerinin kârlı bir şekilde sürdürülmesinin sağlanmasıdır.

1.4.1.3 Kredi Komitesi

Kredi komitesi; Türkiye’de kurulması kanunî açıdan zorunlu olan, yönetim kurulunun denetiminde ve onun altında görev yapan kurumdur. Kredi komitesi; yönetim kurulunun üyeler arasından seçeceği iki üye ile banka genel müdürü veya vekilinden oluşur. Kredi komitesinin oybirliğiyle aldığı kararlar doğrudan doğruya uygulanırken oyçokluğu ile aldığı kararlar için yönetim kurulunun onayı gereklidir.

Yönetim kurulu üyelerinden herbirinin komitenin faaliyetleri hakkında rapor, bilgi isteme ve her türlü kontrolü yapma yetkisi vardır (Türkiye Bankalar Birliği, 2011, *5411 Sayılı Bankacılık Kanunu*, [http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/472/Bankacilik-Kanunu.pdf/madde 23, 21/01/2013](http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/472/Bankacilik-Kanunu.pdf/madde%2023,%2021/01/2013)). Bankalarda kredi açma yetkisi yönetim kuruluna aittir ancak yönetim kurulu bu yetkiyi kredi komitesine veya genel müdürlük makamına yazılı öneri ile devredebilir. Yönetim kurulu kredi komitesine özkaynakların maksimum %10'unu, genel müdürlük makamına ise en fazla %1'i değerindeki kredi açma yetkisini devredebilir (Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2006, *Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik*, [http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/27217.html/madde 5,6 ve 7, 21/01/2013](http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/27217.html/madde%205,%206%20ve%207,%2021/01/2013)). Kredi komitelerinin belli başlı görevleri: büyük miktarda kredileri onaylama veya reddetme, problemlili kredileri denetleme ve tüm kredi portföyünün riskini minimum tutarak faaliyetlerini devam ettirmektir (Şendoğdu, 2011: 62).

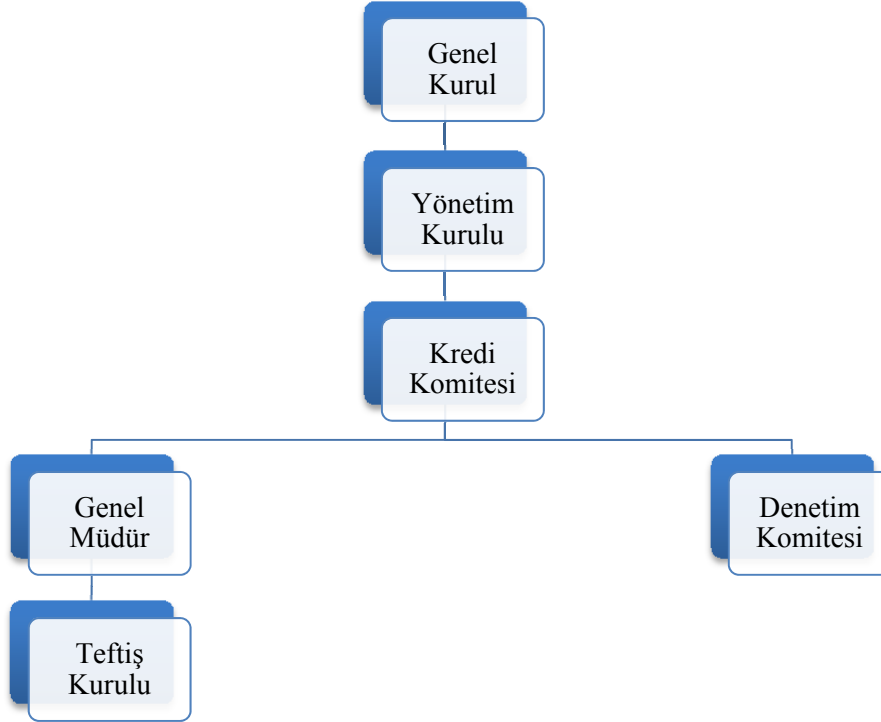
1.4.1.4 Denetim Komitesi

İdari görevi bulunmayan minimum iki yönetim kurulu üyesinden denetim komitesi oluşturulur. Genel kurul tarafından seçilirler. Bankalarda denetim görevini yerine getiren en yüksek ve en yetkili bölümdür (Eyüpgiller, 1986: 132). Denetçilerden oluşan bu komitenin en önemli görevleri arasında yönetim kurulu adına iç kontrol, risk yönetimi ve bağımsız denetim kuruluşlarının faaliyetlerini takip etmek yer alır (Yazıcı, 2011: 57).

1.4.1.5 Teftiş Kurulu

Bankalar yaptıkları işlemlerin mevzuata uygunluğunu denetlemek üzere yeteri kadar müfettiş çalıştırmak zorundadırlar. Teftiş kurulu müfettişlerden oluşur ve müfettişler organizasyon içinde en tepede yer alırlar. Genel müdüre veya yönetim kuruluna bağılı olarak görevlerini yerine getirirler (Uzkesici, 1993: 45).

Şekil 1: Bankalarda Üst Yönetim Organları

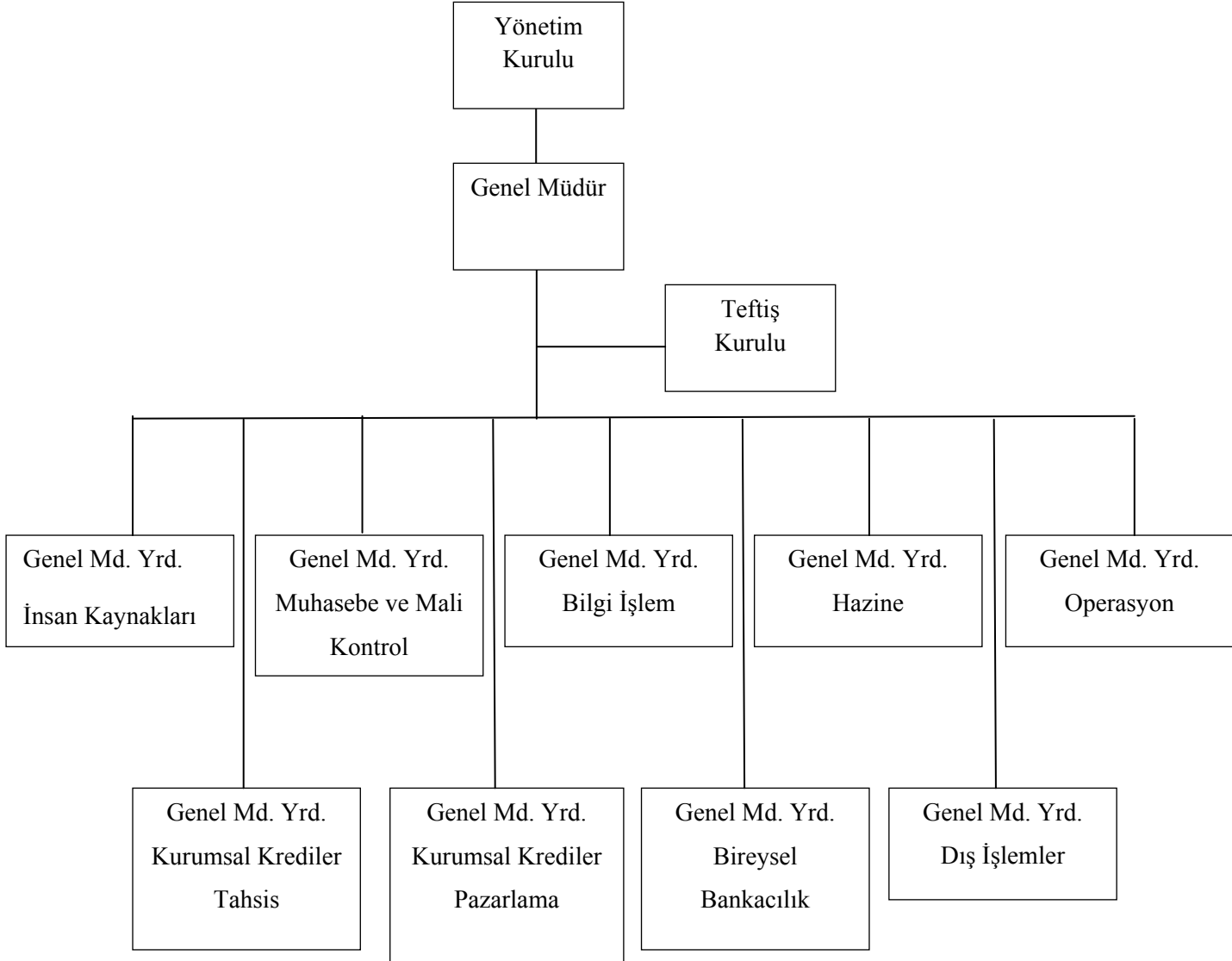
Kaynak: Uzkesici, 1993: 45; Yazıcı, 2011: 58

Ticari bankaların organizasyon yapıları içerisinde bulunması gereken yönetim organlarından biri olan üst yönetimde bulunması zorunlu organlar ve buna yardımcı bölümler Şekil 1’de hiyerarşik olarak gösterilmektedir. Bu şekle göre bankalarda teftiş kurulu genel müdüre bağlı çalışır, genel müdür ve denetim komitesi ise kredi komitesine bağlıdır. Kredi komitesi ise hiyerarşik düzende yönetim kurulunun denetiminde yönetim kurulu da genel kurula bağlı olarak faaliyetlerini sürdürür.

1.4.2 Genel Müdürlük Organizasyonu

Bankaların ölçek büyüklükleri farklıdır. Küçük, orta ve büyük ölçekli bankalar bulunmaktadır. Bu farklılıktan dolayı genel müdürlük organizasyonları büyük farklılıklar göstermektedir. Örneğin; küçük ölçekli bankada birkaç bölüm bir genel müdür yardımcısına bağlıyken, büyük ölçekli bankalarda her bölüm için bir genel müdür yardımcısı vardır. Ayrıca Teftiş Kurulu da bazı bankalarda genel müdüre bazılarında da yönetim kuruluna bağlı olarak çalışmaktadır (Güney, 2012: 35). Orta büyüklükte bir bankanın organizasyon yapısı Şekil 2’deki gibi olmaktadır.

Şekil 2: Genel Müdürlük Organizasyon Şeması

Kaynak: Güney, 2012: 36

Şekil 2’de orta büyüklükteki bankaların genel müdürlük organizasyonu şematik olarak gösterilmektedir. Bu şemaya göre genel müdür yönetim kuruluna bağlıdır. Teftiş Kurulu ise yönetim kuruluna ve genel müdüre bağlı olarak çalışır. Orta büyüklükte bankalarda tüm genel müdür yardımcıları doğrudan doğruya genel müdüre bağlıdır. Genel müdür ise bankaların yönetiminden yönetim kuruluna karşı birinci derece sorumludur. Ticari bankalarda genel müdürlerin görevleri farklılık gösterebilir. Genel müdürlüğün görevleri şu şekilde sıralanabilir (Eyüpgiller, 1986: 137):

- Bankayı temsil etme, emir ve karar verme,
- Şubeleri yönetme (açılıp kapanması gibi),
- Bankanın kredi sistemini yönetme,
- Yasa gereğince kendilerine verilen yetkileri banka için en verimli ve en kârlı bir şekilde nasıl kullanabileceğini belirlemektir.

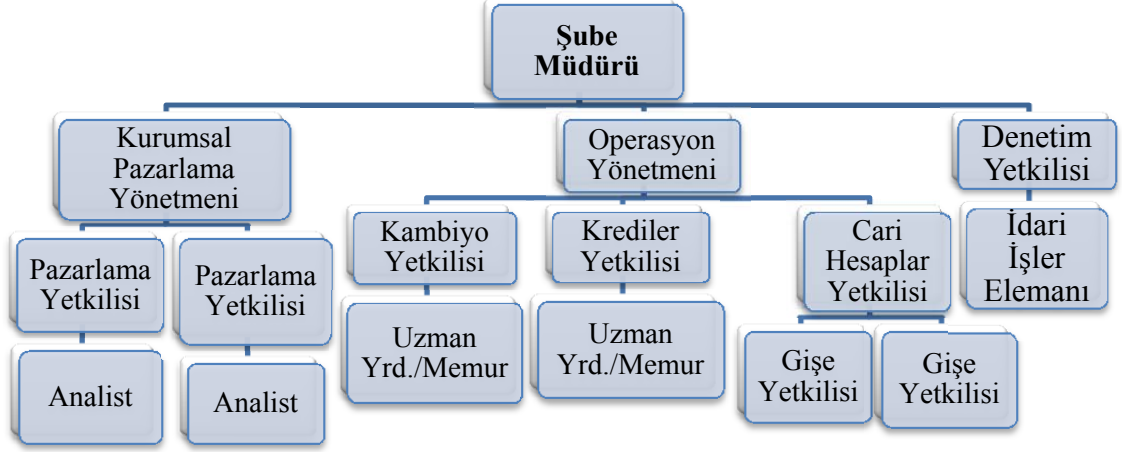
1.4.3 Şube Organizasyonları

Banka şubeleri bankaların farklı bölgelerde, farklı tür müşteri grubuna hizmet vermelerine yardımcı olan, yetki ve sorumlulukları üst yönetime ait bankaların kendi politikalarına göre değişen birer kâr merkezleridir. Şube yönetiminden şube müdürleri sorumludur ve her bankada en az bir tane şube müdürü bulunmak zorundadır. Şube müdürü bankayı en iyi şekilde yönetebilme potansiyeline sahip olmalı ve şubenin kârlılığını artırarak şubeyi en kârlı şubelerden biri durumuna getirebilecek yetenekte olmalıdır (M.J.Schmitz ve Özalp, 1986: 4). Bankaların şube yapıları değişkenlik gösterir çünkü bankalar kendi vizyonlarına, misyonlarına, büyüklüklerine, iş hacimlerine ve müşteri profillerine göre farklı şube organizasyonları oluşturmuşlardır. Bunlar: kurumsal, ticari, özel, bireysel ve karma olarak adlandırılan şubelerdir (Yazıcı, 2011: 67).

1.4.3.1 Kurumsal Şubeler

Kurumsal şubeler sadece büyük firmalara hizmet verirler ve bu şubelerin kuruluş yerleri sanayi ve ticaret şirketlerinin yoğun olarak bulunduğu bölgelerdir. Normal şube şeklinde ve kat bankacılığı denilen yapılarda organize olurlar. Kat bankacılığı yapılarında operasyon bölümü bulunur. Kurumsal şubeler; büyük firmalara hitap etmesine rağmen mevduat toplama ve maaş ödemesi yolu ile de kaynak toplarlar (Yazıcı, 2011: 67).

Şekil 3: Kurumsal Şube Organizasyon Şeması

Kaynak: Şendoğdu, 2011: 71

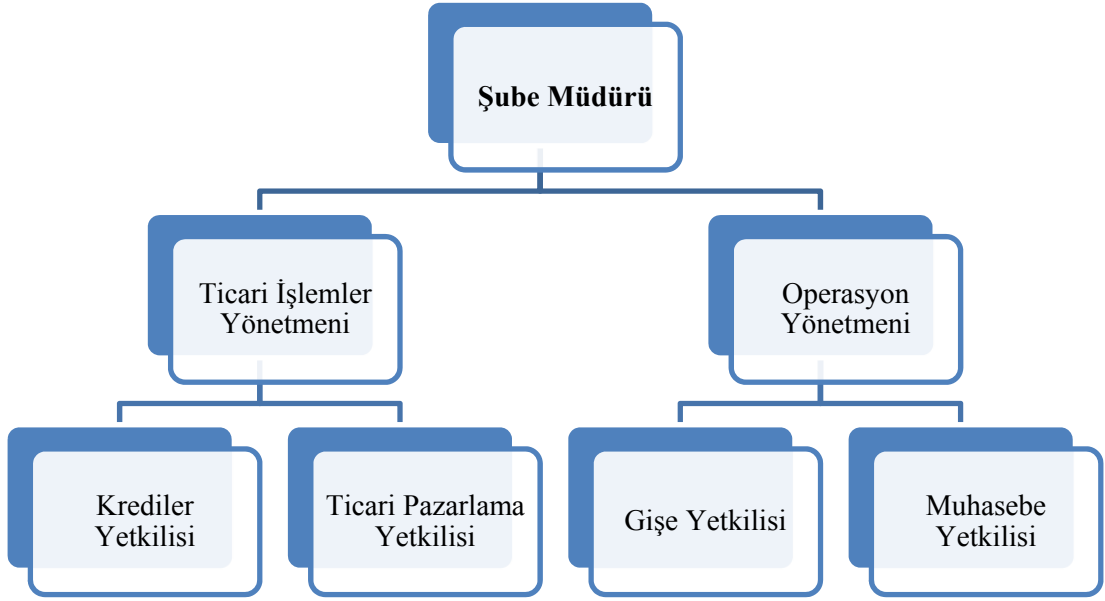
Kurumsal şube organizasyonu Şekil 3'te gösterilmiştir. Kurumsal şubelerde denetim yetkilisi doğrudan doğruya şube müdürüne bağlıdır. Ayrıca kurumsal şubelerde genel olarak kurumsal pazarlama yönetmeni ve operasyon yönetmeni bulunmaktadır. Analistler ve pazarlama yetkilileri kurumsal pazarlama yönetmenine bağlı olarak çalışmaktadır. Kambiyo, krediler ve cari hesaplar yetkilileri operasyon yönetmenine bağlanmıştır ve altlarında gişe yetkilileri, uzman yardımcıları ve memurlar çalışmaktadır (Güney, 2012: 38).

1.4.3.2 Ticari Şubeler

Ticari şubeler genellikle küçük ve orta büyüklükteki işletmelere (KOBİ) hizmet verirler ve kuruluş yerleri KOBİ'lerin yoğun olduğu küçük sanayi siteleridir. Şubenin çalışanları ticari pazarlama ve operasyon ekibinden oluşmaktadır (Yazıcı, 2011: 68).

Şekil 4: Ticari Şube Organizasyon Şeması

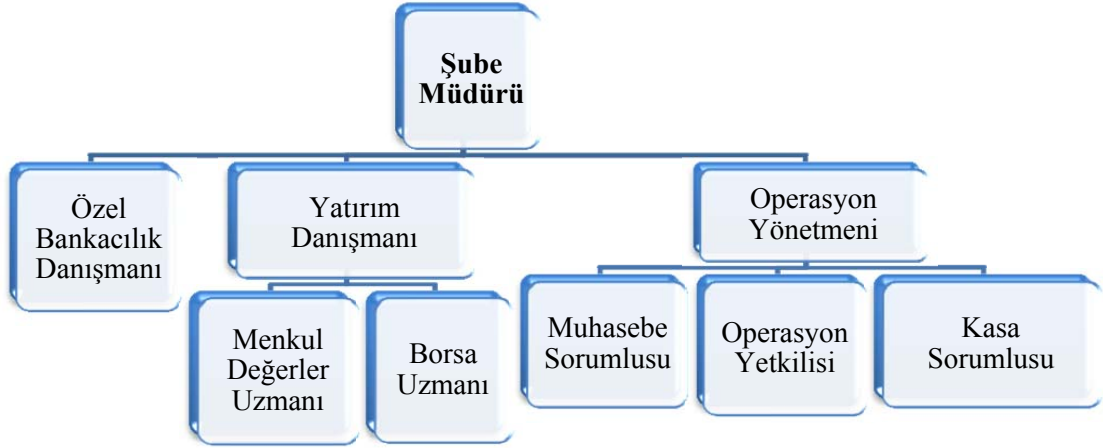
Kaynak: Güney, 2012: 40

Ticari şubelerin organizasyon yapısı Şekil 4’te gösterilmiştir. Bu yapıya göre; ticari şubeler ticari işlemler ve operasyon yönetmenlerinden oluşmaktadır. Gişe ve muhasebeye çalışan personeller operasyon yönetmenine bağlıdır, krediler ve ticari pazarlamada çalışan personeller ise ticari işlemler yönetmenine bağlıdır.

1.4.3.3 Özel Bankacılık Şubeleri

Özel bankacılık şubeleri; büyük miktarda mevduatları müşterilere hızlı, kaliteli ve farklı olarak hizmet vermeyi hedefleyen şubelerdir. Bu şubelerde; müşterilerin her türlü işlemleri (mevduat, repo, kiralık kasa, kredi kartı) yapılır. Ayrıca müşterilerinin borsa takibini ve işlemlerini yapabilmesi için seans odaları bulunmaktadır (Güney, 2012: 39).

Şekil 5: Özel Şube Organizasyon Şeması

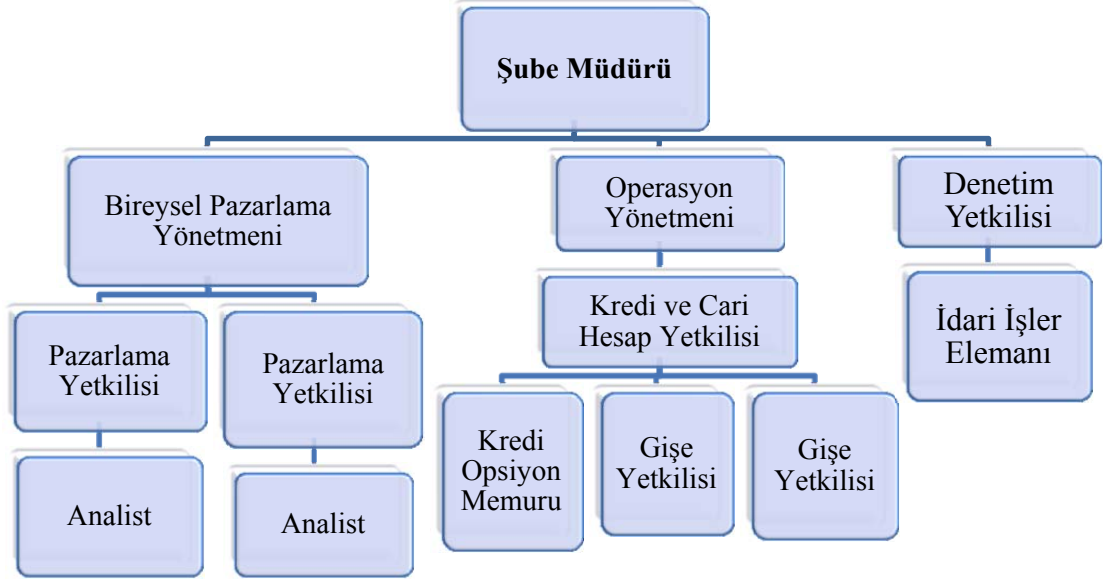
Kaynak: Güney, 2012: 39

Özel şubeler şematik olarak Şekil 5’te gösterilmiştir. Bu yapıya göre özel şubelerde şube müdürüne bağlı üç bölüm vardır. Bunlar: özel bankacılık danışmanı, yatırım danışmanı ve operasyon yönetmenleridir. Yatırım danışmanlarına bağlı olarak menkul değerler ve borsa uzmanları çalışır. Kasa sorumlusu, muhasebe sorumlusu ve operasyon yetkilisi ise operasyon yönetmenine bağlıdır.

1.4.3.4 Bireysel Şubeler

Bireysel şubeler; kurumsal ve ticari işlemlerin fazla olmadığı ve ev tipi yerleşimin olduğu yerlerde kurulur. Bireysel şubelerin kurulma amaçları: kaynak toplama yoluyla bankanın kaynak yapısını güçlendirerek kaynak maliyetini düşürmek ve bireysel kredileri (tüketici, taşıt ve konut kredileri gibi) artırarak bankanın kredi hacmini büyütmektir (Güney, 2012: 38). Ayrıca bireysel şubelerde kambiyo bölümü yoktur, bu bölümle ilgili işlemleri yetkili yardımcısı veya memur yerine getirir (Şendoğdu, 2011: 72). Bireysel şubeler pazarlama ve operasyon ekibinden oluşur.

Şekil 6: Bireysel Şube Organizasyon Şeması

Kaynak: Şendoğdu, 2011: 73

Şekil 6'da bireysel şubelerin örgüt yapısı gösterilmiştir. Bireysel şubelerde bireysel pazarlama ve operasyon yönetmenleri bulunur. Analistleri kontrol eden, yöneten pazarlama yetkilileri bireysel pazarlama yönetmenine bağlıdır. Gişe yetkilileri ve kredi opsiyon memurları da kredi ve cari hesap yetkilisinin önderliğinde operasyon yönetmenine bağlıdır. Denetim yetkilisi her bankada genellikle şube müdürüne bağlıdır ancak bireysel bankalarda pratikte bireysel pazarlama ve operasyon yönetmenine bağlı olarak çalışabilir.

1.4.3.5 Karma (Büyük) Şubeler

Karma şubeler; kurumsal, ticari, bireysel ve özel tüm müşterilere hitap ettiği için karma şube olarak adlandırılmıştır. Belirli bir müşteri çeşidi yoktur, tüm müşterilere hizmet verebilen şubelerdir. Bu nedenle çalışan personel sayısı diğer şubelerden daha fazladır (Yazıcı, 2011: 68).

Operasyon yönetmeninin ise muhasebe, krediler, cari hesaplar, güvenlik ve kambiyo bölümleri vardır. Gişe yetkilileri cari hesaplar bölümüne; ihracat, ithalat ve görünmeyen kalemler uzman yardımcıları ise kambiyo bölümüne bağlı çalışır.

1.5 TİCARİ BANKALARIN AMAÇLARI

Tüm ticari bankaların ulaşmak istedikleri birtakım temel amaçlar vardır. Bunlardan ilki ve en önemlisi kârlılıktır. Kârlılık bankalar için kısa dönem hedefidir ancak uzun dönemde bankanın piyasadaki değerini ve pay sahiplerinin servetlerini maksimize etmek amaçlanmaktadır (Takan ve Boyacıoğlu, 2011: 44). Bu kâra ulaşmak için bankalar masraflarını azaltır ve farklı kaynaklardan elde ettiği paralarla da gelirleri ve giderleri arasındaki farka diğer bir deyişle gerçek kâra ulaşırlar (Idiab, Haron ve Ahmad, 2011: 1027).

İkincisi bankaların mevduat sahiplerinin haklarını güvence altına almasıdır. Bankadaki mevduatlar büyük miktarda likit fon olarak tutulur ve banka bu mevduatların kârlılığa olumsuz etkisini engellemek için düşük risk düzeyindeki finansal araçlara yatırım yapmaları konusunda mevduat sahiplerini yönlendirir ve böylece ticari bankalar maksimum getiriye elde etmeye odaklanırlar. Tüm bunlardan yola çıkarak ticari bankaların ulaşmayı arzuladıkları amaçlar şunlardır: kâr elde etmek, zararlardan kurtulabilmek, iflas sorununu ortadan kaldırmak ve mevduat sahiplerinin güvenini kazanmaktır (Idiab, Haron ve Ahmad, 2011: 1027-1028).

1.6 TİCARİ BANKALARIN ÖNEMİ

Tüm ülkelerde para sistemini devlet, merkez bankası ve ticari bankalar düzenler. Ticari bankalar kâr hedefledikleri için diğer işletmelere benzerler (Geylan, 1985: 18-19). Ticari bankaları diğer kurumlardan ayıran en önemli özellik vadesiz mevduat toplamalarıdır (R.H.Timberlake, 1965). Vadesiz mevduat; mevduat sahiplerinin istediği zaman geri alabileceği veya çek ile üçüncü kişilere aktarabileceği bir banka hesabıdır (S.Steiner ve Solomon, 1965). Vadesiz mevduat ya da diğer bir deyişle çek hesabı açabilen tek finansal kurum ticari bankalardır. Ticari bankalar topladıkları mevduatları işletmelerin kredi ihtiyacını karşılamada kullanırlar, sağladıkları kaydi para ile ülke ekonomisinin can damarları olurlar ve

ülkenin iktisadi hayatının gelişimine katkı sağlarlar (Takan ve Boyacıoğlu, 2011: 44). Ticari bankalar bir ülkede uygulanan para politikasını yönlendirir ve etkinliğini artırır. Etkili para politikasının olması için modern ve ileri düzey bir bankacılık sistemi gereklidir. Eğer ileri düzey bir bankacılık sistemi olursa merkez bankası para politikası araçlarını ekonomide daha etkin kullanabilecektir. Bu etkinliği sağlayan kurum ticari bankalardır (Güney, 2012: 33). Ticari bankalar uyguladıkları kredi politikalarıyla ekonomideki gelir ve servet dağılımını da etkileyebilir. Örneğin; ticaretle uğraşmayan bireylere tüketici kredisi verebilir ya da kredi kartı uygulamasıyla toplumun gelir düzeyini etkilerler (Takan ve Boyacıoğlu, 2011: 45).

1.7 TİCARİ BANKALARIN FONKSİYONLARI

Ticari bankalar, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaygın olan çeşitli fonksiyonları gerçekleştirmek zorundadır. Bunlar ticari bankaların genel bankacılık fonksiyonları olarak bilinir ve ikiye ayrılır: birincil (temel) fonksiyonlar, ikincil fonksiyonlar (Business Economics, 2008).

1.7.1 Birincil (Temel) Fonksiyonlar

Ticari bankaların temel bankacılık işlevleri şunlardır (N.T.Somashekar, 2009: 4):

- Mevduat kabulü,
- Kredi oluşturma,
- Kredi verme,
- Çek takası,
- Dış ticaret finansmanı,
- Para gönderme (havale, elektronik fon transferi) gibi işlevlerdir.

1.7.1.1 Mevduat Kabulü

Mevduat kabulü halkın tasarruflarını harekete geçiren ticari bankaların en temel işlevidir. Bankalar genellikle üç tip mevduat kabul eder. Bunlar: cari mevduatlar, tasarruf mevduatı ve sabit mevduatlardır. Cari mevduatlar; vadesiz

mevduat olarak bilinir ve istenildiği zaman geri çekilebilir. Tasarruf mevduatı; küçük tasarruf sahibi orta sınıf insanlar içindir, eğer müşteri parasını çekmek isterse bankaya önceden bildirmek zorundadır çünkü çekebileceği maksimum tutar bellidir,faiz oranı ise vadesiz mevduatlardan yüksek fakat sabit mevduatlardan düşüktür. Sabit mevduatlar vadeli mevduat olarak bilinir, süre bitiminden önce ya da istenildiği zaman haber vermeksizin geri çekilemez, sabit mevduatlar vadeli mevduatlardan yüksek faiz oranları ve güvenliği nedeniyle müşterinin ilgisini çekmektedir (N.T.Somashekar, 2009: 4-7).

1.7.1.2 Kredi Oluşturma

Bir ticari bankanın ikinci temel işlevi özellikle iş adamları ve girişimciler olmak üzere herkes için avans ve kredi oluşturmaktır. Bu krediler; hisse senetleri, altın, gümüş, diğer varlıklar karşılığında yapılır. En yaygın olanları şunlardır: kredili mevduat tesisleri, nakit kredi, iskonto edilmiş senet takası, kısa vadeli borç, vadeli krediler, tüketici kredisi, çeşitli avanslardır (N.T.Somashekar, 2009: 4-7).

1.7.1.3 Kredi Verme

Bankaların olmazsa olmaz fonksiyonlarından biridir. Bankalar, tüccarlar ve üreticilerden para arz eder ve ayrıca onlar için para oluşturmaya, üretmeye çalışırlar. Bankaların mevduatları para olarak kabul edilir, nakit olarak kullanılabilir. Borç ödeme, mal ve hizmet alımları banka mevduatları sayesinde yapılır (N.T.Somashekar, 2009: 4-7).

1.7.1.4 Çek Takası

Ticari bankalar müşterilerine çek gibi ucuz bir takas hizmeti sağlamaktadırlar. Çek para piyasasında en gelişmiş kredi aracıdır (N.T.Somashekar, 2009: 4-7).

1.7.1.5 Dış Ticaret Finansmanı

Bankalar iskonto edilmiş senetleri iç ve dış ticaret finansmanında kullanmaktadır. Ayrıca bu kağıtların güvenliği için bazen tüccarlara kısa vadeli krediler verebilmektedir. Bankalar bu yolla da iç ve dış ticaret hareketliliğini artırmaktadır (N.T.Somashekar, 2009: 4-7).

1.7.1.6 Para Gönderme (Fon Transferi)

Ticari bankalar dünya genelindeki şube ağları sayesinde bir yerden başka bir yere banka dekontu, internet şubesi gibi yollarla para transferi yapılmasını sağlarlar. Postayla gönderme ya da elden gönderme gibi diğer yöntemlerle karşılaştırıldığında daha hızlı, daha güvenilir ve daha ucuz bir yol olduğu kanıtlanmıştır (N.T.Somashekar, 2009: 4-7).

1.7.2 İkincil Fonksiyonlar

Ticari bankaların ikincil bankacılık işlevleri şube hizmetleri ve genel yardımcı hizmetlerden oluşur (N.T.Somashekar, 2009: 7-8).

1.7.2.1 Şube Hizmetleri

Bankalar müşterileri adına belirli şube hizmetleri gerçekleştirirler. Bu hizmetler müşteriler için büyük değer taşımaktadır. Bankaların vermiş oldukları çeşitli şube işlemleri: kredi ödeme ve tahsil etme, menkul kıymet satın alma ve satma, hisselerden kâr payı toplama, muhabir banka olarak hareket etme, gelir vergisi danışmanlığı, daimi emirleri uygulama, vekil ve vasi yetkilerine sahip olma gibi işlemlerden oluşur (N.T.Somashekar, 2009: 7-8).

1.7.2.2 Genel Yardımcı Hizmetler

Ticari bankalar şube işlemlerinin yanısıra toplum için faydalı birçok kamu hizmeti de sunmaktadır. Bunlar: kiralık kasa, seyahat çekleri ve kredi kartları,

akreditif, istatistik toplama, bilirkişi olma, hediye çekleri, menkul kıymetleri sigorta etme, müşteriler adına kambiyo senetleri kabul etme gibi hizmetlerden oluşmaktadır (N.T.Somashekar, 2009: 7-8).

1.8 TİCARİ BANKALARIN HİZMETLERİ

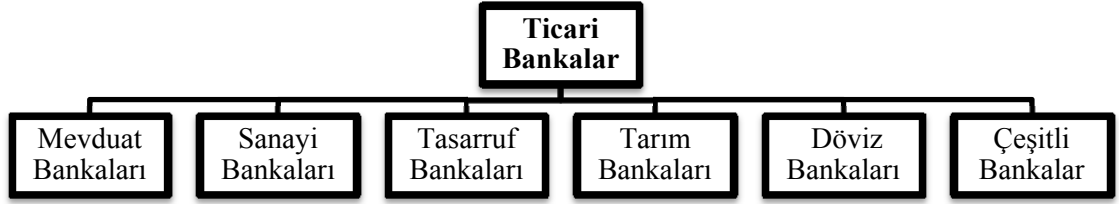
Ticari bankaların sundukları hizmetler çok fazladır, bunların bir bölümüne ikincil fonksiyonların içinde değinilmesine rağmen hizmetler bu kadarla sınırlı değildir. Bu hizmetleri detaylı olarak incelersek ticari bankaların müşterilerine sunmuş oldukları hizmetler (Öztürk, 2011: 108-109):

- Elektrik, telefon, doğalgaz, internet vb. faturaların tahsilatı,
- Kiralık kasa kullanımı,
- Para ve döviz havale işlemleri,
- Maaş ödemesi,
- Vergi, sigorta ve emeklilik primlerinin tahsili,
- Çek, poliçe, bono gibi kambiyo senetleri tahsili,
- Sermaye piyasası araçlarının alım-satımı, repo-ters repo işlemleri,
- Türev araçların alım-satımı,
- Bankamatik kartı uygulamaları,
- Telefon ve internet bankacılığı,
- Leasing, factoring ve forfaiting işlemleri,
- Menkul kıymet alım-satımı,
- İş adamlarına banka referans mektubu vermek,
- Müşterilere finansal danışmanlık yapmak,
- Kefalet ve teminat mektubu vermek,
- İthalat-ihracat işlemlerine aracılık etmek,
- Müşterilere seyahat çeki ve kredi kartı gibi avantajlar sağlamak,
- Çek ve akreditif işlemleri yapmak,
- Sigorta acentalığı ve bireysel emeklilik aracılık hizmetleri,
- Mevduat kabulü gibi işlemlerden oluşur.

1.9 TİCARİ BANKALARIN TÜRLERİ

Çok sayıda ticari banka vardır.

Şekil 8: Ticari Banka Türleri

Kaynak: N.T.Somashekar, 2009: 2

Ticari bankaların türleri Şekil 8’de gösterilmiştir. Genel olarak bankalar ticari bankalar ve merkez bankası olarak ikiye ayrılır. Ticari bankalar kâr elde etmek için bankacılık hizmetleri verir. Merkez bankası ise diğer ekonomik faaliyetleri ve ticari bankaları kontrol etmek zorundadır. Şekil 8’de de gösterildiği gibi ticari bankalar; mevduat bankaları, sanayi bankaları, tasarruf bankaları, tarım bankaları, döviz bankaları ve çeşitli bankalar olmak üzere altıya ayrılmaktadır (N.T.Somashekar, 2009: 2).

1.9.1 Mevduat Bankaları

Ticari bankaların en önemli türü mevduat bankalarıdır. Mevduat bankaları ticari sınıfa sahip bireylerle iletişim kurar. Bu bankalar halktan mevduat toplayıp ihtiyacı olanlara borç verirler. Onların mevduatları kısa süreli olduğu için sadece kısa süreliğine kredi verebilirler. Genellikle borç verilen paranın vadesi 3 ile 6 ay arasında değişir. Mevduat bankaları ne kendi fonlarını uzun vadeli menkul kıymetlere yatırırlar ne de uzun vadeli borç verirler (N.T.Somashekar, 2009: 2).

1.9.2 Sanayi Bankaları

Endüstrilerin makine ve araç satın almak için büyük bir sermaye ihtiyaçları vardır. Sanayi bankaları böyle endüstrilere yardımcı olur ve onlara uzun vadeli kredi sağlarlar. Bunun yanında sanayi bankaları şirketlerin hisse ve tahvillerini satın alır ve onların sabit sermayelerini daha etkin kullanmalarına imkan verir. Hatta bazen büyük endüstriyel kaygıları olan şirketlerin hisse senetleri ve tahvillerini de sigorta eder. Sanayi bankalarının en önemli işlevleri: uzun vadeli mevduat kabul etme, uzun vadeli kredi vererek endüstrilerin kredi ihtiyaçlarını karşılama ve tahvil ve hisse senedi alma konusunda firmaları teşvik etmektir (N.T.Somashekar, 2009: 2-3).

1.9.3 Tasarruf Bankaları

Tasarruf bankaları küçük meblağdaki mevduatları kabul ettikleri için küçük tasarruf sahiplerini teşvik ederler. Onlar yoksul ve orta sınıf insanları tasarruf yapmaya özendirirler (N.T.Somashekar, 2009: 3).

1.9.4 Tarım Bankaları

Tarım bankaları tarım kesimini desteklemek ve tarım sektörünün problemlerini çözmek amacıyla kurulmuştur. Bu bankaların en önemli görevleri: tarımsal üretimi en verimli hale getirmek, tarımdan elde edilen geliri ve tarımla geçimini sağlayan halkın yaşam standardını artırmaktır (Kaya, 2012: 79).

Tarım bankaları dünyada birçok ülkede kırsal kesime finansal destek olur ve bu bankalar piyasadan çekilirlerse ticari bankalar bu finansal desteği verme konusunda yetersiz kalmaktadır. Bunun asıl nedeni ticari bankaların bu alanda yeterli donanıma sahip olmamalarıdır. Bu sebepten dolayı, tarım bankalarının kapatılmaları yerine günümüz koşullarına uyum sağlayacak şekilde dizayn edilmeleri gerekmektedir, bu sayede gelişmekte olan ülkelerin kalkınması sağlanabilir (H.D.Seibel, 2001).

1.9.5 Döviz Bankaları

Döviz bankaları çoğunlukla bir dış ticaret finansmanını sağlarlar. Bu bankaların temel işlevi kambiyo senetlerini toplamak, kabul etmek ve iskonto etmektir. Bu bankalar; döviz satın alarak ve satarak iş adamlarına destek olurlar ayrıca olağan bankacılık işlerini de yerine getirirler (N.T.Somashekar, 2009: 3).

1.9.6 Çeşitli Bankalar

İnsanların özel ihtiyaçlarını karşılamak için ortaya çıkan bankalar da vardır. İngiltere ve Amerika'da sermayenin dağılımını kontrol etmek için kurulan yatırım bankaları vardır. Amerikan Sendikaları Federasyonuna ait olan, işçilerin tasarruflarıyla oluşturulmuş işçi ya da emek bankaları vardır. Londra'da ise iskonto edilen senetleri araştıran işletmeler için Londra Senet Evleri vardır. Diğer bankacılık işlemlerini yapan dünyada çok sayıda farklı türde banka vardır (N.T.Somashekar, 2009: 3).

1.10 TÜRKİYE'DE TİCARİ BANKACILIK

Türkiye'de bankacılık sektörü oldukça gelişmiş durumdadır ve finans piyasasının can damarıdır. Bu nedenle bankacılık sektörünün büyüme trendine girmesi ülke ekonomisini de pozitif yönde etkilemektedir. Bu trendi doğrudan etkileyen bankalar çok çeşitlidir. Bankacılık sektöründeki piyasa payının büyük bir kısmı ticari bankalardadır. Türkiye'de çok sayıda ticari banka bulunmaktadır. Geçmişten günümüze gelene kadar birçok banka iflas ederek kapanmışlardır, şu anda aktif olarak faaliyetlerini sürdüren ticari bankalar Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1: Türkiye'deki Ticari Bankalar

KAMUSAL SERMAYELİ MEVDUAT BANKALARI
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.
Türkiye Halk Bankası A.Ş.
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O
ÖZEL SERMAYELİ MEVDUAT BANKALARI
Adabank A.Ş.
Akbank T.A.Ş.

Alternatif Bank A.Ş.
Anadolubank A.Ş.
Şekerbank T.A.Ş.
Tekstil Bankası A.Ş.
Turkish Bank A.Ş.
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.
Türkiye İş Bankası A.Ş.
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.
TASARRUF MEVDUATI SİGORTA FONUNA DEVREDİLEN BANKALAR
Birleşik Fon Bankası A.Ş.
YABANCI SERMAYELİ BANKALAR
Türkiye’de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Bankalar
Arap Türk Bankası A.Ş.
Citibank A.Ş.
Denizbank A.Ş.
Deutsche Bank A.Ş.
Eurobank Tekfen A.Ş.
Fibabanka A.Ş.
Finans Bank A.Ş.
HSBC Bank A.Ş.
ING Bank A.Ş.
Turkland Bank A.Ş.
Odea Bank A.Ş.
Türkiye’de Şube Açan Yabancı Sermayeli Bankalar
Bank Mellat
Habib Bank Limited
JP Morgan Chase Bank N.A.
Societe Generale (SA)
The Royal Bank of Scotland N.V.
WestLB AG

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, (2013), *Türkiye Bankacılık Sistemine Üye Bankalar*,
http://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_Listesi.asp?tarikh=11.01.2013, (27/01/2013),
2013

Türkiye Bankalar Birliği’ne (TBB) üye ticari bankalar Tablo 1’de gösterilmiştir. Bu tabloya göre ticari bankalar: kamusal sermayeli, özel sermayeli, yabancı sermayeli, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na (TMSF) devredilen bankalar olarak dört gruba ayrılır. Yabancı sermayeli bankalar da Türkiye’de kurulmuş yabancı sermayeli ve Türkiye’de şube açan yabancı sermayeli bankalar olmak ikiye ayrılır. Hangi bankanın hangi sınıflandırmaya dahil olduğu Tablo 1’de gösterilmektedir.

1.11 TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ (TBB)

TBB, 1958 yılında Bankacılık Kanunu'nun 79. maddesine göre kurulan ve merkezi İstanbul'da olan tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğindeki bir meslek kuruluşudur (Türkiye Bankalar Birliği, 2013, *Hakkında*, <http://www.tbb.org.tr/tr/tbb/hakkında/kurulus/10,05/05/2013>). Merkez Bankası dışında tüm bankalar TBB'ye üye olmak zorundadırlar. Banka, kuruluş iznini aldıktan en geç üç ay içinde TBB'ye üye olmak zorundadır. Bu birliğin sorumlulukları: bankacılığın gelişmesini sağlamak, bankaların ülke ekonomisine uygun olarak çalışmasını sağlamak ve bankalar arasındaki haksız rekabeti önlemektir. Bankalar, birliğin kurallarına uymak zorundadır. Bu kurallar Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın (TCMB) önerisi ile Bakanlar Kurulu kararı sonucu yürürlüğe konulur. Birliğin giderleri bankalar arasında dağıtılır ve her banka kendi üzerine düşen gideri TCMB'ye yatırmak zorundadır (Günel, 2007: 144-145).

1.12 BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU (BDDK)

Bankacılık sektöründe 90'lı yıllarda yaşanan dalgalanmalar ve 94 krizi ekonomiye büyük hasar vermiş ve 22 bankaya el konulmuştur. O yıllarda bankacılık sisteminin düzenlenmesi ve denetlenmesinde parçalı yapı mevcut ve bu yapının temel yapıtaşları Hazine Müsteşarlığı, Merkez Bankası ve TMSF'dir. 1999 yılında bu yapıyı ortadan kaldırmak ve tek bir bağımsız denetici kurumun kurulmasına karar verilmiş ve böylece 4389 sayılı Bankacılık Yasası ile Haziran 1999'da kurulan BDDK 31 Ağustos 2000'de aktif olarak faaliyete başlamıştır. Temel amacı; finans piyasalarında şeffaflık oluşturarak güven ve istikrarı sağlamak, mali sektörü geliştirmek ve yatırımcıların haklarını korumaktır. Türkiye'de bir banka kurulması ya da yabancı bir bankanın Türkiye'de şube açması BDDK'nın iznine bağlıdır. BDDK kurallara uygun hareket etmeyen bankalara kısıtlama getirme hakkına sahip olabildiği gibi aynı zamanda mali yapısı çok zayıflayan ve iflasın eşiğine gelen bankaların işlemlerini yapma yetkilerini kaldırarak bu bankaların yönetimini TMSF'ye devretme hakkına da sahiptirler (Öztürk, 2011: 120-121).

1.13 TİCARİ BANKALARDA FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIM ALANLARI

Ekonomide fon arz edenler ve fon talep edenler bulunmaktadır. Bankaların topladıkları kaynaklar fon kaynakları ve kullandıkları alanlar ise fon kullanımlarıdır. Ticari bankaların elde ettikleri gelirler fon kaynakları, bu gelirleri kullandıkları alanlar ise fon kullanımlarıdır (Hatipoğlu, 2007).

1.13.1 Ticari Bankaların Fon Kaynakları

Ticari bankalar genel olarak iki kaynaktan fon sağlarlar. Bunlar: özkaynaklar ve yabancı kaynaklardır. Özkaynaklar işletmelerin kendi bünyesinden, yabancı kaynaklar ise dışardan borçlanma yoluyla sağlanan kaynaklardır. Ticari bankalar fon kaynaklarının tamamına yakını yabancı kaynaklardan sağlarlar (Hatipoğlu, 2007).

1.13.1.1 Özkaynaklar

Bankalarda özkaynak; ana sermaye ve katkı sermaye toplamı ile bu toplamdan sermayeden indirilecek değerlerin düşülmesi sonucu bulunacak tutarı ifade eder (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, 2005, 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu:
[http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanunu/15405411_sayili_kanun_6362_sayili_sermaye_piyasasi_kanunu_ile_degisik_islenmis_hali_9.1.2013.pdf/madde 44, 28/01/2013](http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanunu/15405411_sayili_kanun_6362_sayili_sermaye_piyasasi_kanunu_ile_degisik_islenmis_hali_9.1.2013.pdf/madde%2044,%2028/01/2013)). *Ana sermaye; ödenmiş sermaye, kanunîyedek akçeler, ihtiyari ve fevkâlade yedek akçeler, vergi karşılığında sonraki dönem kârı ve geçmiş yıllar kârı toplamından, dönem zararı ve geçmiş yıllar zararının düşülmesinden oluşmaktadır. Katkı sermaye ise; genel kredi karşılığı tutan, banka sabit kıymetler yeniden değerlendirme fonu kıymetleri için hesaplanan yeniden değerlendirme tutan, iştirakler ve bağlı ortaklıklar ile sermayelerine katılan diğer ortaklıklar sabit kıymet yeniden değerlendirme karşılığı, alınan sermaye benzeri krediler, menkul değerler değer artış fonu ile*

muhtemel riskler için ayrılan serbest karşılıklar kalemlerinden oluşmaktadır (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, 2006, 4389

Sayıli Bankacılık Kanunu:

www.tbb.org.tr/Dosyalar/.../Ozkaynak_Yonetmeli_011106.doc/madde 5,6, 28/01/2013). Tüm bu tanımlardan özetle özkaynaklar üç gruba ayrılır: ödenmiş sermaye, yedek akçeler ve dağıtılmayan kârlardan oluşur (Öçal ve Çolak, 1999: 115).

Ödenmiş sermaye özkaynakların en temel ve en önemli kalemidir. Sermaye; bir firmayı kurmak için ya da daha sonraki sermaye artırımında koyulan paradır. Sermayenin ticari bankalardaki fonksiyonları şunlardır: kuruluşu sağlar, iş hacmini belirler, kâr dağıtımını belirler, zararları kapatır ve güvence sağlar (Parasız, 2005: 203). Yedek akçeler ve dağıtılmayan kârlar kalemleri ise özkaynakların diğer yardımcı kalemleridir.

1.13.1.2 Yabancı Kaynaklar

Ticari bankalar için yabancı kaynaklar oldukça önemlidir çünkü fon kaynaklarının neredeyse tamamı yabancı kaynaklardan sağlanır. Ticari bankaların yabancı kaynak yoluyla diğer bir ifadeyle borçlanarak fon sağlamak için uyguladıkları işlemlere angajman adı verilir ve bu şekilde fon temini dört şekilde olmaktadır (Erdem, 2008: 274):

- Mevduat kabulü,
- Tahvil ihracı,
- Merkez Bankası kredileri,
- Diğer kredilerdir.

Mevduatlar yabancı kaynaklar içerisinde çok önemli bir yere sahiptir. Birçok sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Bunların en önemlileri: mevduat sahibi ve vade yapısı açısından yapılan ayrımıdır. Mevduat sahibi açısından beş tür mevduat vardır. Bunlar: tasarruf mevduatı, resmi kuruluşlar mevduatı, ticari kuruluşlar mevduatı, bankalararası mevduat ve diğer kuruluşların mevduatlarıdır. Vade yapısına göre de

mevduatlar: vadeli, vadesiz, ihbarlı ve birikimli mevduat olarak dörde ayrılır (Erdem, 2008: 274).

Ticari bankaların fon kaynakları içerisinde tahvil satışıyla sağlanan fonların miktarı azdır ve bu yolla fon kaynağı elde eden kurumlar yatırım ve kalkınma bankaları, Ziraat Bankası ve İş Bankası'dır. Fon kaynağı kalemlerinden birisi de Merkez Bankasının reeskont ve avans biçiminde vermiş olduğu kısa vadeli kredilerdir. Bankalar ayrıca diğer krediler adı altında yurtiçi ve yurtdışı bankalardan kredi alarak fon kaynağı temin edebilir. Ayrıca Interbank piyasası da fon kaynağı olarak kullanılabilir ancak kısa sürelidir. Interbank piyasasında gecelik ve haftalık faiz oranları belirlenmektedir (Öçal ve Çolak, 1999: 122).

1.13.2 Ticari Bankaların Fon Kullanımları

Fon temin edildikten sonra bu fonların hangi alanlarda kullanılacağı belirlenir. Bankaların belirli bir alanda kullanabileceği fona plasman adı verilir, bankalar atıl birikimleri değerlendirmek için elde ettiği fonları firmalara borç olarak verir ve böylece ekonomiye canlılık kazandırır. Bankalar bu fonları elde ederken belirli bir maliyete katlandıkları için belirli bir gelir karşılığında fonlarını kullanırlar (Özaydın, 1998). Ticari bankaların fon kullanım alanları: krediler, yatırım fonları, menkul değer plasmanları, iştirakler ve gayrimenkul alımlarıdır (Erdem, 2008: 276).

Bankaların fon kullanma alanlarından en yaygın kredilerdir. Kredinin sözlük anlamı saygınlık, güven, itibar gibi anlamlara gelmektedir. Bankacılık açısından kredinin tanımı ise bankaların yapacakları araştırmalar sonucunda bireylere ya da firmalara kendi kuralları ve mevzuat çerçevesinde sunmuş oldukları nakit para, teminat ya da kefalet vermek gibi haklardır (Parasız, 2005: 219). Kredilerde de mevduatlarda olduğu gibi pek çok ayırım yapılmaktadır. Bunların içerisinde en önemlisi nakit olup olmamalarına göre yapılan sınıflandırmadır ve bu sınıflandırmaya göre krediler: nakdi ve gayri nakdi krediler olarak ikiye ayrılır. Bankaların pek yaygın olarak kullanılmasa da diğer fon kullanım alanları da bulunmaktadır. Gayrimenkul alımı, yatırım fonları, menkul değer plasmanları, iştirakler fonun kullanıldığı diğer alanlardır (Erdem, 2008: 277).

Bankacılık sektöründe fonlar genellikle pahalı kullanılırlar. Bunun nedenleri şunlardır (Özaydın, 1998):

- Bankaların işletme giderlerinin fazlalığı,
- Problemlerli krediler,
- Kamu açıklarını finanse etmek,
- Aşırı vergi kesintileri,
- Düşük verimlilik,
- Getirisi olmayan aktiflerin fazlalığı,
- Mevduatlar üzerinden ayrılan kanunî karşılıklardır.

1.14 TİCARİ BANKALARDA FON YÖNETİMİ

Ticari bankalarda fon yönetimi para akışının günden güne artmasından dolayı daha karmaşık hale gelmeye başlamıştır. Bankaların yasal yükümlülükler nedeniyle tüm fonları tedavüle çıkarıp dağıtmaları mümkün değildir. Çünkü net harcanabilir kaynaklar bankaların tedavüle çıkardıkları fonlara eşit olmalıdır. Bankaların fonlarını yönetirken; tatminkâr bir sermaye getirisi elde etme ve para talebini karşılama gibi birbirini tamamlayan ikili fonksiyonları vardır. Diğer bir ifadeyle fon kaynakları ve kullanımlarının mümkün olduğunca likit olması gereklidir (Padmini, 1997).

1.15 TİCARİ BANKALARIN PARA VE SERMAYE PİYASALARINDA OYNADIĞI ROLLER VE ETKİNLİĞİ

Bankalar finans sektörünün en aktif kurumlarından ve bankalar içerisinde işlem hacminin büyük çoğunluğunu ticari bankalar yürütmektedir. Ticari bankalar küçük tasarrufları değerlendiren, para ve sermaye piyasalarında önemli görevler üstlenen kurumlardandır (Takan ve Boyacıoğlu, 2011: 48).

1.15.1 Ticari Bankaların Para Piyasalarında Oynadığı Roller ve Etkinliği

Ticari bankalar para piyasasının can damarlarıdır ve kısa vadeli fonları toplayıp ihtiyacı olanlara kredi verirler. Ticari bankaların para piyasalarında üstlendiği görevler (Takan ve Boyacıoğlu, 2011: 49):

- Ekonomiye kaynak sağlar ve bunları yatırıma dönüştürürler,
- Atıl, küçük ve parça parça olan birikimleri bir havuzda toplarlar,
- Fonları temin ederken ve kullanırken makro düzeyde alana yayılırlar,
- Toplam kredi arzı ve talebi arasındaki farkı azaltırlar,
- Alternatif kaynaklar sunarak piyasadaki rekabeti artırırırlar,
- Rekabet artışı ekonomik kalkınmayı sağlar ve kalkınmanın geniş bölgelere yayılmasına yardımcı olarak hızlı ve akıcı bir finansman desteği sağlarlar.

Ticari bankaların para piyasalarındaki etkinliği; işlem hacimlerinin yüzdesi, piyasadaki hakimiyeti, ekonomi, sanayi ve ticari hayata verdiği hizmetlerle orantılıdır. Türkiye’de dolaşımdaki para ve mevduatın büyük çoğunluğu ticari bankalardadır ve ticari bankalar para piyasasına hakimdirler. Farklı sektörlere kısa vadeli krediler kullanarak ülkenin ekonomik gelişimine katkı sağlarlar ayrıca ticari bankalar dışardan sağladığı fon kaynaklarıyla alternatif kredi kaynakları oluşturup dış ticaretin gelişmesine destek olurlar (Takan ve Boyacıoğlu, 2011: 49-50).

1.15.2 Ticari Bankaların Sermaye Piyasalarında Oynadığı Roller ve Etkinliği

Ticari bankalar güvenilir imajları, aşırı fon imkanları ve yeterli uzman personelleri sayesinde sermaye piyasalarında önemli görevler üstlenmektedir.

Bunlar:

- Hisse senedi, sabit faizli menkul kıymetler ve kıymetli madenler alım-satımına aracılık yaparlar,
- Müşterilerin ihtiyaç ve isteklerine göre portföy yönetimi, yatırım fonu işletimi ve menkul kıymet alım-satımı yaparlar.

Güvenilir, işlem hacmi yüksek ve fon sağlama kapasitesi fazla olduğu için ticari bankalar sermaye piyasasının en etkin finansal kuruluşudur (Takan ve Boyacıoğlu, 2011: 49-50).

1.16 TİCARİ BANKALARIN SORUNLARI

Türkiye’de yıllardır ekonomi ve siyasette istikrar sağlanamamıştır, bu yüzden çalkantılı dönemler, dalgalanan ekonomi ve bunalımlar bankacılık sektörünü ciddi biçimde etkilemiştir. Bankaların kuruluşundan günümüze kadar karşılaştığı birçok sorun vardır. Bunlar: ekonomik istikrarsızlık, yüksek kaynak maliyeti, haksız rekabet koşulları, teknoloji, özkaynak yetersizliği, yönetim hataları, denetim eksikliği, mevduata yüksek güvenceler verilmesi ve mali risklerdir (Parasız, 1995: 125).

1.16.1 Ekonomik İstikrarsızlıktan Kaynaklanan Sorunlar

Türk bankacılık piyasası 1980 yılından itibaren uygulanan istikrar politikaları sayesinde önemli gelişmeler göstermiştir ancak hızlı büyüme ve yenilikler bazı sorunları getirmiştir. Bunların en önemlisi aşırı enflasyon artışıdır. Yüksek enflasyon kamu finansman açıklarını artırmış ve istikrar yakalanamamıştır. Bu ortamda bankaların uyguladığı stratejiler de farklı olmaktadır. Bankalar enflasyonun zararlı etkilerinden kaçınmaya çalışmakta ve risk alma yöntemlerini yeniden incelemektedir. Özetle; ekonomik istikrarın olmadığı bir ülkede bankacılık sektöründeki sorunlar sürekli devam eder, bankacılık sektöründeki sorunlar da ekonomik istikrarın sağlanmasında her zaman bir risk doğurmaktadır (Erçel, 2000a).

1.16.2 Yüksek Kaynak Maliyeti

Bankaların en önemli fon kaynağı mevduatlardır. Enflasyon artışı mevduat maliyetlerini artırmıştır ayrıca kanunî karşılık oranları ve TMSF primleri artışı, Banka Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV) , Kaynak Kullanım Destekleme Fonu (KKDF) primleri, vergi yükleri, işletme maliyetleri ve diğer giderler yüksek kaynak maliyetleri içerisindedir (Yıldırım, 2006).

1.16.3 Haksız Rekabet Koşulları

Piyasaya çıkan yeni finansal ürünler; bankaların faaliyet alanlarını ve hizmetlerini çeşitlendirirken rekabeti de artırmıştır ve müşteriler de hangi fon kendilerine daha fazla getiri sağlıyorsa o kuruma yönelmişlerdir. Müşterilerin seçim yapmasında tek etken fiyat değildir. Rekabeti etkileyen diğer faktörler: hizmetin kalitesi, çeşitliliği, yapısı, teknoloji ve reklam gibi etkenlerdir. Rekabet gücünü artıran ve rekabeti tetikleyen bir diğer etken de ülkemizde bulunan yabancı bankalardır. Özellikle yönetim, pazarlama ve müşteri ilişkileri gibi alanlarda yabancı bankalar kaliteyi artırmıştır. Bunun sonucu olarak kuvvetli mali yapı ve güçlü finansal standartlar oluşturulmaya başlanmıştır (Yıldırım, 2006).

1.16.4 Teknoloji

Teknolojinin hızla gelişmesi; leasing, factoring ve forfaiting gibi finansal hizmetlerin yanı sıra swap, opsiyon, future ve forward gibi türev araçların ve internet bankacılığının kullanımını artırmıştır. Telefon ve internet bankacılığının hızla artması, çağrı merkezlerinin 24 saat çalışması, Automatic Teller Machine (ATM)'lerin sayısının artması, Point of Sale (POS) kullanımının çoğalması verilen hizmetleri hem çeşitlendirmektedir hem de hizmetlere hız ve kalite kazandırmaktadır.

Tüm bu olumlu gelişmelere rağmen bu konularla ilgili tam bir kurumsal altyapının olmaması ve ekonomik istikrarsızlıktan dolayı problemler ortaya çıkmaktadır (Gök, 2011).

1.16.5 Yetersiz Denetim ve Yönetim Hataları

Bankaların düzenli denetlenmemesi; onların riskli krediler vermesi ve yasal boşlukları kullanarak mevduat toplamaları gibi faaliyetlerde bulunmalarına sebep olmuştur. Finansal sistemin yeterince şeffaf olmaması, finansal risk yönetiminin yapılamayışı ve erken uyarı sisteminin işlemeyişi; bankaların kriz anında krizi

yönetebilecek tecrübeye sahip olmaması sonucunu doğurur. Bu gibi sonuçlara erken çözüm bulmanın en temel ve keskin çözümü haftalık, aylık veya yıllık olmak üzere düzenli denetim yapmaktır. Bankalarda yetersiz denetimin sonucu olarak yönetimde de hatalar ortaya çıkmaktadır. Ancak bankaların kâr sağlamaları ve mali piyasalarda varlıklarını sürdürebilmeleri için hızlı ve doğru karar alabilen yöneticilerden oluşan bir yönetim anlayışı gerekir. Bu yönetim şekli bankanın geleceği açısından çok önemlidir. Özellikle kamu bankaları kredi verirken müşteri ayırımına ve kredinin geri dönüşüne dikkat etmemektedir. Onların tek amacı devletin zor durumda kalan sanayi kollarını desteklemektir. İşte bu gibi yönetim hataları bankaların zarar etmelerine, krize sürüklenip iflas etmelerine ve TMSF'ye devredilmelerine yol açmıştır. Bu tarz sonuçların doğmaması için profesyonel yönetimin önemini ortaya koymaktadır (Eroğlu, 2006).

1.16.6 Mevduata Yüksek Güvence Verilmesi

Devlet; mevduata güvence vererek diğer bir ifadeyle mevduat sigortası yoluyla bankacılık piyasasına müdahale edebilir. Mevduat sigortası sisteminin olmayışı güvensizlik yaratırken, tam güven ise müşterilerin banka seçerken dikkatsiz davranmalarına yol açar. 1994 krizinin ardından ülkemizde mevduata sınırsız güvenceler verilmiştir. Bu sistem bankacılık sektörüne ve ekonomiye oldukça zarar vermiştir. Çünkü bu durum bankaları riskli alanlara yönlendirmiş ve piyasa disiplini bozmuştur. Bu nedenle sınırsız güvence sistemi sadece kriz dönemlerinde geçici bir süreliğine uygulanmalıdır yoksa bu güvence sistemi farklı krizlere yol açabilir. Bankalar ayrıca mevduat sigorta kapsamını kendilerine olan rağbeti engellemek için artırabilirler. Ancak bu uygulama banka çalışanlarının rahat davranmasına ve bunu kötüye kullanmalarına yol açmaktadır. Özellikle 1994 krizi sonrasında bu şekilde çalışan banka yöneticileri görülmüştür ve bu bankaların yönetimleri TMSF'ye devredilmiştir (Eroğlu, 2006).

1.16.7 Özkaynakların Yetersizliği

Özkaynakların yetersiz olmasının en önemli sebebi sektörde çok sayıda küçük bankanın olması ve bu küçük bankaların sermayelerinin az olmasıdır. Küçük bankaların iç ve dış piyasada rekabet edebilecek güçleri yoktur. Bu bankaların birleşerek özsermayelerini artırmaları sağlanabilir. Rekabet giderek arttığı için güçlü özkaynak yapısı çok önemli konuma gelmiştir (Gök, 2011).

1.16.8 Mali Riskler

Risk kavramı ile ilgili birçok tanım bulunmaktadır ancak bazı tanımlarda risk ve belirsizlik kavramı birbirine karıştırılmaktadır. Geleceğe ilişkin yapılan olasılık tahmini subjektifse belirsizlik, objektifse riskten söz edilir. Risk genel anlamda negatif veya istenmeyen sonuçlarla karşılaşma olasılığıdır. Risk kavramı finans açısından: mevcut durum sonucu ortaya çıkabilecek kazançve zararları içerir, risk hem negatif hem de pozitif olabilmektedir (Usta, 2005: 232).

Riskleri ortaya çıkaran belirli faktörler vardır. Bunlar: rekabet artışı, azalan kâr marjları, kredi portföy kalitesi, kanunî düzenlemeler, şeffaflık, teknoloji, likidite farklılıkları, döviz kuru, faiz oranı ve hisse senedi değişkenliği ve finansal piyasaların küreselleşmesidir (Aloğlu, 2005). Bankaların karşı karşıya kaldığı temel riskler: piyasa riski, likidite riski, kredi riski, kur riski,faiz oranı riski,ülke riski ve operasyonel risktir (Sarı, 2004).

1.16.8.1 Piyasa Riski

Piyasadaki dalgalanmalardan kaynaklanan risktir diğer bir ifadeyle piyasa faiz oranı ve döviz kurundaki değişikliklerin bankaların kaynaklarını olumsuz etkilemesidir (S.Mishkin, 1995: 180). Piyasa riski her an olabilir bu yüzden piyasa disiplinini sağlamak gereklidir çünkü bu disiplin sayesinde yeterli denetim ve kontrol yapılabilir ve risk minimuma indirilebilir (Erçel, 2000b).

1.16.8.2 Likidite Riski

Likidite bir varlığın nakde kolayca çevrilebilmesi anlamına gelmektedir. Bir işletmenin iflas etmemesi ve faaliyetlerini sürdürebilmesi için kârlılık ve onun bütünleyicisi olan likidite kavramı oldukça önemlidir. Likidite sorunundan kaynaklanan risk bankacılık literatüründe cam topa, kârlılık ise lastik topa benzetilir. Çünkü lastik top bırakınca tekrardan zıplayabilir yani firma bir sene zarar etse de diğer sene kâr sağlayabilir. Ancak likidite riski farklıdır, cam top gibi kırılğan yapıdadır yanilikit sıkıntısının geri dönüşü büyük olasılıkla olmaz (Sayım ve Er, 2009). Bankalar müşterilerine verdikleri taahhütleri karşılamak için yeterli nakit ve nakde kolayca dönüşebilecek likit varlıklar bulundurmalıdır. Eğer bulundurmazlarsa likidite riski ortaya çıkar. Likidite riski ortaya çıkan kurum bir banka ise bu risk oldukça önemlidir çünkü banka müşterilerinin güvenini kaybeder (Çelik, 2001). Likidite riskini kontrol edebilmek için likit olmayan varlıklar likit varlıklara dönüştürülmeli ve nakit ihtiyacına acil bir çözüm bulunmalıdır (M.Santomero, 1997).

1.16.8.3 Kredi Riski

Kredi riski; kredi çeken veya kredi veren kurumun sözleşmedeki şartları yerine getirmeyip temerrüde düşmesi yani zamanında ödememesi, eksik ödemesi gibi sözleşme koşullarına uymaması durumunda katlanılan zarardır. Bankalar için kredi riski oldukça önem arz eder çünkü bankalar kredi müşterilerini seçerken onları izliyip, değerlendirirler ve hangi müşteriye ne kadar kredi verebileceklerini raporlarına yazarlar. Kredi riskini azaltmak için bankalar portföy çeşitlendirmesi yapmalı ve güvenilir teminatlar seçmelidirler (Kılıç, 1991).

1.16.8.4 Kur Riski

Döviz alım-satımında kurdaki dalgalanmalardan kaynaklanan kâr ya da zarar olasılığı kur riski olarak ifade edilir. Kur riski bankalar için çok önemli bir risk türüdür ve bankalar döviz pozisyonlarını kontrol etmek durumundadır. Türkiye’de kur riskinden dolayı açık pozisyon izleme uygulaması ilk kez 1985’de başlamıştır.

Vadeli işlemlerde fiyat değişikliğinde zarara uğrayan bir alıcı veya satıcı açık pozisyonda olur. Örneğin; 2 aralıkta bir ay vadeli dolar kuru 1,5 TL iken firma 1 milyon dolar sattı vade tarihinde dolar 1,8 TL olursa firmanın zararı 300 bin dolar olacaktır. Bu firma dolar kurunun yükselmesine karşı korunmasızdır ve açık pozisyonadadır. Bir yatırımcı açık pozisyonun tersi bir pozisyona sahip olabilir bunun adı kapalı pozisyonudur. Kapalı pozisyon: sahip olunan finansal araçların fazlasını yani fazla pozisyonu ifade eder. Örneğin; biraz önceki örnekte kur 1,8 TL'ye çıkmak yerine 1,3 TL'ye düşseydi yatırımcı 200 bin dolar kârda olacaktı ve kapalı pozisyona sahip olacaktı. Bankalar dövizdeki dalgalanmalara bağlı olarak değişen kur riskinden korunmak amacıyla swap, opsiyon gibi türev araçlara başvururlar (Gök, 2011).

1.16.8.5 Faiz Oranı Riski

Faiz oranındaki değişikliklerden ve hareketliliklerden kaynaklanan risktir. Faiz oranı riski bankaların bilançolarında değişikliğe yol açar. Faiz riski bankalar için olağan bir risk olsa da aşırı risk bankalar için önemli bir tehdit unsurudur. Çünkü aşırı risk bankaların aktif ve pasiflerinin piyasadaki değerlerini düşürebilir. Bu nedenlerden dolayı bankalar faiz riskinden korunmak için swap, forward, futures ve opsiyon sözleşmeleri kullanılabilir (Ak, 2006).

1.16.8.6 Ülke Riski

Ülke riski; bir ülkenin iç ve dış borç yükümlülüklerini yerine getirememesinden kaynaklanan risktir. Ülke riskinin ortaya çıkmasının siyasi, sosyal ve ekonomik nedenleri vardır. Siyasi nedenler: savaş, ayaklanma, işgal gibi nedenlerdir; sosyal nedenler: din, ırk, dil gibi konularda yapılan ayrımcılık; ekonomik nedenler ise enflasyon, kriz, dış ticaret açığı olarak sayılabilir. Ülke riskinin ölçülmesinde en önemli kurum bankalardır. Ayrıca Moody's, Standard & Poors ve Fitch gibi derecelendirme kuruluşları da ülke riskini ölçerler (Aloğlu, 2005).

1.16.8.7 Operasyonel Risk

Operasyonel risk tanımı ile ilgili birçok tanım vardır. Bu tanımlardan özetle; operasyonel risk bankaların faaliyetleri devam ederken yani aktifken karşılaştıkları risklerdir. Bu riskin kapsamı çok geniş olarak algılanabilir. Bu kapsama: yönetim hataları, denetim eksikliği, teknoloji yetersizliği, deprem, yangın, sel gibi afetler, bilgi teknolojisi ve bilgisayar sistemindeki sorunlar ve diğer riskler (itibar riski, yasal risk, ahlaki risk, suistimal riski...) girebilir. Operasyonel risk tüm bu riskleri içerir. Operasyonel risk kapsamı geniş olduğu için bankanın herhangi bir faaliyet alanında ortaya çıkabilir. Operasyonel risk sonucu dünyada önemli bankalar iflas etmişlerdir. Bunun en iyi örneği Barings Bank'tır. Basel Komitesi 2003 yılında yayımlanmış olduğu kriterlerinde operasyonel riskin önemini anlatan ilkelerini belirtmiştir. Bu sebeple operasyonel riskle mücadele etmek için tüm bankalar veri tabanlarını operasyonel riske duyarlı olacak şekilde güncellemeli ve sürekli kontrol edip gerektiğinde revize etmelidirler (Çelik, 2004).

1.17 TÜRKİYE'DE BANKACILIK KRİZLERİ

Bankacılık sektörü riskle doğrudan içiçe olan ve bunun sonucunda getirisi fazla olan bir sektör olduğu için yerel ve uluslar arası çapta kriz yaşanması kaçınılmaz bir sonuçtur. Bankacılık krizleri diğer krizlerden daha önemlidir hatta bankacılık krizleri diğer sektörleri ve ülkeleri de olumsuz anlamda etkilemektedir (Günel, 2007: 229). Bankacılık krizlerinin oluşmasının birçok sebebi bulunmaktadır. Bunların en önemlileri: zayıf finansal yapı, istikrarsız politika, makroekonomik istikrarsızlık ve hatalı döviz kuru tespitleridir (Takan ve Boyacıoğlu, 2011: 541). Bu krizlerin ortaya çıkmasını engellemek ya da krizlere karşı hazır bekleyip krizden minimum zararı almak için alınması gereken önlemler ise (Takan ve Boyacıoğlu, 2011: 547; Günel, 2007: 231):

- Banka birleşmelerini teşvik ederek bankaları daha fazla halka açmak,
- Yüksek riske yüksek sermaye mecburiyeti getirmek,
- Şeffaf piyasalar ve eksiksiz muhasebe uygulamaları,
- Mevduat Sigorta Sistemi aracılığıyla müşterilere güven vermek,

- Sistemdeki ahlaki düşüşü engellemek,
- Bankaların yeterli ve sık denetimi ve ratingi (derecelendirilmesi),
- Erken uyarı sistemlerinin kurulması yollarıyla kriz minimum hasarla atlatılabilir.

Dünyada çok sayıda bankacılık krizi olmuştur ve bu krizleri en çok yaşayan ülke ABD'dir. Türkiye'de de önemli bankacılık krizleri olmuştur, bunları dört döneme ayırabiliriz (Günel, 2007: 232).

1.17.1 1929-1945 Dönemi

Bu dönem 1929 büyük buhran ile başlamış ve 1945 İkinci Dünya Savaşı'nın bitimiyle sona ermiştir. Bu süreçte mevcut olan 60 banka 483 şubeden savaş sonunda 40 banka ve 411 şube kalmıştır (Günel, 2007: 232).

1.17.2 1958-1964 Dönemi

1958 istikrar programından sonra 1960'da bankacılık sektöründe bunalım yaşanmış ve 1960'da Bankalar Tasfiye Fonu kurulmuştur. Bu fon; Maliye Bakanlığı'nın izniyle merkez bankasından borç alabilmekteydi ve bu sistem Türkiye'de mevduat sigorta sistemini başlatan sistemdir (Günel, 2007: 234).

1.17.3 1980-1988 Dönemi

24 Ocak 1980 kararları ile mevduat faizlerine serbestlik getirilmiş ve bu kararın ortaya çıkardığı sorunlar birkaç yıl sonra ortaya çıkmış, birçok banka iflas etmiştir. 1960'larda kurulan fon bu dönemde yerini Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu (TMSF)'ye bırakmıştır (Günel, 2007: 235).

1.17.4 1993-2001 Dönemi

Bu dönemde yaşanan krizin temel nedeni daha önceden serbest bırakılan mevduat faizleri ve yanlış ekonomi stratejileridir. Birçok banka iflas ederek faaliyetlerine son vermişlerdir. Kriz; 5 Nisan kararları ile hafifletilerek Mayıs 1995'te mevduata verilen %100 güvence ile durdurulmuş ancak bu önlemler yetersiz

kalmış ve kapanmalar devam etmiştir. Tam bir istikrara kavuşmasa da yeniden yapılandırma programıyla bankacılık sektörü krizden büyük ölçüde kurtulmuştur (Günel, 2007: 235). Türkiye’de 1980-2001 yıllarında yaşanan bankacılık krizleri ve sonuçları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Türkiye’deki Bankacılık Krizlerinin Etkileri (1980-2001)

Banka	Devletleştirme	Birleşme	İflas	Satış	TMSF’ye Devir
Anadolu Bankası		*			
Bağbank			*		
Bank Ekspres(1994)				*	
Bank Ekspres(1998)					*
Bank Kapital					*
Demirbank					*
Denizcilik Bankası		*			
Dışbank				*	
Egebank(1994)				*	
Egebank(1999)					*
Emniyet Sandığı			*		
Esbank					*
Etibank					*
Eurocredit Bank				*	
Hisarbank		*			
İktisat Bankası					*
İmpexbank			*		
İnterbank					*
İstanbul Bankası		*			
İşçi Kredi Bankası			*		
Marmara Bank			*		
Odibank		*			
Sümerbank					*
Töbank	*				
Türkbank					*
TYT Bank			*		
Ulusal Bank					*
Yaşarbank					*
Yurtbank					*

Kaynak: Boyacıoğlu, 2003: 523-538

Tablo 2’de 1980-2001 yılları arasında bankacılık krizinin etkilediği bankalar gösterilmiştir. Bu tabloya göre; tek devletleşen banka Töbank iken, birleşme yoluna giden bankalar ise Anadolu Bankası, Denizcilik Bankası, Hisarbank, İstanbul Bankası, Odibank’tır. Ayrıca satılan, batan ve TMSF’ye devredilen bankalar da bulunmaktadır. Satılan bankalar: Eurocredit Bank, Dışbank, Egebank (1994), Bank Ekspres (1994) iken iflas eden yani batan bankalar: TYT Bank, Marmara Bank, İşçi Kredi Bankası, İmpexbank, Emniyet Sandığı ve Bağbank’tır. TMSF’ye ise Bank Kapital, Bank Ekspres (1998), Demirbank, Egebank (1999), Esbank, Etibank, İktisat Bankası, İnterbank, Sümerbank, Türkbank, Ulusal Bank, Yaşarbank ve Yurtbank devredilmiştir.

1.18 BANKACILIK MEVZUATI

Bankacılık mevzuatında çok sayıda kanun bulunmaktadır. Bunların bir kısmı yürürlükten kaldırılmış ve bir kısmı ise güncellemeler yapılarak uygulanmaya devam etmektedir. Bankacılık mevzuatını yürürlükten kaldırılan ve uygulanan kanunlar olmak üzere ikiye ayırabiliriz.

1.18.1 Yürürlükten Kaldırılan Bankalar Kanunları

Yürürlükte olmayan kanunları da kendi arasında ikiye böleriz. Bunlar: Cumhuriyet Dönemi Bankalar Kanunları ve Bankalar Kanunu (Kanun No:4389 İlk Hali)’dir (Türkiye Bankalar Birliği, 2013, *Düzenlemeler*: <http://www.tbb.org.tr/tr/duzenlemeler/bankacilik-kanunu/74,08/05/2013>).

1.18.1.1 Cumhuriyet Dönemi Bankalar Kanunları

Banka hukukunun temel yasalarından biri kuşkusuz Bankalar Kanunu’dur. Ülkemizde 1933 yılında kabul edilen ve üç yıl yürürlükte kalan 2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunu ilk Bankalar Kanunu olarak nitelendirilebilir. İkincisi, 1936 yılında kabul edilen ve 22 yıl yürürlükte kalan 2999 sayılı Bankalar Kanunu’dur. Türk bankacılığında yeni bir devir açtığından şüphe edilmeyen 7129 sayılı Bankalar Kanunu’nda 28 ve 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameler ile önemli değişiklikler yapılmıştır. 7129 sayılı Bankalar Kanunu 1985 yılında yerini 3182 sayılı

Bankalar Kanunu'na bırakmıştır. Bankalar Kanununun yanı sıra Ödünç Para Verme İşleri ile ilgili yasal düzenlemeler de bankaları yakından ilgilendirmektedir (Taşçıoğlu, 1998: 3).

1.18.1.2 4389 Nolu Bankalar Kanunu

Bu Kanunun amacı, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerini korumak, malî piyasalarda güven ve istikrarı ve ekonomik kalkınmanın gereklerini de dikkate alarak kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak üzere bankaların kuruluş, yönetim, çalışma, devir, birleşme, tasfiye ve denetlenmelerine ilişkin esasları düzenlemektir. Türkiye'de kurulmuş ve kurulacak bankalar ile yurtdışında kurulmuş ve kurulacak bankaların Türkiye'deki şubeleri bu Kanun hükümlerine tâbidir. Özel kanunlarla kurulmuş olan bankalar hakkında da kanunlarında yer alan hükümler dışında bu Kanun hükümleri tatbik olunur. Bu Kanunda açıklık olmayan hallerde genel hükümler uygulanır (4389 Nolu Bankacılık Kanunu, 1999).

1.18.2 Mevcut (Yürürlükte Olan) Bankalar Kanunları

Şu an uygulanmakta olan, mevcut birçok bankacılık kanunu vardır. Bunlar: Kanun No:6362, Kanun No:6352, Kanun No:6327, Kanun No:6300, Kanun No:6111, Kanun No:5766, Kanun No:5754, Kanun No:5667, Kanun No:5472, Kanun No:5411 ve Kanun Hükümünde Kararname (KHK) No:662 olmak üzere 11 tanedir. Bu kanunlara ilişkin alt düzenlemeler de mevcuttur. Ancak bu bölümde kanunların genel çerçevesi özetlenecektir (Türkiye Bankalar Birliği, 2013, *Düzenlemeler*:<http://www.tbb.org.tr/tr/duzenlemeler/bankacilik-kanunu/74>, 08/05/2013).

1.18.2.1 5411 Nolu Bankalar Kanunu

Bu Kanunun amacı, finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanmasına, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasına, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir. Türkiye'de kurulu mevduat bankaları, katılım bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları, yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubeleri, finansal holding şirketleri, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu ve bunların faaliyetleri bu Kanun hükümlerine tâbidir. Özel kanunlarla kurulmuş olan bankalar hakkında da kanunlarında yer alan hükümler

saklı kalmak kaydıyla bu Kanun hükümleri uygulanır. Bu Kanunda hüküm bulunmayan hallerde genel hükümler tatbik olunur (5411 Nolu Bankacılık Kanunu, 2005). Diğer kanunlar 5411 Nolu kanunda değişiklik yapan kanunlardır. Bu kanunların listesi Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'nda Değişiklik Yapan Kanunlar

Kanun No	Resmi Gazete Tarihi	Resmi Gazete Sayısı
5472	14.03.2006	26108
5667	30.05.2007	26537
5754	08.05.2008	26870
5766	06.06.2008	26898
6111	25.02.2011	27857 1. Mükerrer
2011/662 KHK	02.11.2011	28103
6300	10.05.2012	28288
6327	29.06.2012	28338
6352	05.07.2012	28344
6362	30.12.2012	28513

Kaynak: 5411 Nolu Bankacılık Kanunu, 2005: 12

Tablo 3'te 5411 Nolu Bankacılık Kanunu'nda değişiklik yapan kanunlar gösterilmiştir. Buna göre 5411 Nolu Kanun 2006-2012 yıllarında 10 kez güncellenmiş ve yapılan değişiklikler sonucunda halen bu kanun kullanılmaya devam etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM KATILIM BANKACILIĞI

2.1 KATILIM BANKACILIĞI KAVRAMI, ÖZELLİKLERİ VE FELSEFESİ

Katılım bankacılığı kavramı insanların inançlarından dolayı ortaya çıkan bir kavramdır ve katılım bankalarına uyguladıkları yöntemde faiz olmadığı için faizsiz bankalar ya da İslami bankalar adı verilmektedir. Katılım bankacılığı, faizsiz bankacılık ve İslami bankacılık üçü de aynı kavramı ifade etmesine rağmen uluslararası literatürde katılım bankacılığı tabiri pek yaygın değildir genellikle İslami bankacılık kavramı kullanılmaktadır. Katılım bankaları; faiz endişesinden dolayı bankalara yatırılmayan atıl fonları ekonomiye kazandırmak amacıyla kurulan ve kâr-zarar ortaklığı esasına göre faaliyetlerini sürdüren bankalardır (Özulucan ve Özdemir, 2010: 6). İslami bankacılık ya da katılım bankacılığı; İslami kurallar ve ilkelerle tutarlı bir şekilde finanse edilen sistemi ifade eder ve faiz yasağı, kâr ve zarardan pay alma olmak üzere iki temel özelliği vardır. Yapısı oldukça yenilikçidir (M.Firoz, 2012: 111).

Katılım Bankaları ilk kez 4389 sayılı Bankalar Kanunu’da: *Mevduat toplama yetkisi bulunmayan ancak, özel cari hesaplar ve kâr/zarara katılma hakkı veren hesaplar yoluyla fon toplayan, ekonomik faaliyetleri ekipman veya emtia temini veya kiralanması veya ortak yatırımlar yoluyla finanse eden kurumlar* olarak tanımlanmıştır (Bankalar.org, 19/10/2005, *Bankacılık Kanunu*, <http://www.bankalar.org/bankalar-kanunu/>, 15/02/2013).

Katılım bankaları geçmişte Özel Finans Kurumları olarak adlandırılmaktaydı ancak 2005 yılında çıkarılan Bankacılık Kanunu’na göre Özel Finans Kurumları’nın adı Katılım Bankaları olarak değiştirilmiş, Özel Finans Kurumları Birliği de Türkiye Katılım Bankaları Birliği ismiyle güncellenmiştir. Ayrıca Özel Finans Kurumları’nın oluşturduğu Güvence Fonu’nun yerini Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu almıştır. 5411 sayılı 2005 yılında çıkarılan bu kanunda yapılan yeni düzenlemelerle katılım bankaları: ‘*özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullanılmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubeleri*’ şeklinde ifade edilmektedir. Bu tanımda yer alan kavramlar aynı kanuna göre şu şekilde açıklanmıştır (Türkiye Bankalar Birliği, 2005,

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu Paneli,

http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/bkpanel.pdf , 15/02/2013):

Özel Cari Hesap: katılım bankalarında açılabilen ve istenildiğinde kısmen veya tamamen her an geri çekilebilme özelliği taşıyan ve karşılığında hesap sahibine herhangi bir getiri ödenmeyen fonların oluşturduğu hesapları,

Katılma Hesabı: katılım bankalarına yatırılan fonların bu kurumlarca kullandırılmasından doğacak kâr veya zarara katılma sonucunu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen fonların oluşturduğu hesapları,

Katılım Fonu: katılım bankaları nezdinde açtırılan gerçek ve tüzel kişilere ait özel cari hesap ve katılma hesaplarında yer alan parayı ifade eder.

Katılım bankalarının özellikleri şunlardır (Bilir, 2010: 10):

- İsminden de anlaşıldığı üzere faizsiz bankalardır, faize yer vermezler. Müşterilerinden ne faiz alırlar ne de müşterilerine faiz verirler.
- İslami prensiplere göre çalıştıkları için faiz haramdır ancak ticaret ve kâr ise helaldir. İslami kurallara göre para ticareti yapmak yasaktır bu yüzden mal ticareti yaparlar.
- Kâr-zarar ortaklığı ve sermaye iştiraki içerir. Sermaye sahibi karını girişimciyle paylaşabilir.
- Yatırımlar ahlaka uygun ve İslam dininin kurallarına göre yapılır. Örneğin; alkol, kumar, silah kaçakçılığı gibi konular İslam dini tarafından yasaklanan, dışlanan yatırım türleridir.
- Mutlak risk vardır ve bu riski sermayeyi borç veren kişi ve kurumlar üstlenir. Sermayeyi işletenin herhangi bir riski yoktur.

Faizsiz bankacılıkta esas olan insandır; insanın gereksinimlerini karşılama, insanın mutlu ve huzurlu olması, ona değer verilmesi esastır. Özetle İslami bankacılığın temel felsefesi insana öncelik tanımaktır (Tunç, 2010: 122).

2.2 KATILIM BANKACILIĞININ TARİHÇESİ

Faizsiz bankacılığın tarihi oldukça eskilere dayanmasına rağmen şu an kullanıldığı modeliyle faizsiz bankacılık 1950'li yıllardan itibaren ortaya çıkmıştır. Bu alanda ilk araştırmayı 1955 yılında Pakistanlı bilim adamı Muhammed Uzair

yapmıştır. Faizsiz bankacılık 1963 yılında Mısır'da kurulan Mit Ghambir bankası ile başlamıştır. Modern olarak ilk faizsiz banka 1972'de Kahire'de kurulan Nasser Social Bank'tır. Faizsiz bankacılığın temelleri atıldıktan sonra gelişimi hızlandırılmıştır. Bu amaçla Türkiye'nin de katıldığı 43 ülkenin desteği ile 1975 yılında İslam Kalkınma Bankası kurulmuştur. Daha sonra faizsiz bankalar İsviçre'nin Cenevre kentinde toplanarak Uluslararası Bankalar Birliği'ni kurmuşlardır. Giderek gelişen bu piyasadan batılı ülkeler de pay almaya çalışmaktadır. Bu bankalardan en önemlisi dünyanın en büyük bankalarından biri olan Citibank'tır. Citibank 1997 yılında faizsiz bankacılık hizmeti vermek için izin istemiştir ve Citibank şu anda en büyük faizsiz bankalardan biri konumuna gelmiştir (Türkmenoğlu, 2007: 12).

Türkiye'de faizsiz bankacılığın geçmişi 1970'lere kadar uzanmaktadır. Bu amaçla ilk kez 1975 yılında Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası kurulmuştur. Ancak 1978'den itibaren klasik bankalar gibi çalışmaya başladığında tüm özelliğini kaybetmiştir. Bu başarısız deneyimden sonra 1983 yılında tekrar bu konu ele alınmış ve 16 Aralık 1983 tarihli 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile faizsiz bankaların ülkemizde faaliyet göstermelerine izin verilmiştir. Bu kurumlara Özel Finans Kurumları adı verilmiştir. Bu kurumların statüleri 2005 yılından itibaren 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı yeni Bankalar Kanunu ile Katılım Bankası'na dönüştürülmüş ve günümüzde de geçerli olan Katılım Bankaları olarak adlandırılmaktadır (Kaya, 2012: 167-169).

2.3 KATILIM BANKACILIĞININ ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ

Birçok iktisadi kurum toplumun ihtiyaçları, zorlamaları sonucu doğmuştur. Katılım bankaları da insanların inançları, düşünceleri, gelir durumları gibi birçok nedenden etkilenerek ortaya çıkan bir kurumdur. Katılım bankalarının ortaya çıkmasının nedenleri: dini, sosyal, ekonomik ve politik nedenler olmak üzere dört gruba ayrılmaktadır.

2.3.1 Dini Nedenler

İslam dinindeki faiz yasağı bu bankaların ortaya çıkmasının en temel nedenlerinden biridir. Faiz sadece Müslümanlar için değil Museviler ve Hristiyanlar için de yasaklanmıştır. Kuran-ı Kerim’de, Tevrat’ta ve İncil’de faizin yasak olduğu belirtilmiştir. Buna rağmen Museviler faizi kendi aralarında haram görmekte ama Musevi olmayanlarla yaptıkları ticarete faiz kullanmaktadırlar. Bu nedenden dolayı faizle çalışan bankalara İslam ülkeleri başta olmak üzere ilgi azalmıştır. Atıl fonları değerlendirmek için insanların dini inançlarına göre yeni bir sistem geliştirilmiş ve faizsiz bankacılık bu şekilde ortaya çıkmıştır (Bilir, 2010: 22).

2.3.2 Sosyal Nedenler

Toplumda zengin, fakir gibi her türlü sınıftan bireyler bulunmaktadır. Yani her bireyin ekonomik gelir düzeyi birbirinden farklılık göstermektedir. Katılım bankaları insanlar arasındaki bu eşitsizlikleri gidermek ve maddi açıdan gelir düzeylerini biraz daha dengelemek adına kurulmuşlardır. Çünkü zenginler paralarından elde ettikleri faizlerle servetlerini her geçen gün daha da arttırmaktadırlar. Faizsiz bankalar, bireylerin gelirleri üzerindeki uçurum yaratıcı etkiyi minimize etmeye çalışmaktadır (Doğan, 2008: 20).

2.3.3 Ekonomik Nedenler

Ekonomik nedenlerin en önemlisi 1970’li yıllarda Arap ülkelerinin petrolden elde ettikleri gelirleri ekonomiye kazandırmaktır. Ayrıca petrol geliri olmayan fakat emek, işgücü, doğal kaynakları yeterli konumda olan ancak sermaye yetersizliğinden dolayı geri kalmış ülkeler bulunmaktadır. Bu ülkelerle sermaye fazlası olan İslam ülkeleri arasındaki ortaklığın pozitif sonuçlar doğuracağı düşüncesi de katılım bankalarının doğuşunun nedenlerinden biridir (Koru, 2010).

2.3.4 Politik Nedenler

Uluslararası açıdan bakarsak; İslam ülkeleri politik düzeyde güçlenmek ve uluslararası politikada söz sahibi olabilmek için de faizsiz bankacılığı kullanmışlardır. Çünkü faizsiz bankacılık; ülkeler arasında yapılacak işbirliği ile ekonomik büyüme ve kalkınmanın yanı sıra uluslararası politikada güçlü olmayı hedeflemektedir (Öztin, 1989: 162-163).

2.4 KATILIM BANKALARININ YÖNETİM VE ORGANİZASYON YAPILARI

Katılım bankaları organizasyonu; müşterilerin kaliteli, güvenli, hızlı ve çağdaş bir hizmet vermeyi istemektedir bu doğrultuda kurumda çalışan personellerin hedeflerini gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Kurumda yer alan organlar: genel kurul, yönetim kurulu, denetleme kurulu ve genel sekreterlikten oluşmaktadır (Türkmenoğlu, 2007: 42).

2.4.1 Genel Kurul

Genel kurul tüm katılım bankalarının temsilcilerinden oluşmaktadır. Genel kurulun görevleri (Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2002-2013, *Genel Bilgiler*, http://www.tkbb.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=51&Itemid=78#, 19/02/2103):

- Yönetim kurulu üyeleri ve denetçileri seçmek,
- Yönetim kurulu ve denetçilerin verdiği raporlarla oluşturulan bütçeyi inceleyip onaylamak,
- Her sene mart ayı sonuna kadar yönetim kuruluna gönderilecek tavsiyeleri görüşüp karar almak,
- Statüdeki değişikliğe gerek duyulan konularda kuruma tavsiye vermektir.

2.4.2 Yönetim Kurulu

Yönetim kurulu üyelerini genel kurul seçer, üyeler 7 kişiden oluşmaktadır ve görev süreleri 3 yıldır. Yönetim kurulu bankanın yürütme organıdır ve genel kurul tarafından seçilen bir genel müdür yürütmeden sorumludur. Genel müdür kurulun tabii üyesidir ve yönetim kuruluna karşı sorumludur ancak toplantılarda oy kullanamaz (Türkmenoğlu, 2007: 44). Yönetim kurulunun görevleri (Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2002-2013, *Genel Bilgiler*, http://www.tkbb.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=51&Itemid=78#, 19/02/2103):

- Genel sekreteri atamak ve ücretini belirlemek,
- Genel kurulu toplantıya çağırarak,
- Gayrimenkul satın alınması, satılması veya kiralanmasına karar vermek,
- Bankanın iç yönetmeliklerini onaylamak ve disiplin kararları vermek,
- Kanun ve mevzuatlar doğrultusunda verilen görevleri yerine getirmektir.

2.4.3 Denetim Kurulu

Denetçiler genel kurul tarafından seçilen 2 kişiden oluşur ve görev süreleri 2 yıldır. Türk Ticaret Kanunu (TTK) tarafından verilen görevleri yerine getirir ve kanuna aykırı durumları genel kurul, Hazine Müsteşarlığı ve Merkez Bankası'na rapor vermek zorundadır (Türkmenoğlu, 2007: 44).

2.4.4 Genel Sekreterlik

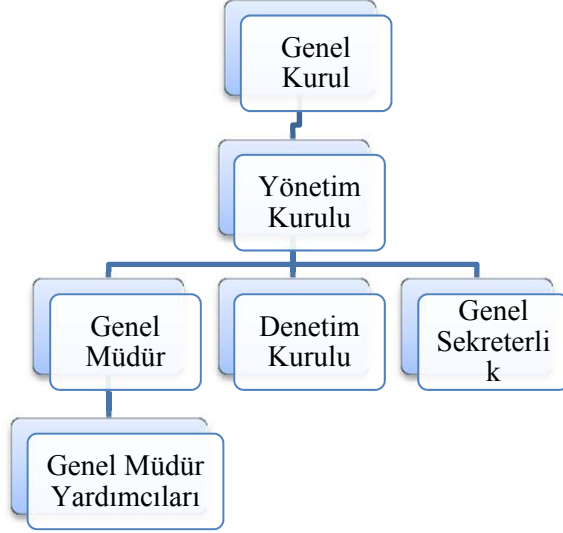
Yönetim kurulu tarafından atanırlar. Başlıca görevleri (Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2002-2013, *Genel Bilgiler*, http://www.tkbb.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=51&Itemid=78#, 19/02/2103):

- Bütçe taslağı, yönetmelik ve faaliyet raporlarını hazırlayıp yönetim kuruluna iletmek,
- Muhasebe kayıtlarını tutmak ve onları saklamak,

- Yönetim kurulunu temsil etmek,
- Bankalar Kanunu kapsamında yönetim kuruluna fikirlerini sunmaktır.

Katılım bankalarının yönetim organlarının gösterildiği organizasyon şeması Şekil 9’da gösterilmektedir.

Şekil 9: Katılım Bankaları Organizasyon Yapısı

Kaynak: Pehlivanlı, 2011: 61

Katılım bankaları organizasyonunun yapısı Şekil 9’da gösterilmiştir. Yönetim kurulu, genel sekreterlik ve genel müdür genel kurula bağlı olarak çalışırlar. Denetim kurulu ve genel sekreterlik personelleri yönetim kurulu tarafından atanır ve yönetim kuruluna bağlıdırlar. Genel müdür yönetim kurulunun daimi üyesidir ve tüm kararlarından yönetim kuruluna karşı sorumludur. Özetle; bankada yürütmeden sorumlu organ olan yönetim kurulu tüm faaliyetleri kontrol eder ve en üst kurul olan genel kurula sunar. Genel kurul katılım bankaları temsilcilerinden oluşan bankanın en üst yönetim organıdır.

2.5 KATILIM BANKACILIĞININ AMAÇLARI

Katılım bankalarının temel amacı faize karşı olan ve bu yüzden paralarını yastık altında saklayan bireylerin atıl fonlarını ekonomiye kazandırarak ülkenin gelişimine katkıda bulunmaktır (Özulucan ve Deran, 2009: 88).

Katılım bankalarının belli başlı amaçları (Islamic Banking Tv, 2013, *Objectives*, <https://sites.google.com/site/ib22092010/objrc>, 18/02/2013):

- İslami kurallar doğrultusunda ülkenin genel ekonomik durumunu iyileştirmek,
- Bankaların faaliyet gösterdikleri toplumun gelişimini sağlamak,
- Yatırımlardan elde edilen getiriye garanti etmek ve bunu sürekli kılmak,
- Sosyo-ekonomik hedeflere ulaştırmak,
- Her türlü sektörde faaliyet gösteren firmalara fon tedarik etmek,
- İslami bankacılığı birtakım faaliyetler ve kurallarla daha geniş alana yaymak: tasarruf kültürünü teşvik etme, kamu bilincini geliştirme, gıda ve giyim harcamalarını makul düzeyde tutma, sağlığa ve çevreye zararlı malları yasaklama ve kumar, bahis gibi oyunların olumsuz etkilerinden insanları koruma gibi yollarla İslami bankacılığı yayma hedeflenir.

2.6 KATILIM BANKALARININ ÖNEMİ

İslami bankacılık düşük gelir gruplarının tasarruflarını değerlendirme imkânı sunduğu için daha rekabetçi ve dayanışmaya açık bir bankacılık sistemidir. Faiz oranı sistemi Kuran'da ve İslam'da yasaktır bu nedenle dünyada yaklaşık 1,5 milyar Müslümanın fonları atıl kalmaktadır. Katılım bankaları sayesinde kişi başına 100 \$ civarında kredi ve tasarruf ekonomiyeye kazandırılmaktadır. Hatta 2009 yılında petrol fiyatları 200 \$'a yaklaştığında özellikle petrol üreten Arap ülkeleri çok büyük gelir elde etmişlerdir. İslami bankacılığın son yıllarda büyük gelişim göstermesinin ana nedenlerinden biri de petrol fiyatlarındaki artıştır çünkü petrol arz ve talebini kontrol eden Arap ülkeleridir. Arap ülkelerinin bu şekilde elde ettikleri gelirleri ekonomiyeye kazandıran kurum katılım bankalarıdır ve petrol fiyatlarındaki değişim katılım bankalarındaki fon akışını doğrudan etkilemektedir (Scribd, 2009, *Importance of Islamic Banking*, <http://tr.scribd.com/doc/53020445/Importance-Of-Islamic-Banking>, 18/02/2013). Bankalar küçük tasarrufları ekonomiyeye kazandırırken sadece paranın dolaşımını sağlar ancak paranın kendi başına hareket etmesi anlam ifade etmez. Paranın peşinden mal ve hizmetleri de sürüklemesi gerekir ancak bu şekilde para ekonomiyeye kazandırılır. Mal ve hizmete dönüşmeyen para atıl fondur. Ticari bankalar para akışını faiz yoluyla sağlarken katılım bankalarında ise mal ticareti

yapılmaktadır. Katılım bankaları aracılığıyla mal piyasada takas yoluyla hareketlilik kazanarak ekonomiyi canlandırmaktadır (Akhan, 2010: 17).

2.7 KATILIM BANKALARININ HİZMETLERİ

Katılım bankaları fon toplama ve fon kullandırma faaliyetleri adı altında birçok hizmet sunmaktadır. Toplanan ve kullandırılan fonlara fon kaynakları ve kullanımları başlığı altında değinilecektir. Bunun dışında katılım bankalarının sunmuş oldukları faizsiz bankacılık hizmetleri ise (Küçükkocaoğlu, 2005: 20-21):

- Kiralık kasa ve kambiyo hizmeti vermek,
- Otomatik ödeme talimatı,
- Akreditif açılması,
- Teminat mektubu verme,
- ATM ve internet bankacılığı,
- Çağrı merkezi hizmeti vermek,
- Müşavirlik hizmeti sunmak,
- Merkez Bankası'nın izniyle yurtdışı pazar araştırması yapmak,
- Kredi kartı satışı ve POS hizmeti,
- Seyahat çeki vermek,
- Ulusal ve uluslararası her türlü havale ve eft işlemi yapmak,
- Döviz alımı ve satımı yapmak,
- Fatura, çek ve senet tahsilatı yapmak,
- Sigorta aracılığı gibi hizmetlerdir.

2.8 TÜRKİYE KATILIM BANKALAR BİRLİĞİ (TKBB)

Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 81. Maddesi gereği, 2006/10018 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kurulmuş ve bu karar 28.02.2006 tarihinde 26094 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Katılım Bankaları Birliği tüzel kişiliğe haiz kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur. Türkiye'de faaliyette bulunan katılım bankaları bu birliğe üye olmak, bu birliğin kurallarına uymak ve birliğin vereceği kararları uygulamak zorundadır (Tunç, 2010: 229).

TKBB'nin organları: Genel kurul, yönetim kurulu, denetleme kurulu ve genel sekreterliktir. TKBB'nin gerçekleştirmek istediği amaçlar (Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2002-2013, *Genel Bilgiler*, http://www.tkbb.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=51&Itemid=78#, 19/02/2103):

- Bankacılık sistemini geliştirip bankacılık mesleğini ve rekabet gücünü arttırmaya çalışmak,
- Serbest piyasa ve tam rekabet piyasası kapsamında bankacılık kurallarına göre katılım bankalarının hak ve menfaatlerini korumak,
- Haksız rekabeti önlemek için gerekli kararları alıp uygulamaktır.

2.9 KATILIM BANKALARININ TÜRLERİ

Türkiye'de şu anda 4 tane katılım bankası bulunmaktadır. Bu bankalar: Albaraka, Bank Asya, Kuveyt Türk ve Türkiye Finans'tır. Bu bankalar dışında kurulan ancak şu anda faaliyet göstermeyen bankalar da vardır: Family Finans, İhlas Finans ve Anadolu Finans. Bu bankaların kuruluş yılları ve faaliyet göstermeye başladıkları yıllar Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Türkiye'deki Katılım Bankaları ve Tarihi

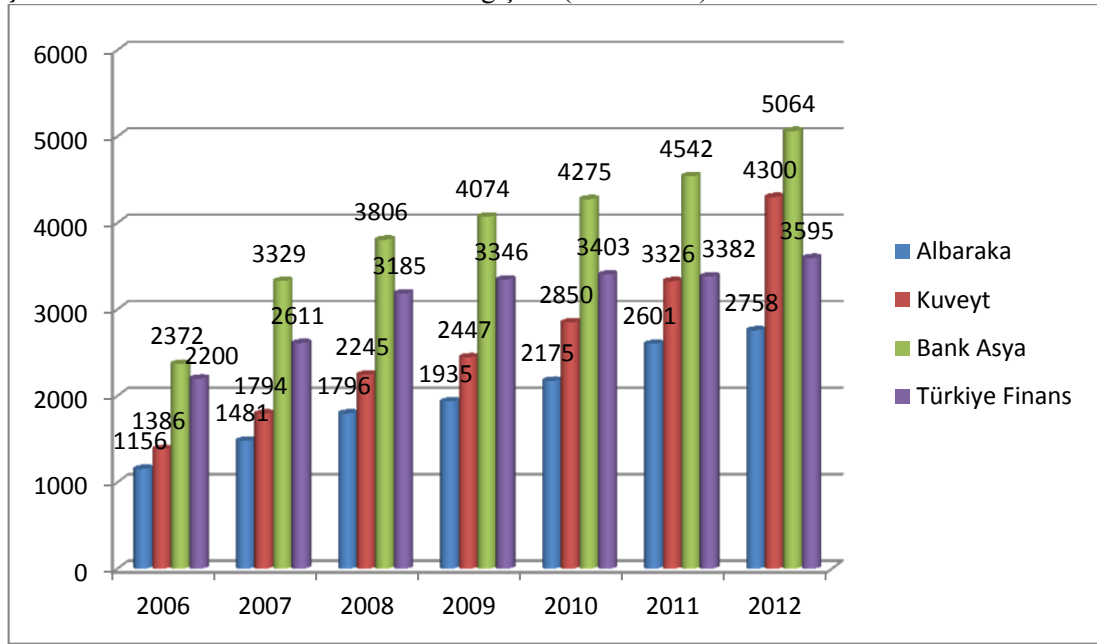
Katılım Bankası'nın Adı	Kuruluş Yılı	Faaliyet Yılı
Albaraka Türk	1984	21 Ocak 1985
Kuveyt Türk	1988	31 Mart 1989
Bank Asya	1996	24 Ekim 1996
Anadolu Finans	1991	1991
Family (Faisal) Finans	1984	2 Nisan 1985
İhlas Finans	1995	28 Nisan 1995
Türkiye Finans	2005	30 Kasım 2005

Kaynak: Doğan, 2008: 51

Tablo 4'te Türkiye'deki katılım bankalarının kuruluş yılları ve faaliyete geçtikleri yıllar gösterilmiştir. İlk kurulan katılım bankası Albaraka Türk'tür. Ancak tamamen yerli sermaye ile kurulan ilk Türk-İslam bankası Anadolu Finans'tır.

Türkiye Finans katılım bankası Anadolu Finans ve Family Finans'ın birleşmesiyle kurulan ve isim değişikliğine uğramış bir bankadır. Şu anda faaliyeti sona eren bankalar ise: Anadolu Finans, Family Finans ve İhlas Finans'tır. Aktif olarak devam eden: Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Bank Asya ve Türkiye Finans bankalarıdır. Bu bankaların sahip oldukları şube ve personel sayılarındaki değişiklikler Şekil 10 ve Tablo 5'te gösterilmektedir.

Şekil 10: Katılım Bankaları Personel Değişimi (2006-2012)

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2002-2013, *Genel Bilgiler*,

http://www.tkbb.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=51&Itemid=78#, 19/02/2103

Şekil 10'a göre 2006-2012 dahil tüm yıllarda en düşük personele sahip banka Albaraka Türk'tür. En yüksek personel sayısı Bank Asya'dadır onu Türkiye Finans ve Kuveyt Türk izlemektedir. Bank Asya en yüksek personel sirkülasyonunu 2007 yılında yaparken, Türkiye Finans 2012, Kuveyt Türk 2007 ve 2008, Albaraka Türk ise 2007 yılında yapmaktadır. Tüm bankalar içerisinde en çok personel istihdam eden ve şu anda en yüksek personel sayısına sahip banka Bank Asya'dır. Personel sayıları belirtilen katılım bankalarının şube sayılarındaki değişim Tablo 5'te gösterilmektedir.

Tablo 5: Türkiye’deki Katılım Bankalarının Şube Sayıları (2006-2012)

Yıllar/Dönemler	Albaraka	Kuveyt	Bank Asya	Türkiye Finans
2006	63	79	91	122
2007	80	87	118	137
2008	100	113	143	174
2009	101	121	158	180
2010	109	141	175	182
2011	123	180	200	182
2012	137	219	251	220

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2002-2013, *Genel Bilgiler*,

http://www.tkbb.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=51&Itemid=78#, 19/02/2103

Tablo 5’te katılım bankalarının 2006-2012 yılları arasındaki şube sayılarındaki değişim gösterilmiştir. Tablo 5’e göre tüm yıllarda en fazla şubesi olan banka Bank Asya’dır. Onu Türkiye Finans, Kuveyt Türk ve Albaraka Türk takip etmektedir. Şube artışı Türkiye Finans ve Bank Asya’da 2012 yılında en fazla olurken, Kuveyt Türk’te 2010 yılında, Albaraka Türk’te ise 2007 yılında en çok artış göstermiştir.

2.10 KATILIM BANKALARININ FON KAYNAKLARI VE KULLANIMLARI

Katılım bankaları faaliyetlerini sürdürebilmek için fon toplamak ve bu fonları birtakım yöntemlerle müşterilerine kullanırmak zorundadır. Bir bankanın elde ettiği fon miktarı ve bunu nasıl değerlendirdiği bankanın geleceğini doğrudan etkiler.

2.10.1 Fon Kaynakları

Faizsiz bankaların çalışma şekilleri diğer bankalardan farklıdır. Bu nedenle elde ettikleri fonları temin etme şekilleri de farklılık gösterir. Katılım bankalarının fon toplarken kullandıkları yöntemler: özel cari hesaplar, kâr/zarar katılım hesapları, yatırım hesapları, tasarruf hesapları ve kıymetli maden depo hesaplarıdır (Dağ, 2011: 21).

2.10.1.1 Özel Cari Hesaplar

Özel cari hesaplar: katılım bankalarında açılan, istenildiği anda tamamı ya da bir kısmı çekilebilen, geri ödeme garantisi olan ancak hesap sahibine herhangi bir getirisi olmayan hesaplardır. Özel cari hesaplar ticari bankalardaki vadesiz mevduat hesabına benzeyen hesap türüdür (Sundarajahan, Marston ve Shabsigh, 1998: 5). Tüm detaylarıyla özel cari hesapların özellikleri (Altan, 1998):

- Bu hesaplar vadesizdir ve istendiği anda tamamı ya da bir kısmı çekilebilir,
- Türk lirası veya döviz olarak açılabilir,
- Getirisi yoktur,
- Bu hesaplar üzerine çek keşide edilebilir,
- Güvence fonu kapsamındadır,
- Toplanan fonlar döviz ya da TL olarak ayrı muhasebeleştirilir,
- Herhangi bir getirisi olmadığı için elde edilen kâr ya da zarar katılım bankası hesaplarına aktarılır, müşteri sadece bazı hizmetlerden öncelikli yararlanabilir,
- Özel cari hesabı olan müşteriler bankanın aktifleri üzerinde ilk derece imtiyaz sahibidir tasfiye halinde müşterilere tasfiyenin bitimi beklenmeden tamamen ödeme yapılır.

2.10.1.2 Kâr/Zarar Katılım Hesapları

Kâr/Zarar katılım hesapları: önceden herhangi bir getiri belirlenmeksizin, yatırılan paranın işletilmesinden doğan kâr ve zararın paylaşıldığı ancak anaparanın geri ödenmesinin taahhüt edilmediği kâr/zarar ortaklığına dayanan hesaplardır. Kâr/Zarar katılım hesapları ticari bankalardaki vadeli mevduat hesabının benzeridir (Yılmaz, 2010). Kâr/Zarar katılım hesaplarının özellikleri (Bilir, 2010: 34):

- TL veya döviz cinsinden açılan vadeli hesaplardır,
- Gelir taahhüdü yoktur,
- Kurum izin vermeden vadesinden önce para çekilemez,
- 1 ay, 3 ay, 6 ay, 1 yıl ve 1 yıl dönem kâr payı ödemeli vadeli olarak açılabilir,
- Katılma hesabı minimum 300 TL veya 700 dolar/euroyla açılabilir,
- Yasal zorunluluk sebebiyle elde edilen kâr payından gelir vergisi kesilir,

- Faizsiz bankaların bu hesabı işletmesinden doğan kâr payı en fazla %20'dir, kalanı (%80'i) tasarruf sahibine dağıtılır,
- Bu hesaplarda biriken fonlar TMSF'ye devredilmektedir.

2.10.1.3 Yatırım Hesapları

Yatırım hesapları 1 yıl ve daha uzun süreli açılan hesap türüdür. Katılım hesapları 1 yıldan kısa süreli açılırken, yatırım hesapları 1 yıldan uzun sürelidir. Yatırım hesapları da katılım hesaplarının bir benzeridir tek farkı vade süresidir. Müşteri ile kâr/zarar ortaklığına dayanır ve vade sonunda yatırım sahibi ile önceden belirlenen tutarlar (%70 müşteri, %10 banka gibi) üzerinden kâr/zarar paylaşımı yapılır. Elde edilen kâr payı hesap sahibinin isteğine göre cari hesaba veya yatırım hesabına eklenebilmektedir (Dağ, 2011: 23).

2.10.1.4 Tasarruf Hesapları

Tasarruf hesaplarını küçük yatırımcılar tercih ederler, hesap sahiplerine önceden sağlanacak getiri hakkında bilgi verilmez ama getiriler yıllık temettü şeklinde ödenir. Tasarruf hesaplarına para yatırılabilir ve vade bozulmadan para da çekilebilir. Bu hesap oldukça küçük tutarlarla (100 TL, 100 Euro veya dolar gibi) açılabilir ve tasarruf hesapları sayesinde küçük miktarlı fonlar da bankacılık sektörüne kazandırılmaktadır (Özgür, 2007: 59).

2.10.1.5 Kıymetli Maden Depo Hesapları

Altın, gümüş, platin gibi kıymetli madenlerin alım-satımını kolaylaştıran hesap türüdür. Gram olarak satılır ve hesap cüzdanında gram olarak gösterilirler. İşçilik maliyeti, taşıma ve saklama gibi riskler yoktur ve bunun yanında kazancından vergi ödememe gibi avantajlara da sahiptir (Dağ, 2011: 24).

Tablo 6: Türkiye’deki Katılım Bankalarının Topladıkları Fon Miktarları (2000-2012)

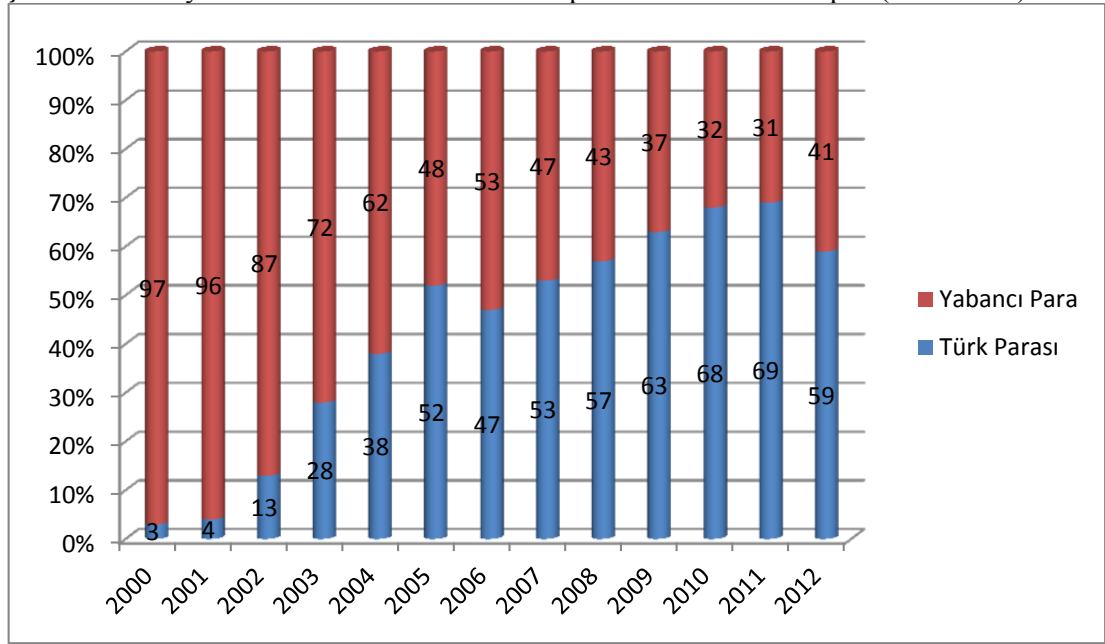
Yıllar	Toplanan Fon Miktarları (Milyon TL)
2000	1863
2001	1917
2002	3206
2003	4111
2004	5992
2005	8369
2006	11237
2007	14943
2008	19210
2009	26840
2010	33828
2011	39900
2012	49200

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2002-2013, *Genel Bilgiler*,

http://www.tkbb.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=51&Itemid=78#, 19/02/2103

Türkiye’deki katılım bankalarının topladıkları fonlar yıldan yıla artmaktadır. Tablo 6’da 2000-2012 yılları arası toplanan fon miktarları gösterilmiştir. Tablo 6’ya göre toplanan fon miktarı sürekli artmaktadır. 2012 yılında en yüksek seviyededir. 2000 yılında en düşük seviyededir. Bu grafik; aynı zamanda katılım bankalarının Türk bankacılık sektöründeki yeri ve önemindeki değişim ve gelişimi de göstermektedir. Çünkü yapılan yatırımlar yükselmektedir ve katılım bankalarına duyulan talep ve ihtiyaç günden güne artmaktadır.

Şekil 11: Türkiye’deki Katılım Bankalarının Topladıkları Fonların Yapısı (2000-2012)

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2002-2013, *Genel Bilgiler*,

http://www.tkbb.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=51&Itemid=78#, 19/02/2103

Şekil 11’de 2000-2012 yılları Türkiye’deki katılım bankalarının topladıkları fonların yapısı gösterilmiştir. Bu grafiğe göre toplanan fonlarda Türk parasının miktarı git gide artmıştır. 2000 yılında %3’lerde olan Türk parası oranı 2011 yılında % 69’lara kadar yükselmiştir. Bunun karşılığı olarak yabancı paranın miktarı da azalış göstermiştir. Bu grafik bize katılım bankalarının fon yapısında yabancı sermayenin azaldığı yerli sermayenin yükseliş trendine girdiğini göstermektedir. Ancak 2005 yılından 2006 yılına geçerken ve 2011’den 2012’ye geçerken istisnalar mevcuttur. Çünkü her yıl artan Türk parası oranı 2006 ve 2012’de azalış göstermiştir.

2.10.2 Fon Kullanımları

Katılım bankaları topladıkları fonları kurumsal ve bireysel müşterilerine çok çeşitli yöntemlerle kullanılmaktadır. Fon kullandırma metodları: murabaha, muşaraka, mudaraba, icara, muşaraka mutanakısa, icara ve iktina, kârz-ı hasen, selem satışı, tavarruk/teverruk, istisna, joala, puan sistemi, müzaraa, musakat ve mugase ve komodite gibi metodlardır.

2.10.2.1 Murabaha

Murabaha kârlı satış anlamına gelir. Ayrıca bu yöntemin bir diğer adı kurumsal finansman desteğidir. Bu yöntemde katılım bankası müşterisi adına mal (makine, teçizat vb.) satın alır ve fon kullanmak isteyenlere peşin ya da vadeli olarak satar. Murabaha yönteminde bankalar herhangi bir risk üstlenmeden kâr sağlar. Basit ve anlaşılır olduğu için dünyada en çok kullanılan faizsiz bankacılık yöntemidir. Murabaha kısaca İslami bir ipotek işlemidir (M.Firoz, 2012: 92). Murabaha yöntemiyle faizli kredilerin farklılıkları şunlardır (Eken, 2005):

- Murabaha bir mal alım-satımı sözleşmesidir ve belirli bir kâr eklenerek ödeme doğrudan satıcıya yapılır.
- Hayali bir mal satışı olamaz gerçek ve somut bir mal ticareti olur.
- Genellikle dayanıklı mallar finanse edilir ancak dayanıklılık azaldıkça vadeler kısa tutulur.
- Murabaha yönteminde alkol, tütün gibi dinen yasak ürünlerin satışı yapılmaz.
- Murabahada mallar üçüncü kişilerden alınıp satılır.
- İpotek, rehin, bono, senet gibi teminatlar gösterilebilir.
- Alıcı mal bedelini geç ödese de fiyat arttırılmaz tam tersi erken öderse de indirim yapılmaz.
- Murabahada alıcıya nakdi ödeme yapılmaz.

2.10.2.2 Mudaraba

Mudaraba; emek-sermaye ortaklığı yatırımdır. Bu yöntemde: bir taraf sermayesini diğer taraf da emek, bilgi ve becerisini ortaya koyar ve bu şekilde ortaklık kurulur. Mudaraba yönteminde sadece sermaye desteği veren kişi ya da kuruma 'Rabbul-mal'; bilgi, beceri ve emek koyan birey ya da kuruma da 'Mudarib' adı verilir. Mudarabada emek koyan mudarib her an sermayeyi isteyebilir bu nedenle sermaye hazırda tutulmalıdır. Mudarib bu sermayeyi proje için kullanmaktadır. Kesin zarar tehlikesi ortaya çıkmadığı sürece kurum mudaribin işine karışamaz. Elde edilen kâr önceden belirlenen oranlar dahilinde banka ve müşterisine dağıtılır. Kâr ve zarar

eşit ise banka sermayesini alır ve kâr ve zarar ne müşteriye ne bankaya kalır. Zarar durumunda zararı banka karşılar (Ökte, 2010: 196).

2.10.2.3 Muşaraka

Muşaraka; kâr-zarar ortaklığı yatırımdır. Hem sermaye hem de yönetimde ortaklık sözkonusudur. Kâr önceden belirlenmiş oran dahilinde paylaşılır ancak zarar varsa her iki tarafın sermaye katkı oranına göre zarar paylaşılır. Eğer taraflardan biri yönetime katılmazsa yönetimi üstlenen tarafa yönetici ücreti ayrılmaktadır (Rahman, 2007). Muşaraka ve mudaraba yöntemlerinin ikisi de ortaklıktır ancak farklı tür ortaklıklardır. Aralarındaki farklar (Eken, 2005):

- Muşarakada tüm ortaklar yatırım yaparken, mudarabada sadece sermayedar yatırım yapar.
- Muşarakada tüm ortaklar mudarabada ise sadece mudaribin yönetim yetkisi vardır.
- Muşarakada zarar sermaye paylarına göre paylaşılırken mudarabada sermayedara aittir.
- Muşarakada ortakların sınırsız sorumluluğu varken, mudarabada yoktur.
- Muşarakada ortak mülkiyet varken mudarabada mülkiyet sermayedara aittir.

2.10.2.4 Müşaraka Mutanakısa

Muşaraka yönteminin benzeridir. Ancak bu yöntemdeki fark; müşteri dönem sonunda projeyi belli vadelerle satın alır ve bankanın payı gitgide azalır. Sonunda projeyi tümüyle müşteri satın aldığı anda bankanın işlevi sona erer (Küçükkocaoğlu, 2005).

2.10.2.5 İcara

İcara yöntemi leasing ya da finansal kiralama olarak adlandırılmaktadır. Banka ile müşteri arasında bir finansal kiralama sözleşmesi yapılır buna göre kiracı müşteridir, kiralanan malın mülkiyeti de katılım bankasına aittir. Kira bedeli ve

süresi sözleşmede belirtilir. Müşteri bankaya bir kira bedeli öder. Kiralama süresi 5-15 yıl arasında değişmektedir ve süre sonunda katılım bankası, bedeli karşılığında malı kiralayana devreder (Küçükkoçaoğlu, 2005).

2.10.2.6 İcara ve İktina

Bu yöntemde katılım bankası herhangi bir malı belli bir dönem için kiraya verir. Kiralayan, malın mülkiyetini kazanmak için kiranın yanında mal bedelini de taksitler halinde öder ve kira süresi sonunda malın mülkiyeti kiralayana geçer. Katılım bankasının riski minimumdur (Dağ, 2011).

2.10.2.7 Müzaraa, Musakat ve Mugase

Müzaraa bir nevi tarla ortaklığıdır yani bir kişinin kendisine ait olmayan toprağı işleyip o topraktan ürün alması sonucunda o tarlanın ortağı olmasına müzaraa adı verilir. Musakat; bağ bahçe ortaklığıdır. Meyve veren ağaçlara bakan, besleyen, budayan kişiyle ağaç sahibi arasında yapılan sözleşmedir. Bu sözleşme kapsamında hasılat emekçi ile ağaç sahibi arasında paylaşılır. Mugase ise boş arazi ortaklığıdır yani meyve vermeyen çam, kavak gibi ağaçların bakımı, budaması vb. işleri karşılığında yapılan ortaklıktır (Tunç, 2010: 134).

2.10.2.8 Kârz-ı Hasen

Kârz-ı Hasen; katılım bankalarının ihtiyaç sahiplerine sosyal ve üretim amaçlı verdiği faizsiz borçtur. İhtiyacı olmayanlara verilmez ve bankalar bu borcu alırken borçluyu sıkıntıya düşürmeyecek şekilde vadeleri düzenlerler (Kaçmaz, 2009).

2.10.2.9 Tavarruk/Teverruk

Tavarruk ya da teverruk diye adlandırılan yöntem uluslararası murabaha yöntemi olarak da bilinir. Bu sistemin işleyişi şöyledir: kurum aracı bankaya para yatırır, aracı banka müşterisi için altın, gümüş gibi bir mal alır, kurum bu malı tekrar

aracı bankaya vadeli olarak satar, banka sahibi olduğu malı borsada satarak kullanılabilir fon haline getirir. Böylece kurum malın peşin alımı ile vadeli satımı arasındaki fark kadar kâr sağlar (Türker, 2004).

2.10.2.10 Selem Satışı

Selem satışı; para peşin mal veresiye olmak üzere yapılan satış türüdür. Gelecekte teslim edilecek malın bedelinin şimdiden peşin olarak ödenmesidir. Müşteri de faizsiz bir şekilde ödemesini gerçekleştirir ve ileride ihtiyacı olan malı şimdiden elde etmiş olur (Coşkun, 2008).

2.10.2.11 İstisna

İstisna yönteminin diğeri adı sipariş üzerine imalat yöntemidir. Bu yöntemde: müşteri katılım bankasına katılım bankası da imalatçıya sipariş verir. Malla ilgili yaşanan herhangi bir sorundan katılım bankası sorunludur ve gerekirse müşteri için malı temin etmek zorundadır (Yılmaz, 2010). Bu yöntem selem yöntemiyle benzemektedir. İstisna yönteminde malın fiyatı başta belirlenir ancak selem yönteminden farkı mal ve mal bedeli gelecekte verilmektedir. Selem’de ise mal bedeli başlangıçta ödenip mal gelecekte teslim edilmektedir (Zarqa, 1997).

2.10.2.12 Joala

Joala yöntemi istisna yöntemine çok benzemektedir. Joalayla istisna yönteminin tek farkı mal yerine hizmet sunulmasıdır. Joala yöntemi bu fark dışında istisna yönteminin birebir aynısıdır ve bu yüzden karıştırılmaktadır (Khan, 1997).

2.10.2.13 Puan Sistemi

Son yıllarda kullanılmaya başlanan tekniktir. Bu yöntemde mevduat sahibi olan kişi yani mudi yatırdığı tutar ve vade için aynı oranda faizsiz kredi

alabilmektedir. Örneğin; 3 yıllığına 500 dolar yatıran bir mudi 1 yıl için 1500 dolar kredi alabilmektedir (Khan ve Iqbal, 1996).

2.10.2.14 Komodite

Komodite metodu; kaliteleri aynı emtiaların, uluslararası yüksek miktarlarla alım-satımının yapılması işlemidir. Emtia olarak kullanılan ürünler: petrol, altın ve tarım ürünleridir. Bu ürünleri alıcı ve satıcı görmez, sadece para akışı gerçekleşir. Komodite piyasaları Chicago ve New York'tadır. Likit fazlalığı değerlendirmek için kullanılır ve özellikle faizsiz bankalar kısa vadeli likit akışını düzenlerler. Bu yöntemde; katılım bankalarının kısa süreli fonlarıyla paranın yatırıldığı banka komodite işlemi yapar ve banka elde ettiği kârı katılım bankası ile bölüşür (Tunç, 2010: 160).

Tablo 7: Türkiye'deki Katılım Bankalarının Fon Kullanım Miktarları (2000-2012)

Yıllar	Kullandırılan Fonlar (Milyon TL)
2000	1726
2001	1072
2002	2101
2003	3001
2004	4894
2005	7407
2006	10492
2007	15332
2008	19733
2009	20907
2010	32168
2011	41000
2012	49000

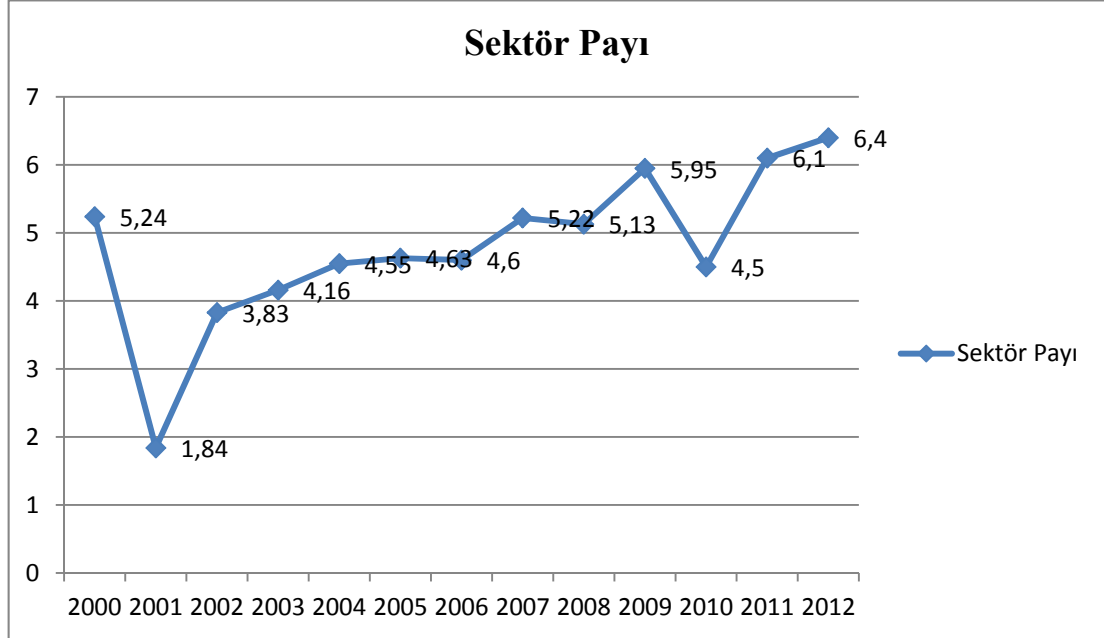
Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2002-2013, *Genel Bilgiler*,

http://www.tkbb.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=51&Itemid=78#, 19/02/2103

Tablo 7'de Türkiye'de katılım bankalarının 2000-2012 yıllarında kullandıkları fonların miktarları gösterilmiştir. Bu tabloya göre 2000-2001 yılları hariç olmak üzere tüm yıllarda kullandırılan fon miktarları artmıştır. Bu tablo bize katılım bankalarının bankacılık sektöründe sürekli büyümekte ve gelişmekte olan

bankalardan biri olduğunu göstermektedir. Bu teoriyi kanıtlayan veriler Şekil 12’de gösterilmiştir.

Şekil 12: Türkiye’deki Katılım Bankalarının Kullandırdıkları Fonların Sektör Payları (2000-2012)

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2002-2013, *Genel Bilgiler*,

http://www.tkbb.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=51&Itemid=78#, 19/02/2103

Şekil 12’de katılım bankalarının 2000-2012 yılları arasında kullandırdıkları fonların bankacılık sektöründeki payları gösterilmiştir. Bu grafiğe göre; sektör payı 2000 ve 2009 yılında azalış göstermiş ancak bir yıl sonra tekrar yükselişe geçmiştir ve grafikte 2012 yılında %6,4 ile en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Bu grafik; katılım bankalarının bankacılık sektöründeki payının günden güne arttığını ve katılım bankalarına olan talebin her geçen gün yükseldiğini göstermektedir. Bunun bir göstergesi olarak da Başbakan Yardımcısı ve Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı Ali Babacan yaptığı Uludağ Ekonomi Zirvesi’nde yaptığı konuşmasında bu konuyla ilgili çalışmalarından bahsetti. Bu konuşmada: geçmişte üvey evlat muamelesi gören katılım bankalarının artık ticari bankalarla eşit koşullarda rekabet edebildiği ve pazar paylarının gitgide arttığını belirterek yapacağı yeni projeyi anlattı. Bu projede ticari bankacılık sektöründe kamu bankalarının bulunduğunu ancak katılım bankacılığında ise böyle bir banka türünün olmadığını ifade etti ve bu amaçla artık katılım bankacılığında da kamu bankalarının yer alacağını ve bu uygulama için Ziraat

Bankası ve Halk Bankası'na katılım bankası kurma talimatı verildiğini anlattı. Bu konuda ilk akla gelen sıkıntı olan iki kamu bankasının katılım bankacılığı sektörüne girmesiyle bankaların pazar payı azalacak mı sorusunun cevabını ise bu iki banka diğer katılım bankalarının mevcut pazar payını bölmeyecek tam tersi pazar payını daha da yukarı çekeceklerini ve bu sayede katılım bankacılığı sektörünü daha da güçlendireceklerini söyledi (Sabah, 29/03/2013, *Ekonomi*, <http://www.sabah.com.tr/Ekonomi/2013/03/29/ziraat-ve-halka-katilim-talimati>, 05/05/2013).

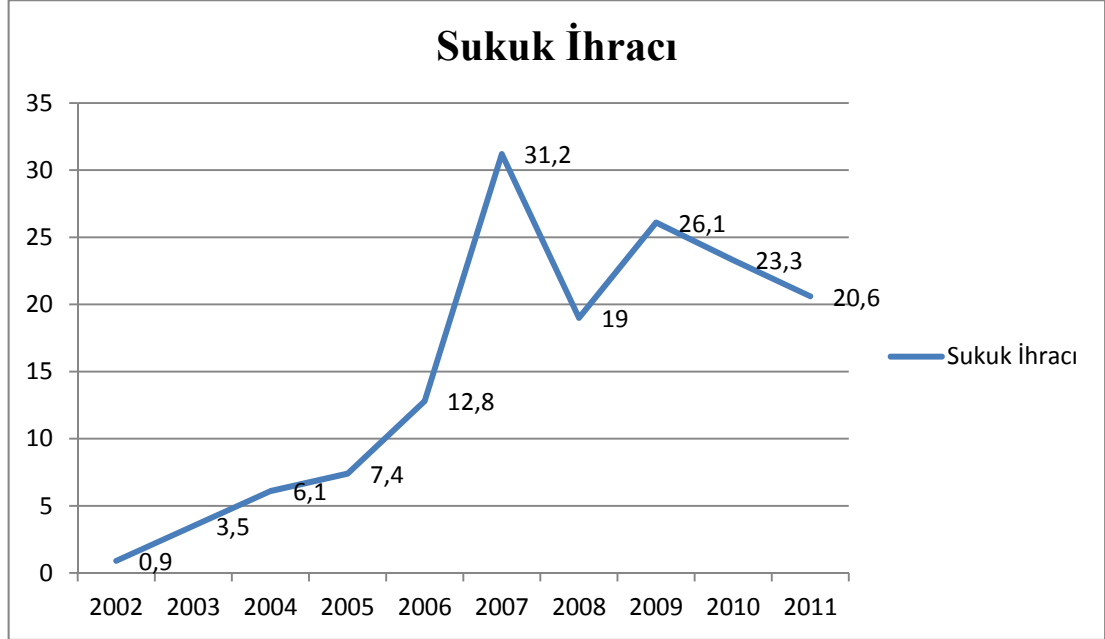
2.11 SUKUK

Katılım bankacılığının gelişmesinde etkili olan yeni ürün ve hizmetlerdendir. *Sukuk kelime anlamı olarak sertifika, vesika, enstrüman anlamlarına gelir ve sakk kelimesinin çoğuludur* (Tunç, 2010: 152). Sukuk; İslami finansman kaynaklı bonolardır. Faizsiz bankacılıkta nakit kredi kullanılmak ve ticari olmayan kredi kullanılmak yasaktır. Kredi kullandıran kurum kaynağı aktardığı yeri bilmelidir. Sukuk sistemi böyle çalışır. İhraç edilen tüm sukuklarda gerçek bir ticari bağ ve somut, gözle görülür maddi bir gerçeklik istenir. Arapların da senet ve sukuk olarak ayırma nedeni budur (Eken, 2005). Sukuk sertifikalarının özellikleri şunlardır (Uyan, 2011):

- Faizsiz bono olarak da nitelendirilebilir.
- Diğer senetlerden farklı olarak varlığa dayanmak zorundadır.
- İkincil piyasalarda işlem görürler.
- Organize piyasalara kote olabilir ya da derecelendirme kuruluşları tarafından değerlendirilebilirler.
- Sabit veya değişken getirili olabilirler.Eşit değerli sertifikalardır.

İlk sukuk 2002 yılında Malezya tarafından 5 yıl vadeli 600 milyon dolar olarak çıkarılmıştır. Malezya 25 milyar doların üzerinde sukuk ihracı ile şu anda sektörün lideri konumundadır. Dünyada toplam sukuk ihracı yaklaşık 150 milyar dolardır. Türkiye'nin ise sukuk pazarındaki payı sadece 450 milyon dolar civarındadır (Uyan, 2011).

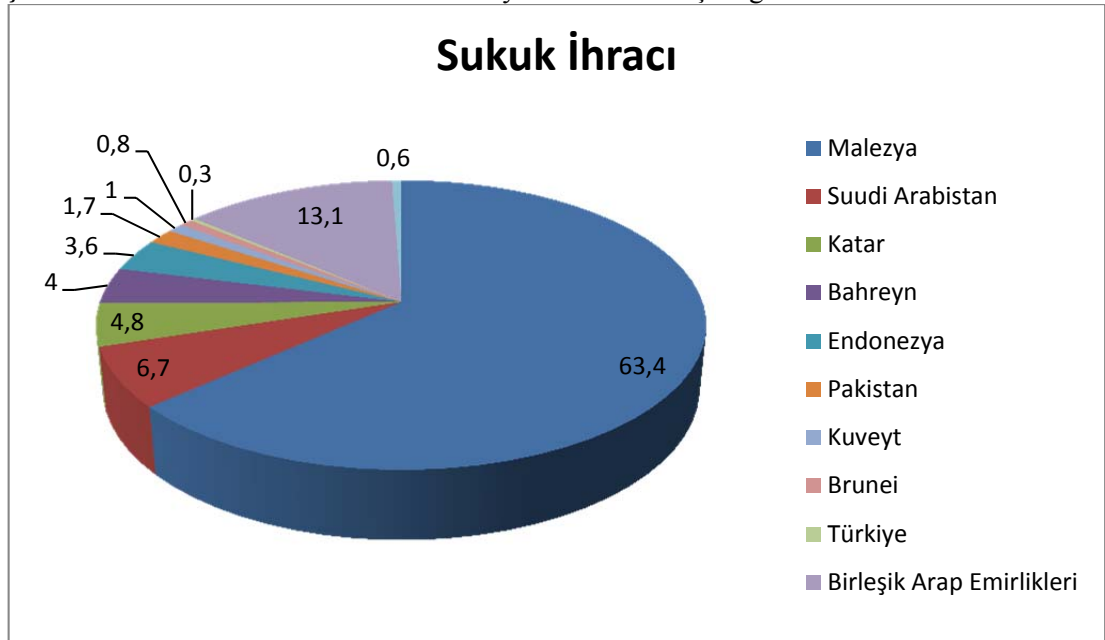
Şekil 13: 2002-2011 Yılları İtibariyle Sukuk İhracı (Milyar Dolar)

Kaynak: Kuveyt Türk, kuveytturk.com.tr, 2011

2002-2011 yılları arasında dünyadaki sukuk ihracı miktarları Şekil 13'te gösterilmiştir. Buna göre toplam sukuk ihracı yaklaşık 150 milyardır ve maksimum sukuk ihracı 31,2 milyar dolar ile 2007 yılında gerçekleşmiştir.

Şekil 14: 2002-2011 Yılları Arasında Dünyada Sukuk İhraç Dağılımı

Kaynak: Kuveyt Türk, kuveytturk.com.tr, 2011

2002-2011 yılları arasında yapılan sukuk ihracının ülkelere göre dağılımı Şekil 14'te gösterilmiştir. Malezya dünyada sukuk ihracının lideri konumundadır. İkinci sırada Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) bulunmaktadır ve diğer ülkeler onu izlemektedir. Türkiye % 0,3 ile son sıralardadır.

2.11.1 Türkiye’de Sukuk İşlemleri

Avrupa ve Türkiye’deki ilk sukuk işlemini Kuveyt Türk gerçekleştirmiştir. Bu işlem: Ağustos 2010’da 3yıl vadeli 100 milyon \$ tutarında Londra Borsası’nda yapılmıştır. Bunun ardından ikinci sukuk ihracı Kuveyt Türk tarafından Ekim 2011’de 5 yıl vadeli 350 Milyon \$ tutarında Londra Borsası’nda işlem görmüştür (Uyan, 2011).

2.12 KÂR PAYI – FAİZ İLİŞKİSİ

Kâr bir malın üretimi sonunda elde edilen net hasılattır yani kısaca malın satış fiyatından tüm giderler düşüldükten sonra geriye kalan pozitif tutardır. Kâr topluma fayda sağlamak koşuluyla elde edilen artı gelirdir eğer bu net hasılat negatif olursa zarar ortaya çıkar. Kârda; sermaye sahibi malın alım-satımı sonucunda ortaya çıkacak zarar veya kâr riskine katlanmak zorundadır (Küçükkocaoğlu, 2005).

Faiz kelimesine İslami kaynaklarda rastlanmaz. Faiz İslami bankacılıkta haramdır, İslami kaynaklarda faiz kelimesi yerine riba kelimesi kullanılmaktadır. Kuran-ı Kerim’de ticaret helal riba ise haramdır (Acar, 2003). Faiz: malın herhangi bir şekil değiştirmesine gerek duymadan elde ettiği pozitif gelirdir ve faizde tüm riskler borçluya aittir borçlu da toplumun bir üyesi olduğu için risk topluma da yansımaktadır. Faizde alım-satıma gerek duyulmadan yatırılan para bir miktar fazlalıkla geri döner, vade sonunda sermayedar anaparasıyla birlikte faizini alır ve bu onun hakkıdır (Tlemsani ve Matthews, 2013).

2.12.1 Kâr Payı ve Faiz Arasındaki Farklılıklar

Kâr payı ile faiz arasında birçok açıdan pek çok farklılık bulunmaktadır. Bunlar (Küçükkocaoğlu, 2005):

- Faiz; bilinmeyen, henüz ortaya çıkmamış bir gelirin paylaşımı iken; kâr payı miktarı ve tutarı kesin olarak bilinen bir gelirdir.
- Faiz; hayal ve gerçek dışı birşeydir. Bun açıklamak gerekirse: üretmeden, ortaya birşey çıkarmadan, rant ekonomisinin sonucunda elde edilen gelirdir. Kâr ise tam tersi üretim faaliyeti sonucu elde edilen gelirdir.
- Kâr payı ve faiz arasında psikolojik yönden de farklılık vardır: kâr payında, birey ya da girişimci kâra ortak olduğu gibi zarara da ortak olur ve zarar durumunda girişimci ve sermaye sahibi emeğini kaybetme korkusu yaşayacaktır. Faizde ise durum bunun tam tersidir kişi ya da kurum parasını işletir ve ondan gelecek parayı bekler, ne bir risk ne bir kaybetme korkusu gibi tehlikelerden uzaktır.
- Faizde kişi anapara ve faizini belirledikten sonra sadece bekler yani verimsiz bir faaliyettir, birey ya da kurum tüm iktisadi faaliyetlerden kopabilir. Kâr payında ise zarar riski de bulunduğu için kişi yeni icatlar üretebilir ve yeteneklerini ortaya çıkarma imkanına sahip olur çünkü üretkendir.

Tüm bu farklılıkları birleştirecek; faiz üretkenlikten yoksun risksiz, sabit ve sadece sermayeden elde edilen gelir iken; kâr payı üretimde aktif, yaratıcı, hareketli, değişken ve riskli bir gelir unsurudur.

2.12.2 Kâr Payı ve Faiz Oranının Birbirine Yakın Olmasının Nedeni

Katılım bankaları tarafından verilen temettülerle ticari bankaların vermiş oldukları faizler birbirinin aynısı olamaz ancak yakın seyredebilir. Türkiye’de faaliyette olan katılım bankaları %70 - %80 civarında üretim, %5 -%10 civarında kâr-zarar esasına göre fonlarını kullandırmaktadır. Üretim esaslı çalışmalarda piyasa fiyatlarını ticari bankalar belirler. Çünkü piyasadaki kredi hacimleri yaklaşık %95’tir. Yani birey, faizsiz bankanın verdiği kâr payı yerine daha düşük maliyetle ticari banka kredisi kullanabilme imkanına sahiptir. Yani faiz kâr payının ikamesidir.

Bunun sonucu olarak katılım bankaları; fonlarının atıl kalmasını ve zarar etmeyi istemez. Bu sebeple katılım bankalarının dağıttığı kâr payı ile ticari bankaların vermiş oldukları faiz oranları birebir aynı olmasa da birbirine yakındır (Küçükkocaoğlu, 2005).

2.13 KATILIM BANKACILIĞININ EKONOMİYE ETKİSİ

Katılım bankaları bankacılık sektöründe tamamlayıcı etki yaratır yani ticari bankaları kullanmayan kişi veya kurumların yatırım yaptıkları bütünleyici bir kurumdur. Katılım bankalarının ülke ekonomisine birçok alanda katkısı vardır. Bunların en önemlileri (Bank Asya, 2011, *Faizsiz Bankacılık Hakkında*, http://www.bankasya.com.tr/hakkimizda/faizsiz_bankacilik_hakkinda.jsp#6, 08/03/2013):

- **Değerlendirilmeyen, boşa kalan atıl fonları ekonomiye kazandırmak:** Bazı insanlar dini inançlarından dolayı paralarını ticari bankalara yatırmazlar bu yüzden fonlar yastık altında tutulur ve atıl kalır. Katılım bankaları faizsizlik prensibiyle bu tür bireylerin fonlarını yatırmalarına imkan verirler ve bu sayede bu paralar da katılım bankaları aracılığıyla ekonomiye kazandırılır (Önal, 2000: 18).
- **Yabancı kaynak transfer etmek:** Faizsiz bankalar sayesinde İslam ülkeleriyle olan iletişim artmıştır ve petrol zengini Arap ülkelerinden yabancı sermaye girişi artmıştır (Bilir, 2010).
- **İthalat ve ihracat finansmanı:** Katılım bankaları topladıkları fonlarla döviz tahsis ederek ithalat ve ihracat finansmanına yardımcı olurlar (Arabacı, 2007).
- **Kayıt dışı ekonomiyi engellemek:** Katılım bankaları yaptıkları tüm işlemleri belgelere dayandırdıkları için kayıt dışı ekonomiyi engellerler, vergi kaybının azalmasına katkı sağlarlar ve ekonomiye gerçek anlamda bir disiplin getirirler (Kaya, 2011).
- **Topladıkları fonlarla reel ekonominin gelişimini sağlamak:** Katılım bankaları kullandıkları farklı fon toplama yöntemleri ve farklı fon kullandırma çeşitleriyle finans piyasasına yeni alternatifler sunarak derinliği artırmışlardır. Böylece piyasadaki yatırımcı hacmi artar ve milli gelirin artmasına katkı sağlarlar (Tosun, 2000: 190).

- **Krizden minimum zarar almak:** Katılım bankaları dünyayı sarsan dört büyük krizden (1990 Körfez krizi, 1994 krizi, 1998-1999 Güney doğu Asya krizi, 2001 krizi) hiçbir yara almadan, bu krizleri atlattımlardır. Katılım bankalarının başarısının ölçütlerinden biri de kriz dönemindeki performanslarıdır. Çünkü katılım bankaları ne devletten destek almış ne de böyle bir desteğe ihtiyaç duymuşlardır. Bu; katılım bankalarının gücünü göstermektedir (Ertürk, 2000: 12).
- **İstihdamı arttırmak:** Katılım bankaları açtıkları şubeler ve istihdam ettikleri personeller sayesinde ülke ekonomisinde istihdamı arttırmışlardır ve katılım bankalarının sürekli gelişimi iş arayan bireyler için önemli bir iş sahasıdır.
- **KOBİ'leri finanse ederek ekonomiye pozitif katkı sağlamak:** KOBİ'ler üretim, yatırım vb. birçok alanda Türk ekonomisinin can damarıdır ve Türkiye'deki kuruluşların yaklaşık %98'i KOBİ olarak kurulmuştur. Katılım bankaları topladıkları fonların birçoğunu KOBİ'lere aktararak KOBİ'lerin gelişimine katkı sağlamışlardır (Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2002-2013, *Genel Bilgiler*: http://www.tkbb.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=51&Itemid=78#, 19/02/2103).
- **Verimliliği arttırmak:** Katılım bankaları uyguladıkları değişik finansman yöntemleriyle rekabeti arttırmışlardır, bu da bankacılık sektörünün daha kaliteli olmasını sağlar ve verimliliği artırır.
- **Sağlıklı ve dengeli bir ekonomik yapının oluşmasına ortam hazırlamak:** Katılım bankaları uyguladıkları yöntemlerle faiz oranlarını aşağıya çekerler ve ekonomik yapının daha düzenli ve sağlıklı olmasını sağlama konusunda yardımcı olurlar.

2.14 KATILIM BANKACILIĞININ SORUNLARI

Katılım bankacılığı eski adıyla özel finans kurumları ya da diğer bir ifadeyle faizsiz bankacılık tüm dünyada büyümeye ve gelişmeye devam etmektedir. Özellikle müslüman nüfusun yaptığı katkıyla katılım bankaları hızla ilerlemektedir. Ancak bu ilerleme gerçekleşirken katılım bankalarının önüne birtakım problemler, sorunlar ve engeller çıkmaktadır ve gelişmeye devam etmek için bu sorunlarla mücadele edip onları çözmeye çalışmak gerekmektedir. Bu sorunların bazıları sistemin yapısı ile,

bazıları sistemin yeni oluşu ile, diğer kısmı da sistemin hızlı büyümesinden dolayı ortaya çıkmaktadır.

2.14.1 Yasal Düzenlemeler (Mevzuat)

Bu sorunlardan ilki yasalardaki, mevzuatlardaki farklılıklardan kaynaklanır. Genellikle faaliyette bulunulan ülkenin yasası faiz esasına dayalı olarak işlem yaptığı için katılım bankalarının işleyişine ters gelmektedir. O ülkenin mevzuatına göre yapılan anlaşma İslam hukukuna aykırı olabilir tam tersi İslam hukukuna göre yapılan sözleşme de o ülkenin yasalarıyla uyuşmamaktadır (Loqman, 1999).

2.14.2 Deneyimli, Vasıflı İşgücü Yetersizliği

Katılım bankalarında istihdam edilecek personelin diğer bankalarda çalışan personellerden farklı bilgi ve donanıma sahip olması ve İslami kurallara uyum göstermesi gerekir. Katılım bankalarının personel açığını diğer bankalardan karşılaması hem zordur hem de diğer bankalarda çalışanların kariyer hedeflerini bir anda değiştirmeleri gerektiği için karar verilmesi zor bir süreçtir. Bu nedenlerden dolayı deneyimli personel ihtiyacı faizsiz bankaların önemli sorunlarının başında gelmektedir (Pervez, 1994: 27).

2.14.3 Yeni Bir Sistem Olma

Katılım bankaları mevduat bankalarına göre oldukça yeni bir sistemdir. Bu nedenle bazı yatırımcıların güvenini yeterince kazanamamaktadır. Çünkü kişi veya kurumlar tam oturmamış bir sisteme yatırım yapıp kendilerini riske atmak istememektedir.

2.14.4 Destekleyici Kurum Eksikliği

İslami bankacılık sisteminin tutunabilmesi, gelişebilmesi ve ilerleyebilmesi için destekleyici kurumlara ihtiyaç vardır. Henüz yeni bir sistem olduğu için bu

kurumlar zamanla kurulacaktır. Öncelikle Özel Finans Kurumları Birliği kurulmuş daha sonra ismi değiştirilerek Türkiye Katılım Bankalar Birliği'ne dönüşmüştür. Daha fazla destekleyici kuruma ihtiyaç vardır.

2.14.5 İnterbank Piyasa Sorunu ve Uyumsuz Muhasebe Standartları

İslami bankaların para alışverişini sağlayacak, para akışını hızlandıracak ve yönetecek bir İnterbank para piyasası yoktur. Bu fon alışverişini yavaşlatan ve zorlaştıran etkenlerdendir.

Katılım bankalarında tekdüzen bir muhasebe sisteminin varlığı oluşmamıştır bu nedenle her ülkede ve katılım bankasında aynı işlem farklı muhasebe hesaplarına kaydedilmektedir. Bu nedenle hem denetim zorlaşmaktadır hem de bankalararası rekabet ölçümü yapılamamaktadır.

2.14.6 Temerrüt ve Gelir Kaybı Problemi

Ticari hayatta herkes alacaklarını zamanında tahsil etmek istemektedir. Belki borcu sevmeyen ve zamanında ödeyen insanlar nadiren de olsa vardır ama genellikle borcu geciktirmenin, ertelemenin yollarını arayan çok sayıda insan vardır ve bunu bir alışkanlık haline getirmişlerdir. Bu gibi durumları katılım bankaları da yaşamaktadır. Çünkü katılım bankaları ticari bankalar gibi borçlulara temerrüt faizi uygulamamaktadır ve birtakım müşteriler de bunu istismar etmektedir (Tunç, 2010: 224). Temerrüt faizi uygulamak İslami bankaların temel prensipleriyle çelişmekte ve iyiniyet kurallarına uymamaktadır ve hatta Kuran'da bu konuyla ilgili bir ayet vardır: *‘Eğer borçlu darlık içindeyse, ona ödeme kolaylığına kadar bir süre tanıyın. Ve bu gibi borçlulara alacağınızı bağışlayıp sadaka etmeniz eğer bilerseniz sizin için, daha hayırlıdır’* (Kuran-ı Kerim, Bakara: 280). Faiz konusundaki bu ayete rağmen İslam dini katılım bankalarının zararlarını tahsil etmek için tazminat uygulamalarını serbest bırakmıştır ancak bu uygulama faizden farklıdır (İslam Hukuku Profesörü Hayrettin Karaman, *Özel Finans Kurumları*, <http://www.hayrettinkaraman.net/konular/ekonomi/ofk/>, 09/03/2013). Faizsiz bankalar müşterilerinden alacaklarını tahsil edemediği zaman bu uygulamaya

giderler ancak yukarıdaki ayette de bahsedildiği gibi öncelikle borçlu kişinin durumu dikkate alınıp ona göre yaptırım uygulanmalıdır burada da devreye borçlunun iyiniyeti suistimal edip etmeyeceği yani hüsnüniyet ilkesine uygun davranıp davranmayacağı konusu açığa çıkar. Artık bu; müşterinin kendi vicdanıyla baş başa kalmasını gerektirir ve onun kendi kararıdır (Battal, 2000: 203).

2.15 KATILIM BANKACILIĞININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Katılım bankalarının ayakta kalabilmeleri, faaliyetlerini sürdürebilmeleri için birtakım güçlü özelliklere sahip olması gerekir. Bazen de katılım bankalarının yetersiz olduğu ve sorun olarak kendisine dönen zayıf yönleri vardır.

2.15.1 Güçlü Yönleri

Katılım bankaları dünya genelinde oluşan krizlerden minimum zararla çıkmayı başarmışlardır. Uzak doğudaki 1997 krizi sonrasında birçok banka kapanırken katılım bankaları faaliyetlerini sürdürmeye devam etmiştir. Türkiye’de de 2000 ve 2001 krizleri sonrasında devlet garantisi olmadığı halde katılım bankaları bir tanesi hariç (İhlas Finans 2002’de kapanmıştır.) faaliyetlerini sürdürmektedir. Bunun sebepleri şunlardır (Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2002-2013, *Genel Bilgiler*, http://www.tkbb.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=51&Itemid=78#, 19/02/2103):

- Katılım bankaları faizsiz bankalardır bu yüzden kur ve faiz riskiyle karşılaşmazlar sadece piyasa ve kredi riskinden etkilenirler.
- Katılım bankaları topladıkları fonları aktif faaliyetlere kullanırlar, krediyi işletmeye değil satıcılara öderler ve böylece kredinin verimsiz, plansız ve sağlıklı işlerde kullanılmasını engellemiş olurlar.
- Katılım bankalarında likidite riski bulunmamaktadır çünkü kısa vadeli fonları kısa vadeli yatırımlara, uzun vadeli fonları uzun vadeli yatırımlara kullanarak bilanço uyumu oluştururlar.
- Katılım bankalarının tasarrufları TMSF garantisinde olduğu için müşterilerine güvence sağlar.

- Katılım bankaları sürekli KOBİ'lerle çalıştığı için birbirlerini desteklemektedirler (Tunç, 2010: 236).
- Katılım bankaları müşterilerine kullandırdıkları fonların ne fiyatını değiştirirler ne de vadesinden önce krediyi geri isterler. Bu hem müşteriye güven sağlar, hem de bankanın geleceği için önemlidir çünkü herhangi bir düzensizlik yoktur (Tunç, 2010: 236).
- Katılım bankaları müşterileriyle kâr ve zararı paylaşırlar. Bu yüzden ne önceden belirlenen ödenmesi gereken bir getiri vardır ne de zarar tamamen bankaya aittir (Tunç, 2010: 235).

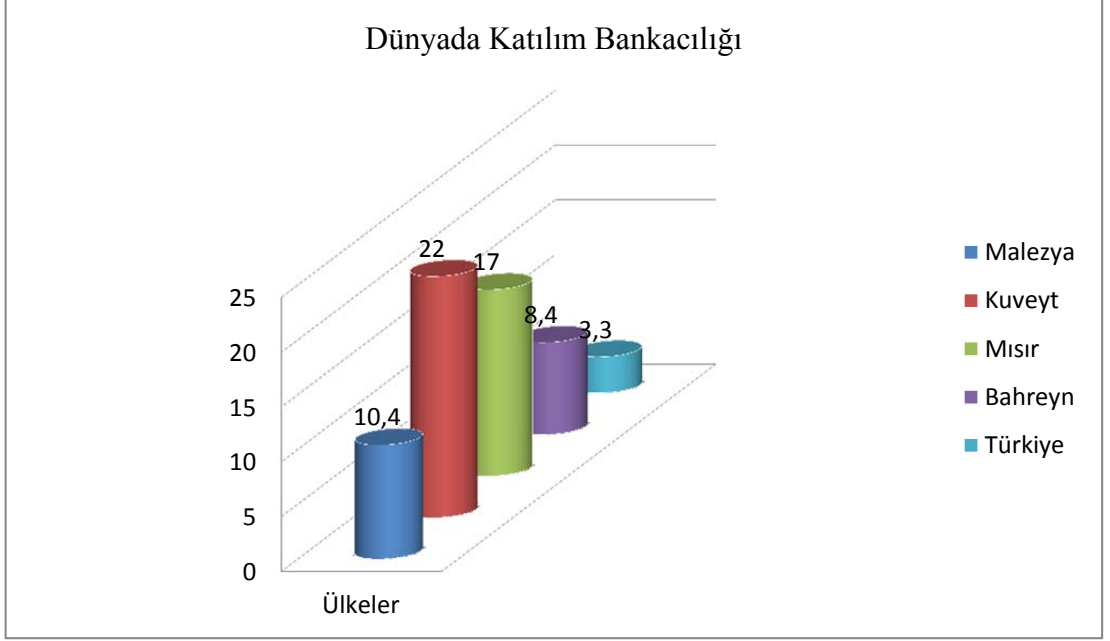
2.15.2 Zayıf Yönleri

Katılım bankalarının gelecekte önüne problem olarak çıkacak bazı zayıf yönleri vardır. Bunlar (Coşkun, 2008):

- Katılım bankalarının; devlet tahvili, hazine bonosunun karşılığı olan faizsiz borçlanma senetleri yoktur.
- Katılım bankalarının; hükümetin bütçe açığını veya bireylerin tüketici kredilerini karşılayacak finansman yöntemleri bulunmamaktadır.
- Katılım bankalarına destek olacak, onları rahatlatacak İnterbank piyasaları bulunmamaktadır.
- Genellikle müşterilerine kısa vadeli kredi verirler ve daha az kâr payı dağıtırlar, bu sistem beraberinde yüksek risk ve düşük getiriye neden olur ve müşteri kaybına yol açar.
- Katılım bankaları önceden belli olmayan bir getiri ya da kâr-zarar ortaklığı olduğu için ticari bankalara göre daha risklidirler.

Bu değerlendirmelerden sonra günümüzde dünyada en çok faizsiz bankacılık sistemini kullanan ülkeler Şekil 15'te gösterilmektedir.

Şekil 15: Dünyada Katılım Bankacılığı

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2006, 10.05.2013, tkbb.org.tr

Şekil 15'te dünyada katılım bankacılığına en çok pay ayıran ülkeler gösterilmiştir. Bu ülkeler içerisinde %22'lik pay ile Kuveyt ilk sırayı almaktadır. Diğer ülkeler Kuveyt'i takip ederken Türkiye %3,3'lük pay ile bu ülkeler içerisinde son sırada yer almaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TİCARİ BANKACILIK – KATILIM BANKACILIĞI KARŞILAŞTIRMASI

3.1 TİCARİ BANKALAR İLE KATILIM BANKALARININ BENZERLİKLERİ

Ticari bankalar ve katılım bankaları farklı sistemler ve prensiplerle çalışan bankalar da olsa bu bankaların birtakım benzerlikleri bulunmaktadır. Bu benzerlikler Tablo 8’de gösterilmektedir.

Tablo 8: Katılım Bankaları ve Ticari Bankaların Benzer Yönleri

Ortak Özellikler	Katılım Bankaları	Ticari Bankalar
Denetim	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK)’nın denetimine tabidir.	BDDK’nın denetimine tabidir.
Toplanan Fonların Güvencesi	100.000 TL’ye kadar olan katılma hesapları TMSF garantisindedir.	100.000 TL’ye kadar olan mevduatlar TMSF garantisindedir.
Dağıtılan Nemaların Gelir Vergisi Kanunu (GVK)’ya Göre Durumları	Kâr payları 193 sayılı GVK’ya göre menkul sermaye iradı sayılır ve gelir vergisine tabidir.	Mevduat faizleri de 193 sayılı GVK’ya göre menkul sermaye iradı sayılır ve gelir vergisine tabidir.
Verilen Hizmetler	Çek, EFT, havale, kiralık kasa, ATM, danışmanlık, istihbarat alma gibi hizmetler verirler.	Çek, EFT, havale, kiralık kasa, ATM, danışmanlık, istihbarat alma gibi ortak hizmetleri bulunmaktadır.
Kuruluş İzni	Merkez Bankası’nın olumlu görüşü, Hazine Müsteşarlığı’nın önerisi ve Bakanlar Kurulu’nun izni ile kurulurlar.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’nın önerisi ve Bakanlar Kurulu’nun izni ile kurulurlar.
Yönetim Organları	100 ortaklı bir Anonim Şirket (A.Ş.) olarak kurulurlar. Yönetim kurulu, denetleme kurulu ve genel müdür bulunmaktadır.	100 ortaklı bir A.Ş. olarak kurulurlar. Yönetim kurulu, denetleme kurulu ve genel müdür gibi ortak yönetim organları vardır.
Tabi Oldukları Vergiler	Kurumlar vergisi, gelir vergisi, damga vergisi, banka ve sigorta muameleleri vergisi (BSMV) ve kaynak kullanımı destekleme fonu (KKDF)	Kurumlar vergisi, gelir vergisi, damga vergisi, BSMV ve KKDF.

Kaynak: Özgür, 2007: 96-97; Akhan, 2010: 37; Özulucan ve Deran, 2009: 95-100

Tablo 8’de ticari bankalar ile katılım bankalarının benzer özellikleri gösterilmiştir. Bu tabloya göre; her iki banka denetim, toplanan fonların güvencesi,

verilen hizmetlerin bazıları, kuruluş iznini aldığı kurum, yönetim organları, GVK'ya tabi olma ve diğer tabi oldukları vergiler bakımından ortak özelliklere sahiptirler.

3.2 TİCARİ BANKALAR İLE KATILIM BANKALARININ FARKLILIKLARI

Katılım bankaları ve ticari bankalar bankacılık sektöründe faaliyet göstermelerine rağmen felsefeleri gereği aralarında birçok farklılık bulunmaktadır. Bu farklar Tablo 9'da gösterilmektedir.

Tablo 9: Katılım Bankaları ve Ticari Bankalar Arasındaki Farklar

Farklar	Katılım Bankaları	Ticari Bankalar
Felsefeleri (Çalışma Prensipleri)	Kâr-zarar ortaklığı yöntemi kullanılır, faiz asla yoktur. Müşterilerine, faiz yerine kâr payı verilir.	Mevduata faiz uygulamaları dolayısıyla çalışma sistemleri faiz esaslıdır.
Paranın İşlevi	Para alım-satımında kullanılmaz, mal ticareti yapılır.	Para bir ticari ürün varsayılır ve para ticareti yapılır.
Fon Toplama	Özel cari hesap, katılma ve kâr-zarar ortaklığı yöntemleriyle fon toplarlar. Borçlanırken Libor sistemini değil katılma hesaplarını kullanırlar.	Ticari hesap ve mevduat hesabı yöntemleriyle fon toplarlar, ortaklık yoktur, borçlu-alacaklı ilişkisi vardır. Borçlanırken Libor (+2 -3) sistemini kullanırlar.
Fon Kullandırma	Nakit kredi kullandırılmaz. Murabaha, icara, mudaraba, muşaraka gibi birçok yöntemle fon kullandırılır. Gayrimenkul alım-satımı yaparlar.	Faiz karşılığında nakit kredi kullandırılabilir. Basılı ya da külçe altın dışında ne emtia ne gayrimenkul alım-satımı yapabilirler.
Finansal Kiralama (Leasing)	Finansal kiralama yaparak müşterilerine fon aktarabilirler.	Finansal kiralama yapamazlar. Ancak leasing şirketi kurabilirler.
Risk ve Güven	Ortaklık olduğu için risk vardır ve müşteri bu riski kabul eder ancak ortak olunan proje, teminat ve ipotekten daha önemlidir çünkü güven bu sistemin temel esasıdır.	Faiz esaslı olduğu için risk yoktur, teminat ve ipotek ile güven sağlarlar.
Fonun Müşteri Açısından Maliyeti	Müşterinin ödeyeceği miktar vade sonunda ekonomiye göre değişmez.	Ticari bankaların kullandıkları yöntemler fon maliyetini değiştirebilir.

Fonun Süresi	Daha çok uzun vadeli yatırımları desteklerler.	Daha çok kısa süreli kredi kullandırmayı tercih ederler.
Fon Maliyetleri	Katılım bankalarında fonların maliyeti yoktur ve müşteriye getiri garantisi verilmez.	Tüm fon kaynaklarının maliyeti vardır.
İktisadi Sistem	İslami iktisat sistemini kullanırlar.	Kapitalist iktisat sistemini temel alırlar.
Kredi ve Diğer Yatırımlar	Şirkete değil uygulanacak projeye yatırım yapılır.	Kredi açılmasında teminat önemlidir.
Tabi Oldukları Kuruluş	TKBB'ye tabidirler ve üye olmak zorundadırlar.	Türkiye Bankalar Birliği (TBB)'ye üye olmak zorundadırlar.
Getiri Dağıtımı	Yasal sınırlama yoktur.	Mevduat faizlerinde bazı sınırlamalar mevcuttur.
Riski Üstlenme	Ortaklık olduğu için hem banka hem müşteri riski birlikte üstlenir.	Faiz sistemi olduğu için mevduat sahibinin herhangi bir riski yoktur, tüm riski banka üstlenir.
Müşteri Getirisi	Zarar varsa fon sahipleri katılımları oranında zararı karşılar, kâr varsa %80'i fon sahiplerine dağıtılır.	Kazanç oranı önceden belirlenir.
Kullandıkları Finansal Enstrüman	Dezavantajları vardır çünkü her finansal aracı kullanamazlar (tahvil gibi).	Kâr sağlayan her tür finansal aracı kullanabilirler (repo, hazine bonosu vb.).
Kültür Etkileşimi	Faiz sistemi dünya genelinde yaygın olduğu için kültüre yabancıdırlar.	Ticari bankalar bu sistemin ürünü olduğu için avantajlıdırlar.
Makro Ekonomiye Etkileri	Kayıt dışı ekonomiyi engellemek esas amaçlarıdır ve bu sayede devletin vergi gelirlerini de artırır.	Teminat esasına bağlı olarak kredi verdikleri için kayıtdışı ekonomiyi kontrol edemezler.
Reel Ekonomiye Katkıları	Kâr ve zarar ortaklığı yöntemiyle topladıkları fonları faizsiz olarak ticari ve sınıai faaliyetlerde kullanırlar.	Topladıkları fonların bir kısmını reel ekonomiye kazandırır, bir kısmını da rant ekonomisinde kullanırlar (hazine bonosu, devlet tahvili, repo).

Kaynak: Akhan, 2010: 28-32; Özulucan ve Deran, 2009: 95-100; Dağ, 2011: 37-40

Tablo 9'da ticari bankalar ile katılım bankaları arasındaki farklar belirtilmiştir. Bu iki bankanın farklılıkları, benzerliklerinden çok fazladır. Çünkü farklı sistemin bankacılık türleridir. Birtakım ortak noktaları olsa da ticari bankacılık ve katılım bankacılığı birbirinden çok ayrı bankacılık türleridir. Aralarındaki en

büyük ve en önemli fark: birisi kapitalist sistemin ürünü iken, diğeri İslami sistemin ürünüdür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TİCARİ BANKALAR İLE KATILIM BANKALARININ KÂRLILIK PERFORMANSLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

4.1 KÂRLILIK PERFORMANSI

İşletmelerin, bankaların, kurumların kârlılık performanslarını ölçmek için bilanço ve gelir tablosundan yararlanır. Bilanço ve gelir tablosu kârlılık analizinde kullanılacak değerleri bulmayı sağlar. Birçok kârlılık rasyosu bulunmaktadır. Aktifin kârlılığı, özkaynakların kârlılığı, ekonomik kârlılık oranı, brüt kâr marjı, net kâr marjı, satışların kârlılığı, iş hacmi kârlılığı ve faiz ödeme oranı gibi oranlar belli başlı kârlılık rasyolarıdır. Bu rasyolara; takipteki krediler / toplam krediler, net faiz geliri/toplam aktif, toplam krediler/toplam aktif, özkaynaklar / toplam aktif gibi bazı rasyolar da ilave edilebilir. Rasyoların formülize edilmiş halleri: aktifin kârlılığı= net dönem kârı / toplam aktif, özkaynakların kârlılığı= net dönem kârı / özkaynaklar, ekonomik kârlılık oranı= vergi öncesi kâr (vök) / toplam pasif, brüt kâr marjı= brüt satış kârı / net satışlar, net kâr marjı= net satış kârı / net satışlar, satışların kârlılığı= net dönem kârı / net satışlar, iş hacmi kârlılığı= faaliyet kârı / net satışlar ve faiz ödeme oranı= (faiz ve vergi öncesi kâr+faiz) / faiz şeklinde gösterilir (Aktan ve Bodur, 2006: 7-8).

Bir banka kâr elde etmezse zamanla borçları artar, likiditesi azalır ve ilk krizde iflasın eşiğine gelip kapanabilir. Bu yüzden bankaların kârlılık rasyoları ölçülerek bankaların kârlılık analizi yapılır ve analizin sonuçlarına göre bankalar kendileri için gerekli önlemleri alırlar.. Bankalarda bilanço ve gelir tablosu diğer kurumlardan farklı olduğu için farklı rasyolar kullanılmaktadır. Uygulamada kullanılacak rasyolar şunlardır: aktifin kârlılığı, özkaynakların kârlılığı, özkaynaklar / toplam aktif, net faiz geliri / toplam aktif, takipteki krediler / toplam krediler, toplam krediler / toplam aktif ve vök / pasif toplamıdır.

4.2 KÂRLILIK RASYOLARININ ÖLÇÜMÜ

Uygulamada öncelikle kârlılık analizinde kullanılacak değerler bankaların bilanço ve gelir tablolarından alınmıştır ve analiz 2003-2011 yılları arasını

kapsamaktadır. Bunun nedeni kriz döneminin etkilerini yansıtmayan güvenilir ve tutarlı verileri analiz ederek daha sağlıklı sonuçlar bulmaktır. Analize faaliyetlerini devam ettiren tüm katılım bankaları (dört âdet) ile faaliyetlerini sürdüren dört ticari banka dahil edilmiştir. Ticari bankaların hepsinin analize dahil edilmeyişinin sebebi hem sayıyı katılım bankaları ile eşitlemek ve hem de ticari bankaların çok fazla türünün olmasıdır. Bu nedenle her türden bir tane olmak üzere; yani kamusal sermayeli bankalardan bir tane (Vakıfbank), özel sermayeli bankalardan bir tane (Garanti Bankası), Türkiye’de kurulmuş yabancı sermayeli bankalardan bir tane (Finansbank), Türkiye’de şube açan yabancı sermayeli bankalardan bir tane (Bank Mellat) banka dahil edilmiş ve böylece her türden bir ticari banka ile uygulama gerçekleştirilmiştir.

4.2.1 Katılım Bankalarının Kârlılık Rasyoları

Şu anda aktif olarak bankacılık sektöründe faaliyetlerini sürdüren dört adet katılım bankası bulunmaktadır. Bu bankalar: Bank Asya, Türkiye Finans, Albaraka Türk ve Kuveyt Türk’tür. Bu bankaların kârlılık analizi yapılmadan önce 2003-2011 yılları arasında analizde kullanılacak değerler bankaların bilanço ve gelir tablolarından alınmıştır.

Tablo 10: Bank Asya 2003-2011 Yılları Kârlılık Analizinde Kullanılacak Veriler (Bin TL)

YILLAR	Dönem Net Kârı	Aktif Toplamı	Özkaynak Toplamı	Net Kâr Payı Geliri	Takipteki Krediler	Toplam Krediler	VÖK
2003	28258	1166546	100511	111977	51772	687915	32229
2004	35193	1931016	219763	133901	65441	1137425	35419
2005	89285	2637881	299261	143783	110648	1796407	97302
2006	144667	4205142	635652	259829	128578	2766076	195157
2007	230943	6302917	873480	425772	235656	4318069	283554
2008	237336	8155009	1415400	510474	324748	6147566	302613
2009	307818	11738552	1799416	622547	456210	8196675	386169
2010	263125	14660995	2038554	601165	447151	10954796	328251
2011	222143	17348495	2246769	636376	615730	13153771	276658

Kaynak: Bank Asya, 2011, *Finansal Bilgiler*,

http://www.bankasya.com.tr/yatirimci_iliskileri/faaliyet_raporlari.jsp, 01/04/2013

Tablo 10’da Bank Asya’nın 2003-2011 yılları arasında kârlılık rasyolarında kullanılacak veriler gösterilmiştir. Ticari bankalardan farklı olarak katılım bankalarında net faiz geliri yerine net kâr payı geliri kullanılmıştır. Çünkü katılım bankaları sistemleri gereği faizsiz bankalardır. Bu verilerden hareketle Bank Asya’nın rasyoları bulunmuş ve Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11: Bank Asya 2003-2011 Yılları Kârlılık Rasyoları

RASYOLAR	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aktifin Kârlılığı	0,024	0,018	0,033	0,034	0,036	0,029	0,026	0,017	0,012
Özkaynak Kârlılığı	0,28	0,16	0,29	0,22	0,26	0,16	0,17	0,12	0,09
Özkaynaklar/Toplam Aktif	0,086	0,113	0,113	0,151	0,138	0,173	0,153	0,139	0,129
Net Kâr Payı Geliri/Toplam Aktif	0,095	0,069	0,054	0,061	0,067	0,062	0,053	0,041	0,036
Vök/Pasif Toplamı	0,027	0,018	0,036	0,046	0,044	0,037	0,032	0,022	0,015
Takipteki Krediler/Toplam Krediler	0,075	0,057	0,061	0,046	0,054	0,052	0,055	0,040	0,046
Toplam Krediler/Toplam Aktif	0,58	0,58	0,68	0,65	0,68	0,75	0,69	0,74	0,75

Tablo 11’de Bank Asya’nın 2003-2011 yılları arasındaki kârlılık performansının ölçümünde kullanılacak rasyolar hesaplanmıştır. Bu rasyolar ticari bankalar ile katılım bankalarının performanslarını karşılaştırırken kullanılacaktır.

Türkiye Finans katılım bankasına ait veriler Tablo 12’de gösterilmiştir. Türkiye Finans 2005 yılında Anadolu Finans ve Family Finans bankalarının birleşmesiyle kurulan bir bankadır. Bu nedenle Türkiye Finans’a ait 2003 ve 2004 verileri Family Finans ve Anadolu Finans’a ait verilerin toplamından oluşmaktadır.

Tablo 12: Türkiye Finans 2003-2011 Yılları Kârlılık Analizinde Kullanılacak Veriler (Bin TL)

YILLAR	Dönem Net Kârı	Aktif Toplamı	Özkaynak Toplamı	Net Kâr Payı Geliri	Takipteki Krediler	Toplam Krediler	VÖK
2003	5685	1520453	194637	119359	25992	864174	5685
2004	28125	969368	87741	46380	53921	649869	26604
2005	79450	3024294	256880	162190	68562	1988620	85273
2006	139808	4122636	434055	191676	87689	2984837	139808
2007	146943	5616687	587592	328805	106974	4497688	177111
2008	160633	7104156	1001456	404256	190339	5498927	202741
2009	171388	8699643	1193692	503846	257695	7123545	215125
2010	205529	10691860	1406096	472983	243842	7975316	252779
2011	231587	13528353	1613659	574459	245497	10346545	293421

Kaynak: Türkiye Finans, 2013, *Faaliyet Raporları*,

http://www.turkiyefinans.com.tr/tr/hakkimizda/faaliyet_raporlari.aspx, 01/04/2013

Tablo 12’de Türkiye Finans’ın 2003-2011 yılları arasında kârlılık rasyolarında kullanılacak veriler gösterilmiştir. Bu verilerden hareketle Türkiye Finans’ın rasyoları bulunmuş ve Tablo 13’te gösterilmiştir.

Tablo 13: Türkiye Finans 2003-2011 Yılları Kârlılık Rasyoları

RASYOLAR	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aktifin Kârlılığı	0,003	0,029	0,026	0,033	0,026	0,022	0,019	0,019	0,017
Özkaynak Kârlılığı	0,029	0,32	0,30	0,32	0,25	0,16	0,14	0,14	0,14
Özkaynaklar/Toplam Aktif	0,12	0,09	0,08	0,10	0,10	0,14	0,13	0,13	0,11
Net Kâr Payı Geliri/Toplam Aktif	0,078	0,047	0,053	0,046	0,058	0,056	0,057	0,044	0,042
Vök/Pasif Toplamı	0,003	0,027	0,028	0,033	0,031	0,028	0,024	0,023	0,021
Takipteki Krediler/Toplam Krediler	0,030	0,082	0,034	0,029	0,023	0,034	0,036	0,030	0,023
Toplam Krediler/Toplam Aktif	0,56	0,67	0,65	0,72	0,80	0,77	0,81	0,74	0,76

Tablo 13'te Türkiye Finans'ın 2003-2011 yılları arasında performans değerlendirmesinde kullanılacak olan kârlılık rasyoları gösterilmiştir.

Bir diğer katılım bankası olan Albaraka Türk'e ait veriler Tablo 14'te gösterilmiştir.

Tablo 14: Albaraka Türk 2003-2011 Yılları Kârlılık Analizinde Kullanılacak Veriler (Bin TL)

YILLAR	Dönem Net Kârı	Aktif Toplamı	Özkaynak Toplamı	Net Kâr Payı Geliri	Takipteki Krediler	Toplam Krediler	VÖK
2003	17874	1199600	187343	49244	69945	610705	17874
2004	34334	1460789	111667	56491	43510	880352	34334
2005	46128	1969598	182490	79781	31181	1346234	41602
2006	69381	2491813	245905	104156	34695	1832861	71627
2007	84979	3690029	533780	178552	42876	2694918	107522
2008	136242	4789108	638102	273536	105819	3657261	171436
2009	105279	6414914	710666	307502	170087	4632510	131757
2010	134044	8406301	852635	316158	190850	6270895	165676
2011	160155	10460885	1004251	385648	171936	7264810	202163

Kaynak: Albaraka Türk, 2011, *Yatırımcı İlişkileri*,

http://www.albarakaturk.com.tr/yatirimci_iliskileri/detay.aspx?SectionID=%2fyj5OJY70d8nzFWvI7c2BQ%3d%3d&ContentID=4oEu6KjEmU33gGZTiL4GkQ%3d%3d, 01/04/2013

Tablo 14'te Albaraka Türk'e ait veriler gösterilmiş ve bu veriler kullanılarak Tablo 15 oluşturulmuş ve rasyolar bulunmuştur.

Tablo 15: Albaraka Türk 2003-2011 Yılları Kârlılık Rasyoları

RASYOLAR	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aktifin Kârlılığı	0,014	0,023	0,023	0,027	0,023	0,028	0,016	0,015	0,015
Özkaynak Kârlılığı	0,09	0,30	0,25	0,28	0,15	0,21	0,14	0,15	0,15
Özkaynaklar/Toplam Aktif	0,15	0,07	0,09	0,09	0,14	0,13	0,11	0,10	0,09
Net Kâr Payı Geliri/Toplam Aktif	0,041	0,038	0,040	0,041	0,048	0,057	0,047	0,037	0,036
Vök/Pasif Toplamı	0,014	0,023	0,021	0,028	0,029	0,035	0,020	0,019	0,019
Takipteki Krediler/Toplam Krediler	0,114	0,049	0,023	0,018	0,015	0,028	0,036	0,030	0,023
Toplam Krediler/Toplam Aktif	0,50	0,60	0,68	0,73	0,73	0,76	0,72	0,74	0,69

Tablo 15’te Albaraka Türk’ün rasyoları hesaplanarak bulunmuş ve kârlılık rasyoları gösterilmiştir.

Katılım bankalarından bir diğeri ve son katılım bankası Kuveyt Türk’tür. Kuveyt Türk’e ait 2003-2011 yılları arasındaki veriler Tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 16: Kuveyt Türk 2003-2011 Yılları Kârlılık Analizinde Kullanılacak Veriler (Bin TL)

YILLAR	Dönem Net Kârı	Aktif Toplamı	Özkaynak Toplamı	Net Kâr Payı Geliri	Takipteki Krediler	Toplam Krediler	VÖK
2003	22694	1226336	171538	128404	109515	784191	22881
2004	7023	1660017	303894	123277	148509	1074771	7023
2005	29804	2339928	213185	70857	101012	1505728	29804
2006	35501	2936082	247238	101690	117564	2102143	35501
2007	74123	3868318	388583	189307	133128	3009769	93387
2008	104086	5768034	685679	263516	216346	4237712	134401
2009	127133	6904526	807312	347659	298209	5005535	163677
2010	159648	9727117	1256685	396057	234342	6971527	201123
2011	195042	14897592	1437978	540384	209428	10258759	245456

Kaynak: Kuveyt Türk, 2001-2009, *Finansal Bilgiler*:

http://www.kuveytturk.com.tr/pages/finansal_bilgiler_hakkimizda.aspx, 01/04/2013

Tablo 16’da rasyoları hesaplamak için gerekli veriler gösterilmiş ve bu veriler yardımıyla rasyolar bulunmuş ve Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17: Kuveyt Türk 2003-2011 Yılları Kârlılık Rasyoları

RASYOLAR	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aktifin Kârlılığı	0,018	0,004	0,012	0,012	0,019	0,018	0,018	0,016	0,013
Özkaynak Kârlılığı	0,132	0,023	0,139	0,143	0,190	0,151	0,157	0,127	0,135
Özkaynaklar/Toplam Aktif	0,13	0,18	0,09	0,08	0,10	0,11	0,11	0,12	0,09
Net Kâr Payı Geliri/Toplam Aktif	0,104	0,074	0,030	0,034	0,048	0,045	0,050	0,040	0,036
Vök/Pasif Toplamı	0,018	0,004	0,012	0,012	0,024	0,023	0,023	0,020	0,016
Takipteki Krediler/Toplam Krediler	0,139	0,138	0,067	0,055	0,044	0,051	0,059	0,033	0,020
Toplam Krediler/Toplam Aktif	0,63	0,64	0,64	0,71	0,77	0,73	0,72	0,71	0,68

Tablo 17’de Kuveyt Türk katılım bankasının performans değerlendirmesinde kullanılacak rasyoları gösterilmiştir. Böylece tüm katılım bankalarının kârlılık rasyolarında kullanılacak değerler ve bu değerlerin yardımıyla oluşturulan rasyolar tablolar hâlinde gösterilerek performans değerlendirmesi için gerekli olan rasyolar hazırlanmıştır.

4.2.2 Ticari Bankaların Kârlılık Rasyoları

Ticari bankacılık sektöründe faaliyet gösteren çok sayıda banka bulunmaktadır. Ticari bankaların türleri bulunmaktadır. Bunlar: kamusal sermayeli ticari bankalar, özel sermayeli ticari bankalar, Türkiye’de kurulmuş yabancı sermayeli ticari bankalar ve Türkiye’de şube açan yabancı sermayeli bankalardır. Katılım bankaları ve ticari bankaların performanslarını karşılaştırırken tüm ticari bankaları hesaba katmak neredeyse imkânsızdır. Bu nedenle hem daha sağlıklı hem de daha güvenilir sonuçlara ulaşabilmek için her tür ticari bankadan bir adet ticari banka analize katılmış ve böylece dört katılım bankası dört ticari banka olmak üzere sayılar eşitlenmiştir. Kamusal sermayeli ticari bankalardan Vakıfbank, özel sermayeli bankalardan Garanti Bankası, Türkiye’de kurulmuş yabancı sermayeli bankalardan Finansbank ve Türkiye’de şube açan yabancı sermayeli bankalardan Bank Mellat bankaları analize katılmıştır.

Kârlılık analizine geçmeden önce ticari bankaların bilanço ve gelir tablolarından rasyo analizi için gerekli veriler alınarak Tablo 18’de gösterilmiştir. Ayrıca ticari bankalar faiz esaslı çalıştıkları için katılım bankalarından farklı olarak net kâr payı geliri kalemi yerine net faiz geliri kullanılmıştır.

Tablo 18: Vakıfbank 2003-2011 Yılları Kârlılık Analizinde Kullanılacak Veriler (Bin TL)

YILLAR	Dönem Net Kârı	Aktif Toplamı	Özkaynak Toplamı	Net Faiz Geliri	Takipteki Krediler	Toplam Krediler	VÖK
2003	231989	17118192	1172764	326412	769349	4714914	231989
2004	623928	24199088	2012203	1184774	795155	8062042	767064
2005	535170	32382800	4261408	1317660	998927	11905056	760987
2006	769730	37033963	4487429	1585250	1002047	18043240	1022597
2007	1030700	42408476	5226282	1675834	1142855	23470003	1258099
2008	753000	52193000	5671000	1975000	1456000	30502000	925000

2009	1251000	64798000	7381000	3077000	2119000	34573000	1542000
2010	1157000	73962000	8559000	2730000	2266000	44861000	1463000
2011	1227000	89184000	9298000	2894000	2157000	57309000	1575000

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2013, *İstatistiki Raporlar*, <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59,01/04/2013>

Tablo 18’de Vakıfbank’ın kârlılık rasyoları için gerekli veriler bilanço ve gelir tablosundan alınarak gösterilmiş ve bu veriler yardımıyla rasyolar oluşturulmuştur.

Tablo 19: Vakıfbank 2003-2011 Yılları Kârlılık Rasyoları

RASYOLAR	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aktifin Kârlılığı	0,013	0,026	0,016	0,020	0,024	0,014	0,019	0,015	0,013
Özkaynak Kârlılığı	0,19	0,31	0,12	0,17	0,19	0,13	0,16	0,13	0,13
Özkaynaklar/Toplam Aktif	0,06	0,08	0,13	0,12	0,12	0,10	0,11	0,11	0,10
Net Faiz Geliri/Toplam Aktif	0,019	0,049	0,040	0,042	0,039	0,037	0,047	0,036	0,032
Vök/Pasif Toplamı	0,013	0,032	0,023	0,027	0,029	0,017	0,023	0,019	0,017
Takipteki Krediler/Toplam Krediler	0,16	0,09	0,08	0,05	0,04	0,04	0,06	0,05	0,03
Toplam Krediler/Toplam Aktif	0,27	0,33	0,36	0,48	0,55	0,58	0,53	0,60	0,64

Tablo 19’da Vakıfbank’ın kârlılık rasyoları hesaplanmış ve performans değerlendirmesi için hazır hâle getirilmiştir.

Tablo 20’de bir diğer ticari banka olan Garanti Bankası’na ait veriler rasyoların hesaplanması için uygun hale getirilerek tabloya yansıtılmıştır.

Tablo 20: Garanti Bankası 2003-2011 Yılları Kârlılık Analizinde Kullanılacak Veriler (Bin TL)

YILLAR	Dönem Net Kârı	Aktif Toplamı	Özkaynak Toplamı	Net Faiz Geliri	Takipteki Krediler	Toplam Krediler	VÖK
2003	301502	22391651	2450787	56150	302874	6870823	322002
2004	450549	26267917	3169324	1287787	431826	10501376	684049
2005	708394	36468239	3899624	1674660	714938	16937195	934394
2006	1063663	50286913	4670293	1901806	636589	27350490	1329363
2007	2315616	67578482	6883119	2804103	846538	37217886	2772116
2008	1750000	88941000	9469000	3178000	1240000	49907000	2162000
2009	2962000	105462000	13316000	5080000	2237000	49733000	3779000
2010	3145000	123963000	16475000	4755000	1939000	64827000	3952000
2011	3071000	146642000	17577000	4689000	1532000	83813000	3908000

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2013, *İstatistikî Raporlar*: <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistikî-raporlar/59,01/04/2013>

Tablo 20’de Garanti Bankası’nın kârlılık rasyoları için gerekli veriler bilanço ve gelir tablosundan alınarak gösterilmiş ve bu veriler yardımıyla rasyolar oluşturulmuştur.

Tablo 21: Garanti Bankası 2003-2011 Yılları Kârlılık Rasyoları

RASYOLAR	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aktifin Kârlılığı	0,013	0,017	0,019	0,021	0,034	0,019	0,028	0,025	0,020
Özkaynak Kârlılığı	0,12	0,14	0,18	0,22	0,33	0,18	0,22	0,19	0,17
Özkaynaklar/Toplam Aktif	0,109	0,120	0,106	0,092	0,101	0,106	0,126	0,132	0,119
Net Faiz Geliri/Toplam Aktif	0,002	0,049	0,045	0,037	0,041	0,035	0,048	0,038	0,031
Vök/Pasif Toplamı	0,014	0,026	0,025	0,026	0,041	0,024	0,035	0,031	0,026
Takipteki Krediler/Toplam Krediler	0,044	0,041	0,042	0,023	0,022	0,024	0,044	0,029	0,018
Toplam Krediler/Toplam Aktif	0,30	0,39	0,46	0,54	0,55	0,56	0,47	0,52	0,57

Tablo 21’de Garanti Bankası’nın kârlılık performansının ölçümünde kullanılacak olan rasyolar hesaplanmış ve gösterilmiştir.

Daha sonra uygulamada kullanılacak bir başka ticari banka olan Finansbank'a ait veriler Tablo 22'de gösterilmiştir.

Tablo 22: Finansbank 2003-2011 Yılları Kârlılık Analizinde Kullanılacak Veriler (Bin TL)

YILLAR	Dönem Net Kârı	Aktif Toplamı	Özkaynak Toplamı	Net Faiz Geliri	Takipteki Krediler	Toplam Krediler	VÖK
2003	153075	5732029	768380	284601	91837	2633169	230255
2004	191560	8630097	1047022	530540	108702	5190730	254926
2005	350441	12314145	1397275	832540	209616	7615857	501587
2006	740972	17895459	2154683	964817	257731	11174700	887702
2007	552726	20882311	2625878	1376357	399412	14174414	637696
2008	363000	26573000	2840000	1707000	660000	17878000	502000
2009	650000	29318000	3627000	2236000	1455000	17546000	591000
2010	915000	38087000	5208000	2254000	1758000	24859000	1134000
2011	848000	46199000	5696000	2225000	1849000	30271000	1120000

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2013, *İstatistiki Raporlar*, <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59,01/04/2013>

Tablo 22'de Finansbank'a ait veriler rasyoların hesaplanması için hazırlanmış ve gösterilmiştir. Tablo 23'te de rasyolar hesaplanmıştır.

Tablo 23: Finansbank 2003-2011 Yılları Kârlılık Rasyoları

RASYOLAR	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aktifin Kârlılığı	0,026	0,022	0,028	0,041	0,026	0,013	0,022	0,024	0,018
Özkaynak Kârlılığı	0,19	0,18	0,25	0,34	0,21	0,12	0,17	0,17	0,14
Özkaynaklar/Toplam Aktif	0,134	0,121	0,113	0,120	0,125	0,106	0,123	0,136	0,123
Net Faiz Geliri/Toplam Aktif	0,049	0,061	0,067	0,053	0,065	0,064	0,076	0,059	0,048
Vök/Pasif Toplamı	0,040	0,029	0,040	0,049	0,030	0,018	0,020	0,029	0,024
Takipteki Krediler/Toplam Krediler	0,034	0,020	0,027	0,023	0,028	0,036	0,082	0,070	0,061
Toplam Krediler/Toplam Aktif	0,45	0,60	0,61	0,62	0,67	0,67	0,59	0,65	0,65

Tablo 23’te Finansbank’ın 2003-2011 yılları arasındaki rasyoları hesaplanmış ve tabloda gösterilerek performans analizi için hazırlanmıştır.

Uygulamada kullanılacak son ticari banka Türkiye’de şube açmış yabancı sermayeli bankalardan olan Bank Mellat bankasıdır. Tablo 24’te Bank Mellat bankasının rasyo analizinde kullanacağı veriler gösterilmiştir.

Tablo 24: Bank Mellat 2003-2011 Yılları Kârlılık Analizinde Kullanılacak Veriler (Bin TL)

YILLAR	Dönem Net Kârı	Aktif Toplamı	Özkaynak Toplamı	Net Faiz Geliri	Takipteki Krediler	Toplam Krediler	VÖK
2003	4665	112306	17749	5966	156	26979	6875
2004	3090	178718	18548	4487	212	101639	3923
2005	4552	194433	20700	4242	136	103720	6073
2006	4575	225480	37252	5929	1467	122619	6106
2007	8444	217856	41069	8059	69	105021	10464
2008	14000	328000	55000	10000	0	182000	18000
2009	18000	395000	74000	16000	0	227000	23000
2010	26000	1835000	100000	22000	0	1119000	33000
2011	59000	3540000	157000	59000	8000	586000	74000

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2013, *İstatistiki Raporlar*, <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59,01/04/2013>

Tablo 24’te Bank Mellat bankasına ait veriler bilanço ve gelir tablosundan alınmış ve rasyoların hesaplanması için hazırlanmıştır. Bu verilerden yararlanarak Tablo 25’te rasyolar hesaplanmıştır.

Tablo 25: Bank Mellat 2003-2011 Yılları Kârlılık Rasyoları

RASYOLAR	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aktifin Kârlılığı	0,041	0,017	0,023	0,020	0,038	0,042	0,045	0,014	0,016
Özkaynak Kârlılığı	0,26	0,16	0,21	0,12	0,20	0,25	0,24	0,26	0,37
Özkaynaklar/Toplam Aktif	0,15	0,10	0,10	0,16	0,18	0,16	0,18	0,05	0,04
Net Faiz Geliri/Toplam	0,053	0,025	0,021	0,026	0,036	0,030	0,040		

Aktif								0,011	0,016
Vök/Pasif Toplamı	0,061	0,021	0,031	0,027	0,048	0,054	0,058	0,017	0,020
Takipteki Krediler/Toplam Krediler									
	0,005	0,002	0,001	0,011	0,0006	0	0	0	0,013
Toplam Krediler/Toplam Aktif	0,24	0,56	0,53	0,54	0,48	0,55	0,57	0,60	0,16

Tablo 25’te Bank Mellat’ın rasyoları da performans değerlendirmesi için hazır hâle getirilerek rasyoları bulunmuştur ve tabloda gösterilmiştir.

Böylece hem katılım bankalarının hem de ticari bankaların performans değerlendirilmesinde kullanılacak rasyo değerleri hesaplanmış ve tablolar halinde gösterilmiştir.

4.3 KÂRLILIK PERFORMANSININ KARŞILAŞTIRILMASI

Katılım bankaları ve ticari bankaların kârlılık rasyoları hesaplandıktan sonra bu rasyolardan yararlanılarak performans ölçümü yapılacak ve bu performanslar yıldan yıla, bankadan bankaya karşılaştırılarak analiz edilecektir. Kârlılık performansının ölçümünde birçok yöntem kullanılmaktadır. Veri zarflama analizi, regresyon modeli, analitik hiyerarşi prosesi ve Topsis yöntemi gibi yöntemler kullanılmaktadır. Uygulamada kullanılan yöntem ise ‘Topsis’ yöntemidir.

4.4 LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Uygulamada kullanılacak yöntem olan topsis yöntemi ilk kez 1980 yılında Yoon ve Hwang tarafından Electre isimli metoda alternatif olarak geliştirilen bir modeldir ve bu yöntemin baş harfleri Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution kelimesinin kısaltılmış halidir (Slideshare, 2012, *Topsis*: <http://www.slideshare.net/SelinKadolu/topsisok-kriterli-karar-verme>, 21/04/2013). Geçmişten günümüze kadar bu yöntemin uygulandığı birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların bir kısmına örnek verecek olursak: hava kirliliğinin oluşturduğu etkiyi minimuma indirecek bir kuruluş yeri seçiminde (Maliki, Owens ve Bruce, 2012), otomotiv firmalarının performanslarını ölçmede (Yurdakul ve İç, 2003), toplu taşıma araçları için yolcu koltuğu kumaş tedarikçisi seçiminde (Duman ve Işık, 2010), farklı

finansal performans ölçütlerine göre işletme performansının değerlendirilmesinde (Yükçü ve Atağan, 2010), finansal performansın değerlendirilmesinde (Akyüz, Bozdoğan ve Hantekin, 2011), kamu bankalarının performansını değerlendirmede (Demireli, 2010), havayolları işletmelerinin performansının değerlendirilmesinde (Akkaya, 2004), otobüs firmalarının finansal performanslarının belirlenmesinde (Feng ve Wang, 2001), leasing şirketlerinin performanslarının analizinde (Ergül ve Akel, 2010) kullanılmıştır. Bu çalışmalar topsis yönteminin kullanıldığı çalışmaların sadece bir kısmıdır ve bunlara ilaveten daha birçok yerli ve yabancı makalede topsis metodu kullanılmıştır.

4.5 TOPSIS YÖNTEMİ

Topsis yöntemi çok kriterli karar verme problemlerinin çözümünde kullanılan yöntemlerden biridir (Akyüz, Bozdoğan ve Hantekin, 2011: 74). Bu yöntem: ekonomi, yönetim, muhasebe, finans, pazarlama, planlama, üretim, sağlık, ulaştırma, eğitim, kamu sektörü gibi birçok alanda kullanılmaktadır (Özkan, 2007: 124). Topsis yöntemi Electre adı verilen yöntemin temeli üzerine kurulmuş bir yöntemdir. Bu iki yöntemde ilk iki aşama ortaktır ancak daha sonra metodlar farklılaşmaktadır. Topsis yöntemi en önemli artısı; her değişken ya da alternatif kendi değerini alır, bu sayede alternatifler ve kriterler arasındaki farklılıklar üzerine sağlıklı ve güvenilir yorumlar yapılabilmekte ve gerçekçi sonuçlara ulaşılabilmektedir (Abrishamchi, Ebrahimian, Tajrishi, Mariño ve Hon.M.Asce, 2005: 330). Topsis yöntemi altı adımdan oluşmaktadır.

4.5.1 Karar Matrisinin Oluşturulması

İlk adım karar matrisinin oluşturulmasıdır. Karar matrisi oluşturulurken satır ve sütunlar farklı kavramları ifade eder. Satırlar üstünlükleri tespit etmek için kullanılan karar noktalarını gösterirken, sütunlar sıralamak, seçim yapmak ve kısaca son kararı vermek için kullanılan değerlendirme faktörlerini göstermektedir. Aşağıda gösterilen matriste m yani satırlar karar noktalarını, n ya da sütunlar değerlendirme

faktörlerini ifade etmektedir (Slideshare, 2012, *Topsis*, <http://www.slideshare.net/SelinKadolu/topsisok-kriterli-karar-verme>, 21/04/2013).

$$A_{ij} = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ \cdot & & & \cdot \\ \cdot & & & \cdot \\ \cdot & & & \cdot \\ a_{m1} & a_{m2} & \dots & a_{mn} \end{bmatrix}$$

4.5.2 Standart Karar Matrisinin Oluşturulması

İkinci adım standart karar matrisinin oluşturulmasıdır. Bu matris

oluşturulurken şu formül kullanılır: $r_{ij} = \frac{a_{ij}}{\sqrt{\sum_{k=1}^m a_{kj}^2}}$

Formül sonucunda oluşturulan yeni matris:

$$R_{ij} = \begin{bmatrix} r_{11} & r_{12} & \dots & r_{1n} \\ r_{21} & r_{22} & \dots & r_{2n} \\ \cdot & & & \cdot \\ \cdot & & & \cdot \\ \cdot & & & \cdot \\ r_{m1} & r_{m2} & \dots & r_{mn} \end{bmatrix}$$

bu şekildedir (Slideshare, 2012, *Topsis*, <http://www.slideshare.net/SelinKadolu/topsisok-kriterli-karar-verme>, 21/04/2013).

4.5.3 Ağırlıklı Standart Karar Matrisinin Oluşturulması

Üçüncü adım ağırlıklı standart karar matrisinin oluşturulmasıdır. Topsis yöntemi bu adımdan itibaren Electre yönteminden farklılaşmaktadır. Öncelikle değerlendirme faktörlerine belli ağırlıklar verilir ve bu ağırlıklar:

$\sum_{i=1}^n w_i = 1$ formülüyle hesaplanır. Daha sonra matrisin her sütunundaki değer ağırlıklar ile çarpılarak yeni bir matris oluşturulur (Slideshare, 2012, *Topsis*, <http://www.slideshare.net/SelinKadolu/topsisok-kriterli-karar-verme>, 21/04/2013).

$$V_{ij} = \begin{bmatrix} w_1 r_{11} & w_2 r_{12} & \dots & w_n r_{1n} \\ w_1 r_{21} & w_2 r_{22} & \dots & w_n r_{2n} \\ \cdot & & & \cdot \\ \cdot & & & \cdot \\ \cdot & & & \cdot \\ w_1 r_{m1} & w_2 r_{m2} & \dots & w_n r_{mn} \end{bmatrix}$$

4.5.4 İdeal (A^*) ve Negatif İdeal (A^-) Çözümlerin Oluşturulması

A^* değeri maksimumu, A^- değeri minimumu ifade etmektedir. İdeal çözümü bulmak için matristeki sütun değerlerinin yani değerlendirme faktörlerinin maksimum olanı seçilir. Ancak değerlendirme minimum yönlü çıkarsa en küçüğü seçilir.

$A^* = \left\{ \left(\max_i v_{ij} \mid j \in J \right), \left(\min_i v_{ij} \mid j \in J' \right) \right\}$ bu formül sonucunda oluşturulan çözüm sepeti $A^* = \{v_1^*, v_2^*, \dots, v_n^*\}$ şeklinde gösterilir.

Negatif ideal çözümü bulmak için ise matristeki sütun değerlerinin minimum olanı seçilir. Ancak değerlendirme maksimum yönlü çıkarsa en büyüğü seçilir.

$A^- = \left\{ \left(\min_i v_{ij} \mid j \in J \right), \left(\max_i v_{ij} \mid j \in J' \right) \right\}$ bu formül sonucunda oluşturulan çözüm sepeti $A^- = \{v_1^-, v_2^-, \dots, v_n^-\}$ şeklinde gösterilir. Bu iki formülde kullanılan J faydayı (maksimizasyon) ifade ederken, J' kayıp değerini (minimizasyon) göstermektedir. Her iki çözüm sepeti de n elemandan yani değerlendirme faktörü sayısından oluşmaktadır (Slideshare, 2012, *Topsis*, <http://www.slideshare.net/SelinKadolu/topsisok-kriterli-karar-verme>, 21/04/2013).

4.5.5 Ayırım Ölçülerinin Hesaplanması

Beşinci adım ayırım ölçülerinin hesaplanmasıdır. Bu adımda; negatif ideal ayırım ve ideal ayırım olarak iki şekilde sınıflandırma yapılır ve bu iki değer formüller yardımıyla bulunur. İdeal ayırım (S_i^*) ve negatif ideal ayırım (S_i^-) sembolleriyle gösterilir ve şu şekilde hesaplanırlar:

$$S_i^* = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^*)^2} \quad S_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^-)^2}$$

Bu iki formül sonucunda ideal ayırım ve negatif ideal ayırım ölçüleri bulunur ve hesaplanan S_i^* ve S_i^- sayısı karar noktası sayısı kadar olur (Slideshare, 2012, *Topsis*, <http://www.slideshare.net/SelinKadolu/topsisok-kriterli-karar-verme>, 21/04/2013).

4.5.6 İdeal Çözüme Göreli Yakınlığın Hesaplanması

Altıncı ve son adım ideal çözüme göreli yakınlığın (C_i^*) hesaplanmasıdır. Bu adımda; ideal ve negatif ideal ayırım ölçüleri kullanılır. İdeal çözüme göreli yakınlık C_i^* ile sembolize edilir. C_i^* hesaplanması aşağıdaki formüldeki gibidir:

$$C_i^* = \frac{S_i^-}{S_i^- + S_i^*} \text{ bu işlemin sonucunda } C_i^* \text{ 0 ile 1 arasında değerler alır.}$$

$0 \leq C_i^* \leq 1$ eğer $C_i^* = 1$ çıkarsa sonuç ideal çözüme yakındır, $C_i^* = 0$ çıkarsa sonuç negatif ideal çözüme yakındır (Slideshare, 2012, *Topsis*, <http://www.slideshare.net/SelinKadolu/topsisok-kriterli-karar-verme>, 21/04/2013).

Aşamalar tamamlandıktan sonra optimum, en uygun alternatif ideal çözüme göre yakınlığa (C_i^*)'ya göre seçilir. Özetle; en uygun seçim ideal çözüme en yakın olan alternatiftir (Özkan, 2007: 123).

4.6 TOPSİS YÖNTEMİYLE KÂRLILIK PERFORMANSI ÖLÇÜMÜ

Araştırmanın amacı, örnekleme, kısıtları, veri toplama süreci ve analizde kullanılan yöntemin ne olduğu belirtildikten sonra uygulamaya geçilecektir.

4.6.1 Araştırmanın Amacı

2003-2011 yılları arasında ticari bankalar ve katılım bankalarının kârlılık performansını ölçmek, hangi yılda hangi bankanın daha etkin olduğunu bulmak ve performans sıralaması yapmaktır.

4.6.2 Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın örnekleme: Türkiye'deki tüm katılım bankaları ve (Bank Asya, Kuveyt Türk, Albaraka Türk ve Türkiye Finans) dört adet ticari bankadır (Vakıfbank, Garanti Bankası, Finansbank ve Bank Mellat).

4.6.3 Araştırmanın Kısıtları

Katılım bankaları ile ticari bankaların 2003-2011 yılları arası kârlılık performansları ölçülmüştür. Çünkü 2001 ve 2002 yılları bankacılık sektörü krizden etkilendiği için veriler dalgalanma göstermiştir. 2012 ve 2013 yılları bilançoları ise henüz bazı bankalarda yansıtılmadığı için en sağlıklı veri aralığı olarak 2003-2011 yılları arası seçilmiştir.

Katılım bankaları ile ticari bankaların kârlılık performanslarını karşılaştırırken analize tüm katılım bankaları dahil edilirken, ticari banka olarak dört adet ticari banka alınmıştır. Bunun nedeni; ticari banka sayısı ülkemizde çok fazladır, katılım bankaları ise sadece dört tanedir ve hem katılım bankaları ve ticari bankaların sayısını eşitlemek hem de daha sağlıklı ölçüm yapabilmek için dört adet ticari banka seçilmiştir. Ticari bankalar arasında seçim yapılırken ise her tür ticari bankadan bir adet ticari banka seçilmiştir. Kamusal sermayeli bankalardan Vakıfbank, özel sermayeli bankalardan Garanti Bankası, Türkiye'de kurulmuş yabancı sermayeli

bankalardan Finansbank ve Türkiye’de şube açan yabancı sermayeli bankalardan Bank Mellat analiz için seçilmiştir.

Kârlılık performansının ölçümünde yedi adet rasyo seçilmiştir ve bunların her birine eşit ağırlıklar verilmiştir. Kârlılık rasyoları daha fazladır ancak bankaların oran analizinde bazı rasyolar kullanılmamaktadır çünkü bankaların bilanço ve gelir tabloları diğer işletmelere göre farklıdır. Analizde: aktifin kârlılığı, özkaynakların kârlılığı, özkaynaklar/aktif toplamı, net faiz (kâr payı) geliri/aktif toplamı, vergi öncesi kâr (vök)/pasif toplamı, takipteki krediler/toplam krediler ve toplam krediler/toplam aktif rasyoları kullanılmıştır.

4.6.4 Veri Toplama Süreci ve Analizde Kullanılan Yöntem

Araştırma çeşitli aşamalardan oluşmaktadır. Öncelikle araştırmaya dahil olan sekiz adet bankanın 2003-2011 yılları arası bilanço ve gelir tabloları indirilmiştir. Ticari bankaların bilanço ve gelir tabloları Türkiye Bankalar Birliği’nden elde edilirken, katılım bankalarının bilanço ve gelir tabloları Türkiye Katılım Bankalar Birliği ile her bankanın kendi internet sitesinden indirilmiştir. Ardından analizde kullanılacak rasyolar için gerekli veriler bilanço ve gelir tablolarından bulunup rasyolar hesaplanmıştır. Rasyolar hesaplandıktan sonra ‘Topsis’ adı verilen yöntemle kârlılık performansları ölçülmüş ve hangi yılda hangi bankanın en iyi performans gösterdiği tespit edilmiştir. Daha önce de bahsedilen topsis yöntemi altı adımdan oluşur: karar matrisinin oluşturulması, standart karar matrisinin oluşturulması, ağırlıklı standart karar matrisinin oluşturulması, ideal (A^*) ve negatif ideal (A^-) çözümlerinin oluşturulması, ayırım ölçülerinin hesaplanması ve ideal çözüme göreli yakınlığın hesaplanmasıdır.

4.6.5 Topsis Uygulaması

Topsis uygulaması altı aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar tek tek yapılarak analiz sonucuna ulaşılabacaktır.

4.6.5.1 Karar Matrisinin Oluşturulması

Topsis yöntemi kullanılmaya başlanırken ilk aşama karar matrisinin oluşturulmasıdır. Bu yöntemle göre oluşturulan matrisler 2003-2011 yılları arası olmak üzere 9 adet matris oluşturulmuştur. Tablolarda sütunlarda 1,2,3,4,5,6,7 ve satırlarda 1,2,3,4,5,6,7,8 rakamları kullanılmıştır. Bu rakamların hepsinin birer anlamı ve ifade ettiği bir banka veya rasyo vardır. Sütunlarda kullanılan rakamlar rasyoları belirtmektedir. Bunlar:

- 1: Aktifin kârlılığı
- 2: Özkaynak kârlılığı
- 3: Özkaynaklar / Toplam aktif
- 4: Net faiz (kâr payı) geliri / Toplam aktif
- 5: Vök / Pasif toplamı
- 6: Takipteki krediler / Toplam krediler
- 7: Toplam krediler / Toplam aktif.

Sütunlarda kullanılan rakamların hangi rasyoları ifade ettikleri gösterilmiştir. Satırlarda kullanılan rakamlar ise bankalar ifade etmektedir. Hangi rakamın hangi bankayı temsil ettiği ise şu şekildedir:

- 1: Bank Asya
- 2: Türkiye Finans
- 3: Albaraka Türk
- 4: Kuveyt Türk
- 5: Vakıfbank
- 6: Garanti Bankası
- 7: Finansbank
- 8: Bank Mellat.

Satır ve sütunlardaki rakamların temsil ettiği rasyolarve bankalar gösterildikten sonra 2003'ten 2011 de dahil olmak üzere 2012'ye kadar olan oluşturulmuş matrisler tablolar halinde gösterilmiştir ve 9 adet matris bulunmaktadır.

Tablo 26: 2003 Yılı Karar Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,024	0,28	0,086	0,095	0,027	0,75	0,58
2	0,003	0,029	0,12	0,078	0,003	0,03	0,56
3	0,014	0,09	0,15	0,041	0,014	0,114	0,5
4	0,018	0,132	0,13	0,104	0,018	0,139	0,63
5	0,013	0,19	0,06	0,019	0,013	0,16	0,27
6	0,013	0,12	0,109	0,002	0,014	0,044	0,3
7	0,026	0,19	0,134	0,049	0,04	0,034	0,45
8	0,041	0,26	0,15	0,053	0,061	0,005	0,24

Tablo 27: 2004 Yılı Karar Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,018	0,16	0,113	0,069	0,018	0,057	0,58
2	0,029	0,32	0,09	0,047	0,027	0,082	0,67
3	0,023	0,3	0,07	0,038	0,023	0,049	0,6
4	0,004	0,023	0,18	0,074	0,004	0,138	0,64
5	0,026	0,31	0,08	0,049	0,032	0,09	0,33
6	0,017	0,14	0,12	0,049	0,026	0,041	0,39
7	0,022	0,18	0,121	0,061	0,029	0,02	0,6
8	0,017	0,16	0,1	0,025	0,021	0,002	0,56

Tablo 28: 2005 Yılı Karar Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,033	0,29	0,113	0,054	0,036	0,061	0,68
2	0,026	0,3	0,08	0,053	0,028	0,034	0,65
3	0,023	0,25	0,09	0,04	0,021	0,023	0,68
4	0,012	0,139	0,09	0,03	0,012	0,067	0,64
5	0,016	0,12	0,13	0,04	0,023	0,08	0,36
6	0,019	0,18	0,106	0,045	0,025	0,042	0,46
7	0,028	0,25	0,113	0,067	0,04	0,027	0,61
8	0,023	0,21	0,1	0,021	0,031	0,001	0,53

Tablo 29: 2006 Yılı Karar Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,034	0,22	0,151	0,061	0,046	0,046	0,65
2	0,033	0,32	0,1	0,046	0,033	0,029	0,72

3	0,027	0,28	0,09	0,041	0,028	0,018	0,73
4	0,012	0,143	0,08	0,034	0,012	0,055	0,71
5	0,02	0,17	0,12	0,042	0,027	0,05	0,48
6	0,021	0,22	0,092	0,037	0,026	0,023	0,54
7	0,041	0,34	0,12	0,053	0,049	0,023	0,62
8	0,02	0,12	0,16	0,026	0,027	0,011	0,54

Tablo 30: 2007 Yılı Karar Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,036	0,26	0,138	0,067	0,044	0,054	0,68
2	0,026	0,25	0,1	0,058	0,031	0,023	0,8
3	0,023	0,15	0,14	0,048	0,029	0,015	0,73
4	0,019	0,19	0,1	0,048	0,024	0,044	0,77
5	0,024	0,19	0,12	0,039	0,029	0,04	0,55
6	0,034	0,33	0,101	0,041	0,041	0,022	0,55
7	0,026	0,21	0,125	0,065	0,03	0,028	0,67
8	0,038	0,2	0,18	0,036	0,048	0,0006	0,48

Tablo 31: 2008 Yılı Karar Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,029	0,16	0,173	0,062	0,037	0,052	0,75
2	0,022	0,16	0,14	0,056	0,028	0,034	0,77
3	0,028	0,21	0,13	0,057	0,035	0,028	0,76
4	0,018	0,151	0,11	0,045	0,023	0,051	0,73
5	0,014	0,13	0,1	0,037	0,017	0,04	0,58
6	0,019	0,18	0,106	0,035	0,024	0,024	0,56
7	0,013	0,12	0,106	0,064	0,018	0,036	0,67
8	0,042	0,25	0,16	0,03	0,054	0	0,55

Tablo 32: 2009 Yılı Karar Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,026	0,17	0,153	0,053	0,032	0,055	0,69
2	0,019	0,14	0,13	0,057	0,024	0,036	0,81
3	0,016	0,14	0,11	0,047	0,02	0,036	0,72
4	0,018	0,157	0,11	0,05	0,023	0,059	0,72
5	0,019	0,16	0,11	0,047	0,023	0,06	0,53
6	0,028	0,22	0,126	0,048	0,035	0,044	0,47
7	0,022	0,17	0,123	0,076	0,02	0,082	0,59
8	0,045	0,24	0,18	0,04	0,058	0	0,57

Tablo 33: 2010 Yılı Karar Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,017	0,12	0,139	0,041	0,022	0,04	0,74
2	0,019	0,14	0,13	0,044	0,023	0,03	0,74
3	0,015	0,15	0,1	0,037	0,019	0,03	0,74
4	0,016	0,127	0,12	0,04	0,02	0,033	0,71
5	0,015	0,13	0,11	0,036	0,019	0,05	0,6
6	0,025	0,19	0,132	0,038	0,031	0,029	0,52
7	0,024	0,17	0,136	0,059	0,029	0,07	0,65
8	0,014	0,26	0,05	0,011	0,017	0	0,6

Tablo 34: 2011 Yılı Karar Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,012	0,09	0,129	0,036	0,015	0,046	0,75
2	0,017	0,14	0,11	0,042	0,021	0,023	0,76
3	0,015	0,15	0,09	0,036	0,019	0,023	0,69
4	0,013	0,135	0,09	0,036	0,016	0,02	0,68
5	0,013	0,13	0,1	0,032	0,017	0,03	0,64
6	0,02	0,17	0,119	0,031	0,026	0,018	0,57
7	0,018	0,14	0,123	0,048	0,024	0,061	0,65
8	0,016	0,37	0,04	0,016	0,02	0,013	0,16

Tablo 26 ve Tablo 34 arası tüm tablolar 2003-2011 yılları arasını gösteren karar matrisleridir. Tablolar hâlinde gösterilen karar matrisleri uygulamanın ilk safhasıdır. Karar matrisleri oluşturulurken bankaların 2003-2011 yılları arası rasyoları kullanılmıştır. Bu rasyolar; tüm bankaların bilanço ve gelir tablosundan elde edilen verilerle hesaplanarak bulunmuştur.

4.6.5.2 Standart Karar Matrisinin Oluşturulması

Karar matrislerinden sonra yöntemin ikinci safhası standart karar matrislerinin oluşturulmasıdır. Bu aşamaya karar matrislerinin normalize edilmesi ya da normalizasyon matrislerinin oluşturulması gibi isimler de verilebilir. Tablo 35'ten itibaren başlayan 9 adet tablo 2003-2011 yılları arasındaki normalizasyon matrislerini göstermektedir.

Tablo 35: 2003 Yılı Normalizasyon Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,3893	0,5502	0,2513	0,5215	0,324	0,9491	0,4423
2	0,0487	0,057	0,3506	0,4282	0,036	0,038	0,427
3	0,2271	0,1769	0,4383	0,2251	0,168	0,1443	0,3813
4	0,292	0,2594	0,3798	0,5709	0,216	0,1759	0,4804
5	0,2109	0,3734	0,1753	0,1043	0,156	0,2025	0,2059
6	0,2109	0,2358	0,3185	0,011	0,168	0,0557	0,2288
7	0,4218	0,3734	0,3915	0,269	0,48	0,043	0,3431
8	0,6651	0,5109	0,4383	0,291	0,732	0,0063	0,183

Tablo 36: 2004 Yılı Normalizasyon Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,3065	0,2555	0,3511	0,4546	0,266	0,2795	0,3676
2	0,4939	0,511	0,2796	0,3097	0,399	0,402	0,4246
3	0,3917	0,479	0,2175	0,2504	0,3399	0,2402	0,3803
4	0,0681	0,0367	0,5592	0,4875	0,0591	0,6766	0,4056
5	0,4428	0,495	0,2485	0,3228	0,4728	0,4412	0,2092
6	0,2895	0,2235	0,3728	0,3228	0,3842	0,201	0,2472
7	0,3747	0,2874	0,3759	0,4019	0,4285	0,0981	0,3803
8	0,2895	0,2555	0,3107	0,1647	0,3103	0,0098	0,3549

Tablo 37: 2005 Yılı Normalizasyon Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,4993	0,4533	0,3847	0,4169	0,4507	0,445	0,41
2	0,3934	0,4689	0,2724	0,4091	0,3505	0,248	0,3919
3	0,348	0,3908	0,3064	0,3088	0,2629	0,1678	0,41
4	0,1816	0,2173	0,3064	0,2316	0,1502	0,4888	0,3859
5	0,2421	0,1876	0,4426	0,3088	0,288	0,5836	0,217
6	0,2875	0,2813	0,3609	0,3474	0,313	0,3064	0,2773
7	0,4237	0,3908	0,3847	0,5172	0,5008	0,197	0,3678
8	0,348	0,3282	0,3405	0,1621	0,3881	0,0073	0,3195

Tablo 38: 2006 Yılı Normalizasyon Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,4375	0,3255	0,4549	0,4933	0,4941	0,4603	0,3647
2	0,4246	0,4734	0,3013	0,372	0,3544	0,2902	0,404
3	0,3474	0,4142	0,2712	0,3316	0,3007	0,1801	0,4096
4	0,1544	0,2115	0,241	0,2749	0,1289	0,5504	0,3984
5	0,2573	0,2515	0,3615	0,3396	0,29	0,5004	0,2693
6	0,2702	0,3255	0,2772	0,2992	0,2793	0,2302	0,303
7	0,5276	0,503	0,3615	0,4286	0,5263	0,2302	0,3479
8	0,2573	0,1775	0,4821	0,2103	0,29	0,1101	0,303

Tablo 39: 2007 Yılı Normalizasyon Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,4394	0,4022	0,3809	0,4603	0,4391	0,5866	0,3628
2	0,3173	0,3868	0,276	0,3985	0,3094	0,24985	0,4269
3	0,2807	0,2321	0,3864	0,3298	0,2894	0,16294	0,3895
4	0,2319	0,2939	0,276	0,3298	0,2395	0,47797	0,4108
5	0,2929	0,2939	0,3312	0,268	0,2894	0,43452	0,2935
6	0,4149	0,5105	0,2788	0,2817	0,4092	0,23898	0,2935
7	0,3173	0,3249	0,345	0,4466	0,2994	0,30416	0,3575
8	0,4638	0,3094	0,4968	0,2473	0,479	0,00652	0,2561

Tablo 40: 2008 Yılı Normalizasyon Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,4133	0,3237	0,4681	0,4401	0,4134	0,5023	0,3916
2	0,3136	0,3237	0,3788	0,3975	0,3128	0,3284	0,4021
3	0,3991	0,4249	0,3517	0,4046	0,391	0,2705	0,3969
4	0,2565	0,3055	0,2976	0,3194	0,257	0,4926	0,3812
5	0,1995	0,263	0,2706	0,2627	0,1899	0,3864	0,3029
6	0,2708	0,3642	0,2868	0,2485	0,2681	0,2318	0,2924
7	0,1853	0,2428	0,2868	0,4543	0,2011	0,3477	0,3499
8	0,5986	0,5058	0,4329	0,213	0,6033	0	0,2872

Tablo 41: 2009 Yılı Normalizasyon Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,3581	0,3378	0,4089	0,3521	0,3567	0,3763	0,3773
2	0,2617	0,2782	0,3474	0,3787	0,2675	0,2463	0,443

3	0,2204	0,2782	0,294	0,3123	0,223	0,2463	0,3937
4	0,2479	0,312	0,294	0,3322	0,2564	0,4037	0,3937
5	0,2617	0,3179	0,294	0,3123	0,2564	0,4106	0,2898
6	0,3857	0,4372	0,3367	0,3189	0,3902	0,3011	0,257
7	0,303	0,3378	0,3287	0,5049	0,223	0,5611	0,3227
8	0,6198	0,4769	0,481	0,2657	0,6466	0	0,3117

Tablo 42: 2010 Yılı Normalizasyon Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,324	0,2546	0,4169	0,3606	0,3384	0,3545	0,3922
2	0,3621	0,297	0,3899	0,387	0,3538	0,2659	0,3922
3	0,2859	0,3183	0,3	0,3254	0,2923	0,2659	0,3922
4	0,3049	0,2695	0,36	0,3518	0,3077	0,2925	0,3763
5	0,2859	0,2758	0,33	0,3166	0,2923	0,4432	0,318
6	0,4765	0,4031	0,3959	0,3342	0,4769	0,257	0,2756
7	0,4574	0,3607	0,4079	0,5189	0,4461	0,6204	0,3445
8	0,2668	0,5517	0,15	0,0967	0,2615	0	0,318

Tablo 43: 2011 Yılı Normalizasyon Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,27	0,173	0,4403	0,3565	0,2642	0,4935	0,4153
2	0,3824	0,2691	0,3755	0,4159	0,3698	0,2468	0,4208
3	0,3374	0,2883	0,3072	0,3565	0,3346	0,2468	0,3821
4	0,2924	0,2595	0,3072	0,3565	0,2818	0,2146	0,3765
5	0,2924	0,2498	0,3413	0,3169	0,2994	0,3219	0,3544
6	0,4499	0,3267	0,4062	0,307	0,4579	0,1931	0,3156
7	0,4049	0,2691	0,4198	0,4753	0,4227	0,6544	0,3599
8	0,3599	0,7111	0,1365	0,1584	0,3522	0,1395	0,0886

Tablo 35 ve 43 arası 2003-2011 yılları arası normalizasyon matrislerini göstermektedir. Bu matrisler topsis yönteminin ikinci adımını oluşturur. Bu

matrisleri oluşturabilmek için şu formül kullanılır: $r_{ij} = \frac{a_{ij}}{\sqrt{\sum_{k=1}^m a_{kj}^2}}$. Bu formülü

açılırsak; karar matrislerinin tüm sütunlarının kareleri alınıp toplanır ve her bir sütundaki değerin sütunların kareleri toplamındaki oranı bulunarak yeni bir matris

oluşturulur ve bu oluşan yeni matrise standart karar matrisi ya da normalizasyon matrisi gibi isimler verilir.

4.6.5.3 Ağırlıklı Standart Karar Matrisinin Oluşturulması

Topsis uygulamasının üçüncü adımı ağırlıklı standart karar matrisinin oluşturulmasıdır. Bu aşamada öncelikle ağırlıklar belirlenir. Bu çalışmada her rasyo eşit düzeyde önemli olduğu için eşit ağırlıklandırılmıştır. Yedi adet rasyo bulunmaktadır ve toplam ağırlık 1 olduğuna göre her rasyonun ağırlığı 1/7 olmaktadır. Ağırlıklar belirlendikten sonra yeni matrisler oluşturulur. 2003-2011 yılları arasına ait oluşturulan ağırlıklı standart karar matrisleri Tablo 44 – Tablo 52 arasında gösterilmiştir.

Tablo 44: 2003 Yılı Ağırlıklı Standart Karar Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,0556	0,0786	0,0359	0,0745	0,0463	0,1356	0,0632
2	0,007	0,0081	0,0501	0,0612	0,0051	0,0054	0,061
3	0,0324	0,0253	0,0626	0,0322	0,024	0,0206	0,0545
4	0,0417	0,0371	0,0543	0,0816	0,0309	0,0251	0,0686
5	0,0301	0,0533	0,025	0,0149	0,0223	0,0289	0,0294
6	0,0301	0,0337	0,0455	0,0016	0,024	0,008	0,0327
7	0,0603	0,0533	0,0559	0,0384	0,0686	0,0061	0,049
8	0,095	0,073	0,0626	0,0416	0,1046	0,0009	0,0261

Tablo 45: 2004 Yılı Ağırlıklı Standart Karar Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,0438	0,0365	0,0502	0,0649	0,038	0,0399	0,0525
2	0,0706	0,073	0,0399	0,0442	0,057	0,0574	0,0607
3	0,056	0,0684	0,0311	0,0358	0,0486	0,0343	0,0543
4	0,0097	0,0052	0,0799	0,0696	0,0084	0,0967	0,0579
5	0,0633	0,0707	0,0355	0,0461	0,0675	0,063	0,0299
6	0,0414	0,0319	0,0533	0,0461	0,0549	0,0287	0,0353
7	0,0535	0,0411	0,0537	0,0574	0,0612	0,014	0,0543
8	0,0414	0,0365	0,0444	0,0235	0,0443	0,0014	0,0507

Tablo 46: 2005 Yılı Ağırlıklı Standart Karar Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,0713	0,0648	0,055	0,0596	0,0644	0,0636	0,0586
2	0,0562	0,067	0,0389	0,0584	0,0501	0,0354	0,056
3	0,0497	0,0558	0,0438	0,0441	0,0376	0,024	0,0586
4	0,0259	0,031	0,0438	0,0331	0,0215	0,0698	0,0551
5	0,0346	0,0268	0,0632	0,0441	0,0411	0,0834	0,031
6	0,0411	0,0402	0,0516	0,0496	0,0447	0,0438	0,0396
7	0,0605	0,0558	0,055	0,0739	0,0715	0,0281	0,0525
8	0,0497	0,0469	0,0486	0,0232	0,0554	0,001	0,0456

Tablo 47: 2006 Yılı Ağırlıklı Standart Karar Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,0625	0,0465	0,065	0,0705	0,0706	0,0658	0,0521
2	0,0607	0,0676	0,043	0,0531	0,0506	0,0415	0,0577
3	0,0496	0,0592	0,0387	0,0474	0,043	0,0257	0,0585
4	0,0221	0,0302	0,0344	0,0393	0,0184	0,0786	0,0569
5	0,0368	0,0359	0,0516	0,0485	0,0414	0,0715	0,0385
6	0,0386	0,0465	0,0396	0,0427	0,0399	0,0329	0,0433
7	0,0754	0,0719	0,0516	0,0612	0,0752	0,0329	0,0497
8	0,0368	0,0254	0,0689	0,03	0,0414	0,0157	0,0433

Tablo 48: 2007 Yılı Ağırlıklı Standart Karar Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,0628	0,0575	0,054412	0,0658	0,0627	0,0838	0,0518
2	0,0453	0,0553	0,039429	0,0569	0,0442	0,03569	0,061
3	0,0401	0,0332	0,055201	0,0471	0,0413	0,02328	0,0556
4	0,0331	0,042	0,039429	0,0471	0,0342	0,06828	0,0587
5	0,0418	0,042	0,047315	0,0383	0,0413	0,06207	0,0419
6	0,0593	0,0729	0,039824	0,0402	0,0585	0,03414	0,0419
7	0,0453	0,0464	0,049287	0,0638	0,0428	0,04345	0,0511
8	0,0663	0,0442	0,070973	0,0353	0,0684	0,00093	0,0366

Tablo 49: 2008 Yılı Ağırlıklı Standart Karar Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,059	0,0462	0,0669	0,0629	0,0591	0,0718	0,0559
2	0,0448	0,0462	0,0541	0,0568	0,0447	0,0469	0,0574

3	0,057	0,0607	0,0502	0,0578	0,0559	0,0386	0,0567
4	0,0366	0,0436	0,0425	0,0456	0,0367	0,0704	0,0545
5	0,0285	0,0376	0,0387	0,0375	0,0271	0,0552	0,0433
6	0,0387	0,052	0,041	0,0355	0,0383	0,0331	0,0418
7	0,0265	0,0347	0,041	0,0649	0,0287	0,0497	0,05
8	0,0855	0,0723	0,0618	0,0304	0,0862	0	0,041

Tablo 50: 2009 Yılı Ağırlıklı Standart Karar Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,0512	0,0483	0,0584	0,0503	0,051	0,0538	0,0539
2	0,0374	0,0397	0,0496	0,0541	0,0382	0,0352	0,0633
3	0,0315	0,0397	0,042	0,0446	0,0319	0,0352	0,0562
4	0,0354	0,0446	0,042	0,0475	0,0366	0,0577	0,0562
5	0,0374	0,0454	0,042	0,0446	0,0366	0,0587	0,0414
6	0,0551	0,0625	0,0481	0,0456	0,0557	0,043	0,0367
7	0,0433	0,0483	0,047	0,0721	0,0319	0,0802	0,0461
8	0,0885	0,0681	0,0687	0,038	0,0924	0	0,0445

Tablo 51: 2010 Yılı Ağırlıklı Standart Karar Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,046286	0,0364	0,0596	0,0515	0,0483	0,0506	0,056
2	0,051731	0,0424	0,0557	0,0553	0,0505	0,038	0,056
3	0,04084	0,0455	0,0429	0,0465	0,0418	0,038	0,056
4	0,043563	0,0385	0,0514	0,0503	0,044	0,0418	0,0538
5	0,04084	0,0394	0,0471	0,0452	0,0418	0,0633	0,0454
6	0,068067	0,0576	0,0566	0,0477	0,0681	0,0367	0,0394
7	0,065345	0,0515	0,0583	0,0741	0,0637	0,0886	0,0492
8	0,038118	0,0788	0,0214	0,0138	0,0374	0	0,0454

Tablo 52: 2011 Yılı Ağırlıklı Standart Karar Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7
1	0,0386	0,0247	0,0629	0,0509	0,0377	0,0705	0,0593
2	0,0546	0,0384	0,0536	0,0594	0,0528	0,0353	0,0601
3	0,0482	0,0412	0,0439	0,0509	0,0478	0,0353	0,0546
4	0,0418	0,0371	0,0439	0,0509	0,0403	0,0307	0,0538
5	0,0418	0,0357	0,0488	0,0453	0,0428	0,046	0,0506
6	0,0643	0,0467	0,058	0,0439	0,0654	0,0276	0,0451
7	0,0578	0,0384	0,06	0,0679	0,0604	0,0935	0,0514
8	0,0514	0,1016	0,0195	0,0226	0,0503	0,0199	0,0127

Tablo 44 ve Tablo 52 arası tüm tablolar ağırlıklı standart karar matrisleridir. Bu tabloları oluşturmak için öncelikle ağırlıklar bulunur. Bu çalışmada 7 adet rasyo kullanılıp hepsine eşit ağırlıklar verildiği için her bir rasyonun ağırlığı 1/7 olarak bulunur. Daha sonra bulunan bu 1/7 ağırlık değeriyle normalizasyon matrisindeki her bir değer çarpılır ve bu çarpım sonucunda oluşan yeni matrisler ağırlıklı standart karar matrisleridir.

4.6.5.4 İdeal (A^*) ve Negatif İdeal (A^-) Çözümlerin Oluşturulması

Topsis uygulamasının dördüncü adımı; ideal ve negatif ideal ya da diğer bir ifadeyle maksimum ve minimum değerlerin bulunmasıdır. Bu aşamada her bir sütuna ait maksimum ve minimum değerler bulunur. Bu çalışmada 7 sütun olduğuna göre 7 adet maksimum ve minimum değer vardır. Bu değerler Tablo 53 ve 54'te gösterilmiştir.

Tablo 53: 2003-2011 Yılları Arası İdeal Çözümler (Maksimum Değerler)

	1	2	3	4	5	6	7
2003	0,095	0,0786	0,0626	0,0816	0,1046	0,1356	0,0686
2004	0,0706	0,073	0,0799	0,0696	0,0675	0,0967	0,0607
2005	0,0713	0,067	0,0632	0,0739	0,0715	0,0834	0,0586
2006	0,0754	0,0719	0,0689	0,0705	0,0752	0,0786	0,0585
2007	0,0663	0,0729	0,071	0,0658	0,0684	0,0838	0,061
2008	0,0855	0,0723	0,0669	0,0649	0,0862	0,0718	0,0574
2009	0,0885	0,0681	0,0687	0,0721	0,0924	0,0802	0,0633
2010	0,0681	0,0788	0,0596	0,0741	0,0681	0,0886	0,056
2011	0,0643	0,1016	0,0629	0,0679	0,0654	0,0935	0,0601

Ağırlıklı standart karar matrislerinin her bir sütunundaki maksimum değerler seçilerek Tablo 53 oluşturulmuştur. Bu değerler ağırlıklı standart karar matrisi tablolarından alınmıştır. Bu seçim yapılırken; 8 adet banka ve 7 adet rasyo bulunmaktadır. Her rasyonun o yıldaki tüm bankalar içerisindeki en büyük değeri seçilmiştir ve bu işlem tüm yıllar için teker teker yapılmış ve en sonunda birleştirilerek Tablo 53 oluşmuştur. Sütunlardaki rakamlar bir önceki tablolardaki

gibi rasyoları ifade etmektedir ancak bu kez satırlar bankaları değil yılları göstermektedir. Maksimum değerler gösterildikten sonra aynı işlem minimum değerler için de yapılır ve Tablo 54'te gösterilmiştir.

Tablo 54: 2003-2011 Yılları Arası Negatif İdeal Çözümler (Minimum Değerler)

	1	2	3	4	5	6	7
2003	0,007	0,0081	0,025	0,0016	0,0051	0,0009	0,0261
2004	0,0097	0,0052	0,0311	0,0235	0,0084	0,0014	0,0299
2005	0,0259	0,0268	0,0389	0,0232	0,0215	0,001	0,031
2006	0,0221	0,0254	0,0344	0,03	0,0184	0,0157	0,0385
2007	0,0331	0,0332	0,0394	0,0353	0,0342	0,000093	0,0366
2008	0,0265	0,0347	0,0387	0,0304	0,0271	0	0,041
2009	0,0315	0,0397	0,042	0,038	0,0319	0	0,0367
2010	0,0381	0,0364	0,0214	0,0138	0,0374	0	0,0394
2011	0,0386	0,0247	0,0195	0,0226	0,0377	0,0199	0,0127

Ağırlıklı standart karar matrislerinin her bir sütunundaki minimum değerler seçilerek Tablo 54 oluşturulmuş ve bu değerler ağırlıklı standart karar matrisi tablolarından alınmıştır. 8 banka ve 7 rasyo içerisinde seçim yapılmıştır. Her rasyonun o yıldaki tüm bankalar içerisindeki en küçük değeri seçilmiş ve bu işlem tüm yıllar için ayrı ayrı yapılarak her yıla ait minimum değerler bulunmuştur. Tablo 54; 2003-2011 yılları arası tüm minimum değerlerin birleşmesiyle oluşmuştur. Sütunlardaki rakamlar bir önceki tablolardaki gibi rasyoları ifade etmesine rağmen satırlar yılları göstermektedir.

4.6.5.5 Ayırım Ölçülerinin Hesaplanması

Topsis yönteminin beşinci aşaması ayırım ölçülerinin hesaplanmasıdır. Ayırım ölçülerinin hesaplanması aşamasında her bir karar noktasına ilişkin maksimum ve minimum yani ideal ve negatif ideal ayırım ölçüleri bulunur. Uygulamada karar noktaları bankalar ve bankaların sayısı 8 olduğu için her yıla ait 8 tane negatif ideal ve ideal ayırım ölçüsü bulunmaktadır. Bulunan ayırım ölçüleri Tablo 55 ve 56'da gösterilmiştir.

Tablo 55: 2003-2011 Yılları Arası İdeal (Maksimum) Ayırım Ölçüleri

	S ₁	S ₂	S ₃	S ₄	S ₅	S ₆	S ₇	S ₈
2003	0,05744	0,047313	0,029122	0,02277	0,030397	0,037003	0,022193	0,02158
2004	0,007119	0,003892	0,008056	0,011791	0,004665	0,009228	0,009065	0,01529
2005	0,000722	0,003823	0,006539	0,008094	0,005535	0,005006	0,003399	0,010865
2006	0,001054	0,003189	0,006105	0,009973	0,00516	0,007197	0,002551	0,010621
2007	0,000642	0,004727	0,007289	0,004816	0,00444	0,004603	0,004	0,009215
2008	0,002122	0,004908	0,003295	0,006633	0,009966	0,008174	0,009419	0,006637
2009	0,004873	0,009066	0,011266	0,00836	0,00865	0,00571	0,006873	0,00795
2010	0,004617	0,00483	0,006153	0,005642	0,004729	0,004122	0,000818	0,014897
2011	0,008157	0,007791	0,008292	0,009943	0,008423	0,008188	0,00414	0,01199

Tablo 55'te 2003-2011 yılları arası ideal ayırım ölçüleri gösterilmiştir. Satırlar yılları, sütunlar ise ideal ayırım ölçülerini göstermektedir. İdeal ayırım ölçüsü 'S' harfiyle gösterilmektedir. Bu değerlerin bulunması için şu formülden

yararlanılır: $S_i^* = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^*)^2}$. Bu formül yardımıyla ideal ayırım ölçüleri

bulunur. Bu formülü açıklamak gerekirse; öncelikle ağırlıklı standart karar matrislerindeki her bir değer kendi sütununun maksimum ya da diğer bir deyişle ideal çözümden çıkarılır, her bir değer maksimum değerden çıkarıldıktan sonra her bir değer tek tek karesi alınır ve en son olarak kareleri alınan değerler toplanır ancak her bir satır kendi arasında toplanarak S değerleri bulunur. Çalışmada 8 satır yani 8 banka olduğu için 8 adet değer bulunur ve bu işlemlerin hepsi her yıl için ayrı ayrı yapılır. İdeal ayırım ölçüleri bulunduktan sonra aynı işlemler negatif ideal ayırım ölçüleri için de yapılır ve değerler Tablo 56'da gösterilmiştir.

Tablo 56: 2003-2011 Yılları Arası Negatif İdeal (Minimum) Ayırım Ölçüleri

	S ₁	S ₂	S ₃	S ₄	S ₅	S ₆	S ₇	S ₈
2003	0,03398	0,005417	0,004841	0,012353	0,00385	0,00206	0,011777	0,024864
2004	0,007093	0,015255	0,009581	0,01437	0,014988	0,005656	0,008412	0,003882
2005	0,011599	0,006402	0,003416	0,005458	0,008276	0,003711	0,008573	0,002432
2006	0,010065	0,005952	0,003324	0,004409	0,004608	0,001687	0,009913	0,001956

2007	0,010675	0,003065	0,001389	0,005355	0,004146	0,004065	0,003397	0,003389
2008	0,009434	0,004183	0,005057	0,005656	0,003115	0,001703	0,003747	0,00892
2009	0,00443	0,002337	0,001664	0,003859	0,003595	0,003587	0,007915	0,008494
2010	0,005907	0,005012	0,003357	0,00426	0,00573	0,006028	0,014616	0,001835
2011	0,007421	0,00568	0,003853	0,003371	0,003646	0,004955	0,01168	0,006235

Tablo 56’da 2003-2011 yılları arası negatif ideal ayırım ölçüleri gösterilmiştir. Satırlar yılları, sütunlar ise negatif ideal ayırım ölçülerini göstermektedir. Negatif ideal ayırım ölçüsü ‘S’ harfiyle gösterilmektedir. Bu

değerlerin bulunması için şu formülden yararlanılır: $S_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^-)^2}$. Bu

formül yardımıyla negatif ideal ayırım ölçüleri bulunur. Bu formüle göre; öncelikle ağırlıklı standart karar matrislerindeki her bir değer kendi sütununun minimum ya da diğer bir deyişle negatif ideal çözümünden çıkarılır, her bir değer minimum değerden çıkarıldıktan sonra her değerın karesi alınır ve en son olarak kareleri alınan değerler toplanır ancak her bir satır kendi arasında toplanarak S değerleri bulunur. 8 satır yani 8 banka analiz edildiği için 8 S değeri yani 8 tane negatif ideal ayırım ölçüsü bulunur.

4.6.5.6 İdeal Çözüme Göreli Yakınlığın Hesaplanması

Topsis yönteminin altıncı ve son aşaması ideal çözüme göre yakınlığın hesaplanmasıdır. Bu aşamada artık çözüme ulaşılır ve analiz edilen değişkenlerin performansları belirlenir. Bu çalışmada; analiz edilen katılım bankaları ve ticari bankaların kârlılık performansları olduğu için bankaların performans puanları bu aşama sonucu tespit edilir ve karşılaştırma yapılabilir. Performans puanları tespit edilirken kullanılan değere topsis yönteminde ideal çözüme göre yakınlık değeri adı verilir ve bu değer C_i^* şeklinde sembolize edilir. Bu değerın bulunmasında ise şu formül kullanılır:

$C_i^* = \frac{S_i^-}{S_i^- + S_i^*}$. Bu formülde gösterilen S_i^* maksimum ya da ideal ayırım

ölçüsünü, S_i^- minimum veya negatif ideal ayırım ölçüsünü sembolize eder. Maksimum ve minimum ‘S’ değerleri bir önceki aşamada bulunduğu için bu değerler

yardımıyla formül uygulanarak ‘C’ değerleri bulunur. C_i^* değeri yani performans puanı $0 \leq C_i^* \leq 1$ değerler alabilir. $C_i^*=1$ ise karar değişkeninin ideal çözüme, $C_i^*=0$ ise karar değişkeninin negatif ideal çözüme yakın olduğunu göstermektedir. Bu çalışma sonucu bulunan C_i^* değerleri Tablo 57’de gösterilmiştir.

Tablo 57: 2003-2011 Yılları Arası Bankaların Performans Puanları

	C_1	C_2	C_3	C_4	C_5	C_6	C_7	C_8
2003	0,855	0,102	0,142	0,356	0,112	0,052	0,346	0,535
2004	0,499	0,796	0,543	0,549	0,762	0,379	0,481	0,202
2005	0,941	0,626	0,343	0,402	0,599	0,425	0,716	0,182
2006	0,905	0,651	0,352	0,306	0,471	0,189	0,795	0,155
2007	0,943	0,393	0,16	0,526	0,482	0,468	0,459	0,268
2008	0,816	0,4601	0,605	0,4602	0,238	0,172	0,284	0,573
2009	0,476	0,204	0,128	0,315	0,293	0,385	0,535	0,516
2010	0,561	0,509	0,352	0,43	0,547	0,593	0,946	0,109
2011	0,476	0,421	0,317	0,253	0,302	0,376	0,738	0,342

Tablo 57’de analize dahil edilen bankaların performans puanları gösterilmiştir. Her C değeri bir bankayı temsil etmektedir. Bunlar:

- C_1 : Bank Asya
- C_2 : Türkiye Finans
- C_3 : Albaraka Türk
- C_4 : Kuveyt Türk
- C_5 : Vakıfbank
- C_6 : Garanti Bankası
- C_7 : Finansbank
- C_8 : Bank Mellat.

Bu tabloyu yorumlamadan önce her yılı kendi içerisinde incelemek gerekir. Tablo 58’de 2003 yılına ait performans skorları gösterilmiştir.

Tablo 58: 2003 ve 2004 Yılı Bankaların Performans Puanları

Bankalar	2003	Sıralama	Bankalar	2004	Sıralama
Bank Asya	0,855	1.	Bank Asya	0,499	5.
Türkiye Finans	0,102	7.	Türkiye Finans	0,796	1.
Albaraka Türk	0,142	5.	Albaraka Türk	0,543	4.
Kuveyt Türk	0,356	3.	Kuveyt Türk	0,549	3.
Vakıfbank	0,112	6.	Vakıfbank	0,762	2.
Garanti Bankası	0,052	8.	Garanti Bankası	0,379	7.
Finansbank	0,346	4.	Finansbank	0,481	6.
Bank Mellat	0,535	2.	Bank Mellat	0,202	8.

2003 ve 2004 yılı performans skorları Tablo 58’de gösterilmiştir. Buna göre; 2003 yılında Bank Asya en yüksek performans gösteren en kârlı banka konumundadır. Performansı en düşük olan banka ise Garanti Bankası’dır. Garanti Bankası’nın 2001 krizinin etkilerini henüz atlattığı görülmektedir. Bank Asya ise Garanti Bankası’nın tam tersi şekilde krizden çok az etkilenmiştir ve krizin etkilerini minimuma indirmiştir çünkü performans puanı 1’e çok yaklaşmıştır. 2004 yılında ise en yüksek performans skorunu Türkiye Finans bankası göstermiştir. Türkiye Finans’ın performansı dalgalanma göstermiştir. Çünkü 2003’te en düşük seviyelerde iken 2004’te ilk sıraya yükselmiştir. 2004 yılında Bank Asya ve Bank Mellat performans skorlarını düşürmüştür ancak onun dışındaki tüm bankaların performansı yükselmiştir. Bu da genel olarak 2001 krizinin bankalar üzerindeki etkilerinin sona ermek üzere olduğunu ifade etmektedir.

Tablo 59: 2005 ve 2006 Yılı Bankaların Performans Puanları

Bankalar	2005	Sıralama	Bankalar	2006	Sıralama
Bank Asya	0,941	1.	Bank Asya	0,905	1.
Türkiye Finans	0,626	3.	Türkiye Finans	0,651	3.
Albaraka Türk	0,343	7.	Albaraka Türk	0,352	5.
Kuveyt Türk	0,402	6.	Kuveyt Türk	0,306	6.
Vakıfbank	0,599	4.	Vakıfbank	0,471	4.
Garanti Bankası	0,425	5.	Garanti Bankası	0,189	7.
Finansbank	0,716	2.	Finansbank	0,795	2.
Bank Mellat	0,182	8.	Bank Mellat	0,155	8.

2005 ve 2006 yılı performans skorları Tablo 59’da gösterilmiştir. Her iki yılda da Bank Mellaten düşük performans puanına sahiptir. Bunun en temel nedeni

Bank Mellat'ın kuruluş yerinin Türkiye olmamasıdır, Bank Mellat Türkiye'de şube açan yabancı sermayeli bankalardan biridir. Bu nedenle Türkiye'de insanların yatırımları için pek tercih ettiği bankalardan değildir. Her iki yılda da en yüksek performansı ise Bank Asya göstermiştir. Finansbank; 2003 ve 2004'e göre performans puanını bir hayli artırmıştır. Garanti Bankası'nın performans skorları ise sürekli dalgalanmalar göstermektedir. Bunun dışındaki bankaların performans puanında aşırı bir değişim bulunmamaktadır.

Tablo 60: 2007 ve 2008 Yılı Bankaların Performans Puanları

Bankalar	2007	Sıralama	Bankalar	2008	Sıralama
Bank Asya	0,943	1.	Bank Asya	0,816	1.
Türkiye Finans	0,393	6.	Türkiye Finans	0,4601	5.
Albaraka Türk	0,16	8.	Albaraka Türk	0,605	2.
Kuveyt Türk	0,526	2.	Kuveyt Türk	0,4602	4.
Vakıfbank	0,482	3.	Vakıfbank	0,238	7.
Garanti Bankası	0,468	4.	Garanti Bankası	0,172	8.
Finansbank	0,459	5.	Finansbank	0,284	6.
Bank Mellat	0,268	7.	Bank Mellat	0,573	3.

2007 ve 2008 yılı performans puanları Tablo 60'ta gösterilmiştir. Bank Asya 2005 ve 2006'da olduğu gibi yine her iki yılda da ilk sırada bulunmaktadır. 2007'de Albaraka Türk, 2008'de Garanti Bankası en düşük performans skoruna sahiptir. Albaraka Türk'ün performans puanı 2007'de düşükken 2008'de yükselerek bankalar arasında ikinci en yüksek performans puanına ulaşmıştır. 2008 yılında Vakıfbank, Garanti Bankası ve Finansbank'ın performans puanları çok düşmüştür. Bunun en temel nedeni 2007 krizinin bankacılık sektöründe bıraktığı olumsuz etkilerdir.

Tablo 61: 2009 ve 2010 Yılı Bankaların Performans Puanları

Bankalar	2009	Sıralama	Bankalar	2010	Sıralama
Bank Asya	0,476	3.	Bank Asya	0,561	3.
Türkiye Finans	0,204	7.	Türkiye Finans	0,509	5.
Albaraka Türk	0,128	8.	Albaraka Türk	0,352	7.
Kuveyt Türk	0,315	5.	Kuveyt Türk	0,43	6.
Vakıfbank	0,293	6.	Vakıfbank	0,547	4.
Garanti Bankası	0,385	4.	Garanti Bankası	0,593	2.

Finansbank	0,535	1.	Finansbank	0,946	1.
Bank Mellat	0,516	2.	Bank Mellat	0,109	8.

2009 ve 2010 yılı performans puanları Tablo 61’de gösterilmiştir. Her iki yılda da Finansbank zirvede yer almaktadır. 2009’da Albaraka Türk, 2010’da ise Bank Mellat en düşük performans skoruna sahiptir. Daha önceki yıllarda en yüksek performansa sahip olan Bank Asya’nın ise performans skorları düşmüştür. Krizin etkileri Bank Asya’da 2009 ve 2010’da görülmektedir. Her iki yılda da en istikrarlı banka aşırı dalgalanma göstermeyen Kuveyt Türk’tür. Bank Mellat önceki yıllarda olduğu gibi yine istikrarsız puanlara sahiptir. Yani 2009’da ikinci sırada iken 2010’da son sıradadır. Bank Mellat genellikle yabancı yatırımcılar, turistler, gurbetçiler gibi ülkemize geçici amaçlı gelen insanların kullandıkları bir banka olduğu için sürekli oynaklık göstermektedir.

Tablo 62: 2011 Yılı Bankaların Performans Puanları

Bankalar	2011	Sıralama
Bank Asya	0,476	2.
Türkiye Finans	0,421	3.
Albaraka Türk	0,317	6.
Kuveyt Türk	0,253	8.
Vakıfbank	0,302	7.
Garanti Bankası	0,376	4.
Finansbank	0,738	1.
Bank Mellat	0,342	5.

Tablo 62’de analizin son yılı olan 2011 yılına ait performans puanları gösterilmiştir. Finansbank 2009 ve 2010’da olduğu gibi yine zirvededir. En düşük performansı ise Kuveyt Türk göstermektedir.

Tüm yıllar analiz edildiğinde en yüksek performans puanları genellikle Bank Asya ve Finansbank arasında değişmektedir. Bunların dışında sadece 2004 yılında en yüksek performansı Albaraka Türk göstermiştir. En düşük performans ise çoğunlukla Bank Mellat’a aittir. Albaraka Türk, Kuveyt Türk ve Garanti Bankası da bazı yıllarda düşük performans skorları göstermiştir. Yapılan uygulama sonucunda; en kârlı banka Bank Asya çıkmıştır ve onu son yıllarda performansını arttıran Finansbank

izlemektedir. Bazı yıllarda performansını artırsa da en istikrarsız ve en düşük performans gösteren banka ise Bank Mellat'tır. Diğer bankalar istikrarlı ama vasat bir trend sergilemektedir.

SONUÇ

Bankacılık sektörü son yıllarda finans piyasalarında çok önemli konuma gelmiştir ve bu nedenle finansal performansı sürekli olarak izlenmesi gerekmektedir. Özellikle bankacılık odaklı çıkan krizler bu sektörün izlenmesinin ne derece önemli olduğunu bir kez daha kanıtlamıştır. Bankacılık sektöründe performans ölçümü yapmak hem rekabet edebilmek için hem de krizlerden korunarak erken önlemler almak ve çözümler üretebilmek için oldukça faydalıdır. Bankalar performans sonuçlarını dikkate alarak geçmiş yıllardaki hatalarından ders alarak gelecekte bu hataları tekrarlamamaya çalışırlar.

Bu çalışma uygulamayla birlikte dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde ticari bankalar, ikinci bölümde katılım bankaları anlatılmış olup üçüncü bölümde bu iki banka türü arası karşılaştırma yapılmıştır. Son bölümde her iki bankacılık sektörünün finansal performansları karşılaştırılmış ve bu uygulamaya ait bulunan sonuçlara ait yorumlar yapılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde; ticari bankacılık kavramının ne olduğu, özellikleri, tarihi, yönetim ve organizasyon yapıları, amaçları, önemi, fonksiyonları, hizmetleri, türleri, ticari bankaların fon kaynak ve kullanımları, fon yönetimi, ticari bankaların para ve sermaye piyasalarında oynadığı roller ve etkinlikleri ve ticari bankaların sorunlarından bahsedilmiştir.

Ticari bankalar mevduat toplayan bankalardır. Türkiye’de çok sayıda ticari banka bulunmaktadır. Bu bankalar: kamusal sermayeli, özel sermayeli, TMSF’ye devredilen bankalar, yabancı sermayeli bankalar (Türkiye’de kurulmuş yabancı sermayeli, Türkiye’de şube açan yabancı sermayeli bankalar) olarak dört grupta incelenir. Çalışmanın son kısmında uygulamaya katılmak üzere her bir ticari banka grubundan 1 tane olmak üzere toplam 4 ticari banka analize dahil edilmiştir. Her bir grupta birden çok sayıda banka bulunmaktadır. Bu bankalar arasında seçim yaparken verileri uygulamaya daha müsait ve erişilebilir olan bankalar seçilmiştir. Örneğin; kamusal sermayeli mevduat bankalarından Vakıfbank seçilmiştir. Kamusal sermayeli bankalar arasında seçim yaparken kullanılan kıstas Vakıfbank’ın diğer iki bankaya göre daha gelişmekte ve aktif büyüklüğünün diğer bankalardan daha fazla olmasıdır. Aynı seçim kriteri diğer banka seçimlerinde de uygulanmış ve özel sermayeli

bankalardan Garanti Bankası, Türkiye’de kurulmuş yabancı sermayeli bankalardan Finansbank, Türkiye’de şube açan yabancı sermayeli bankalardan da Bank Mellat bu kritere uygun görülmüş ve analiz için ticari bankalar olarak Vakıfbank, Garanti Bankası, Finansbank ve Bank Mellat bankaları seçilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde katılım bankacılığı kavramının tanımı, felsefesi, özellikleri, tarihi, ortaya çıkış nedenleri, yönetim ve organizasyon yapıları, amaçları, önemi, hizmetleri, türleri, katılım bankalarının fon kaynak ve kullanımları, katılım bankalarının ekonomiye etkileri ve sorunlarından bahsedilerek katılım bankacılığı değerlendirilmiştir.

Katılım bankaları ilk olarak Özel Finans Kurumları olarak 1983’te kurulmuş daha sonra 2005 yılındaki isim değişikliğiyle katılım bankaları adını almışlardır. Katılım bankaları; insanların dini inançlarından dolayı ortaya çıkan faizsiz bankacılık prensibini benimseyen İslami bankalardır. Bu bankalar geçmişte ülkemizde 6 tane olmasına rağmen artık faaliyetlerini sürdüren 4 katılım bankası bulunmaktadır. İlk kurulan katılım bankası Albaraka Türk’tür. Geçmişte ülkemizde: Anadolu Finans, İhlas Finans, Family Finans, Bank Asya, Kuveyt Türk, Albaraka Türk bankaları bulunmaktayken; bu bankalardan İhlas Finans bankası kapanmış Anadolu Finans ve Family Finans bankaları da birleşerek Türkiye Finans bankası kurulmuştur. Sonuç olarak şu anda Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Bank Asya ve Türkiye Finans aktif olarak çalışan katılım bankalardır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ticari bankalar ile katılım bankalarının özellikleri karşılaştırılmış ve farklılıkların çok sayıda olduğu ancak bunun yanında birtakım benzerliklere de sahip oldukları belirtilmiştir.

Ticari bankalar ile katılım bankaları Bakanlar Kurulu izni ile kuruldukları için kuruluş izinleri aynıdır. Bunun yanında çek, eft, atm, havale gibi daha birçok ortak hizmet vermektedirler. Her ikisi de BDDK’nın denetimine tabidir. Her iki banka sektöründe de 100.000 TL’ye kadar fon güvencesi verilmektedir. Yönetim organları birbirine benzemektedir ve son olarak da tabi oldukları vergiler: kurumlar vergisi, gelir vergisi, damga vergisi, bsmv, kkdf olmak üzere aynı vergi çeşitleridir.

Her iki banka sektörünün farklılıklarına bakacak olursak aşırı düzeyde fazladır. Bunlardan bir kısmını sayacak olursak: felsefeleri, risk ve güven, paranın işlevi, leasing, tabi oldukları kuruluş, riski üstlenme, ekonomiye katkıları gibi daha

birçok alanda farklı özelliklere sahiptirler. İki bankacılık sisteminde bu kadar çok ayırım olmasının en temel nedeni dayandıkları sistemin ayrı olması yani farklı sistemin bankaları olmasıdır. Sahip oldukları en temel farklılık; ticari bankacılık kapitalist sistemin ürünüdür, katılım bankacılığı ise İslami sistemin ürünüdür.

Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde uygulamada kullanılacak yöntemle ilgili bilgi verildikten sonra analiz yapılmıştır. Uygulamada kullanılacak yöntem 'Topsis' olarak adlandırılan çok kriterli karar verme yöntemlerinden biridir. Bu yöntem ilk kez 1980 yılında Yoon ve Hwang adlı bilim adamları tarafından geliştirilmiş ve yöntemin adı Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution kelimesinin baş harfleridir. Topsis yönteminin seçilme nedeni her alternatifi kendi içinde değerlendirerek daha sağlıklı ve güvenilir sonuçlar verebilmesidir. Ayrıca literatürde topsis yönteminin kullanıldığı birçok çalışma mevcuttur. Bunlardan belli başlıları: kuruluş yeri seçiminde (Maliki, Owens, & Bruce, 2012), işletme performansının değerlendirilmesinde (Yükçü & Atağan, 2010), kamu bankalarının performansını değerlendirmede (Demireli, 2010), havayolları işletmelerinin performansının değerlendirilmesinde (Akkaya, 2004), otobüs firmalarının finansal performanslarının belirlenmesinde (Feng & Wang, 2001), leasing şirketlerinin performanslarının analizinde (Ergül & Akel, 2010) kullanılmıştır. Bu çalışmalar yapılan çalışmaların sadece bir kısmıdır daha birçok çalışma bulunmaktadır.

Uygulamada bu yöntemi kullanabilmek için öncelikle belli başlı verilerin elde edilmesi ve yöntem için hazır hâle getirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle öncelikle uygulamaya katılan 8 bankanın 2003-2011 yılları arasındaki bilanço ve gelir tabloları indirilmiştir. Çalışmanın bu yıllar arasını kapsamasının belli başlı nedeni hem verilerin elde edilmesi açısından bir sorun oluşturmaması hem de 2000 ve 2001 krizinden dolayı o yıllarda birtakım bankaların veri analizinin yapılamamasıdır. Bu veriler tbb.org.tr, tkbb.org.tr ile bankaların kendi internet sitelerinden indirilerek elde edilmiştir. Daha sonra bankaların kârlılık performansını ölçmede kullanılacak 7 rasyo seçilmiş bu rasyoların seçiminde bankaların bilanço ve gelir tabloları diğer işletmelerden farklı olduğu için ölçülebilen rasyolar kullanılmıştır. Rasyo seçimi yapıldıktan sonra elde edilen verilerle 2003-2011 arası 8 bankanın 7 rasyosu hesaplanmış ve topsis yöntemine hazır hâle getirilmiştir. Bankaların hesaplanan

rasyolarıyla birlikte topsis yönteminin aşamaları uygulanmaya başlanmıştır. Sonuç olarak her bankaya ait her yılda belli bir performans puanı bulunmuştur. Bu performans puanı 0 ile 1 arasında değişmektedir. 0'a yakın olması negatif ideal çözüme, 1'e yakın olması ideal çözüme yakın olduğunu göstermektedir.

Tüm yılların performans puanlarını incelersek her yıla ait farklı sonuçlar gösterdiğini görebilmekteyiz. Ancak genellikle bu 8 yıllık dönemde en yüksek performans puanına sahip olan banka Bank Asya'dır onu Finansbank ve diğer bankalar takip etmektedir. En düşük performans skoruna sahip banka ise Bank Mellat'dır. Bunun en temel nedeni Bank Mellat'ın Türkiye'de sadece şubesinin olması ve müşteriler tarafından çok fazla tercih edilmemesidir. Tüm bankaları kıyasladığımızda; katılım bankalarının performansları ticari bankalardan daha yüksek çıkmıştır ve 2007 krizi gibi kriz dönemlerinde de pek yara almadan faaliyetlerine devam edebilmeyi başaramışlardır. Katılım bankalarının ticari bankalardan daha yüksek performans sergilemelerinin altında yatan birçok sebep vardır. Birincisi; katılım bankaları faizsiz bankalar oldukları için kur ve faiz riskleri yoktur. İkincisi; katılım bankalarında likidite riski de yoktur çünkü kısa vadeli fonlarını kısa vadeli yatırımlara, uzun vadeli fonlarını da uzun vadeli fonlara yatırırlar. Üçüncüsü; katılım bankaları müşterilerine fon kullandırırken fiyat değişikliği ve vadesinden önce kredi talebi gibi düzensizlikler yapmazlar ve bu da müşterilerine güven sağlar. Dördüncüsü; katılım bankaları müşterileriyle kâr ve zarar paylaşımı yaparlar yani ne zararı tamamen banka üstlenir ne de önceden taahüt edilen bir getiri söz konusudur. Son olarak; katılım bankaları bütün bu avantajları sayesinde 1997 uzak doğu krizi, 2000 ve 2001 krizlerinden minimum zarar alarak faaliyetlerine devam etmişlerdir.

Ülkemizde finans sektörünün temeli bankacılık sektörüdür, çünkü finansal kaynakların çoğunu bankalar toplayıp kullandırır. Bu nedenle ekonomiyi güçlendirmek için finans sisteminin beyni konumunda olan bankaların denetimini ve kontrolüne çok dikkat edilmesi gerekir. Bu amaçla yapılan analizlerde duyarlı olmak, doğru analizi yapmak ve kesin sonuçlara ulaşmak gerekmektedir. Eğer bankacılık sektörüne yeterli güven duyulursa ülkemizde istikrarlı politik altyapı da sağlanacaktır. Ancak bazı dönemlerde yaşanan ekonomik istikrarsızlıklar krizlere yol açabilir ve bu bankacılık krizlerini çözebilmek için hızlı ve doğru kararlar alarak mali açıdan güçsüz bankaların sistemden çıkarılması gerekmektedir. Hızlı ve doğru

kararlardan kastedilen: şeffaf piyasalar, finansal standartlara uyum, sermaye arttırımı, denetim ve gözetimi etkinleştirmek, merkez bankası rezervlerini arttırmak ve realist ve detaylı ekonomi politikaları oluşturmak gibi kararlar verilmelidir.

Bu çalışmada amaçlanan katılım bankaları ve ticari bankaların performanslarını karşılaştırmaktır. Yapılan çalışmada 2003-2011 yılları arası bankacılık sektörünün 2007 krizinde performanslarında yaşadığı dalgalanmalar görülmektedir. Bu amaçla kullanılan rasyolara Topsis yönteminin yapısından dolayı eşit ağırlıklar verilmiştir. Ancak bu çalışma 40-50 yıl gibi daha uzun dönemlere yayılırsa rasyolara verilen ağırlıkların oranı değişebilmektedir. Bu çalışma sonucunda ülkemizde faaliyet gösteren tüm bankalar krizlerden etkilenmesine rağmen katılım bankalarında bu etki minimuma inmiştir. Bu çalışma ülkemizdeki ve dünyadaki tüm bankalar dikkate alınarak ya da yıl sayısı arttırılarak daha farklı bir şekilde yapılabilir. Böylece dünya bankacılık sektörü hakkında daha doğru yorumlar yapılabilir.

Yapılan çalışma sonucunda bankacılık sektörüne ait birtakım öneriler sunulabilir. Bankalarda yeterli denetim ve gözetimin sağlanması için minimum yıllık performans analizleri yapılarak bankaların önüne çıkacak kriz, iflas, likidite sıkıntısı gibi engellerle karşılaştığında neler yapabileceğini belirlemiş olması gerekmektedir.

Ülkemiz bankacılık sektöründe karşılaşılan temel sorunlar: yetersiz denetim, bankacılık sektöründe kamu bankalarının hakim olması, ayrı ayrı yapılan banka gözetimlerinde etkinliğin olmaması gibi sorunlardır. Bu sorunları çözebilmek için bankalara şu çözümleri önerebiliriz: bankacılık konusunda uzmanlaşmış bankalardan bir kurul seçilerek Bankacılık Komisyonu kurulmalı, yeni Türk Ticaret Kanunu'na göre banka bilanço ve gelir tabloları düzenlenmeli, gerçekçi risk ölçümü yapan sistemler geliştirmeli, kredi maliyetlerini azaltmalı, özelleşen bankaların mali yapıları yeniden kontrolden geçmeli ve en önemli olarak da Bağımsız Ekonomi Denetçiliği kurulmalıdır. Bankalar bu gibi önerileri dikkate alarak kendi durumlarını gözden geçirirlerse hem ülkemiz finansal piyasaları için çok etkin duruma gelirler hem de dünya bankacılık sektöründe adlarından söz ettirir konuma gelirler. Bu gelişimin Avrupa Birliği'ne uyum sürecindeki ülkemiz için de ne derece önemli olduğu ortadadır.

KAYNAKÇA

Abrishamchi, A., Ebrahimian, A., Tajrishi, M., Mariño, M. A. ve Hon.M.Asce. (2005, July/August). Case Study: Application of Multicriteria Decision Making to Urban Water Supply. *Journal of Water Resources Planning and Management*, 4(131): 326-335.

Acar, M. (2003). İslam İktisadının Başlıca Sorunları. *İslami Araştırmalar Dergisi*, 16(4): 540-546.

Ak, S. (2006). *Ticari Bankalarda Fon Yönetimi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı.

Akhan, A. (2010). *Katılım Bankaları İle Mevduat Bankalarının Müşteri Odaklılıklarının Karşılaştırılması*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.

Akkaya, G. C. (2004). Finansal Rasyolar Yardımıyla Havayolları İşletmelerinin Performansının Değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(1): 15-29.

Aktan, B. ve Bodur, B. (2006). Rasyolar Vasıtasıyla Finansal Durumunuzu Nasıl Analiz Edersiniz? *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, 1(1): 49-67.

Akyüz, Y., Bozdoğan, T., & Hantekin, E. (2011). Topsis Yöntemiyle Finansal Performansın Değerlendirilmesi ve Bir Uygulama. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 13(1): 73-92.

Albaraka Türk, (2011), *Yatırımcı İlişkileri*,

http://www.albarakaturk.com.tr/yatirimci_iliskileri/detay.aspx?SectionID=%2fyj5OJ

Y70d8nzFWvI7c2BQ%3d%3d&ContentID=4oEu6KjEmU33gGZTiL4GkQ%3d%3d
, (01/04/2013).

Albayrak, Y. E., & Erkut, H. (2005, Aralık). Banka Performans Değerlendirmede Analitik Hiyerarşi Süreç Yaklaşımı. *İstanbul Teknik Üniversitesi Mühendislik Dergisi*, 4(6): 47-58.

Aloğlu, Z. T. (2005). *Bankacılık Sektörünün Karşılaştığı Riskler ve Bankacılık Krizler Üzerindeki Etkileri*. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Uzmanlık Tezi. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü.

Altan, M. (1998). *Modern Bankacılık Fonksiyonları Açısından Özel Finans Kurumlarının Değerlendirilmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Arabacı, N. (2007, Şubat). *Katılım Bankalarının Türkiye'de Bankacılık Sektöründeki Yeri, İşleyişi ve Performans Analizi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Finansman Anabilim Dalı.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, (2005), *5411 Sayılı Bankacılık Kanunu* :http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanunu/15405411_sayili_kanun_6362_sayili_sermaye_piyasasi_kanunu_ile_degisik_islenmis_hali_9.1.2013.pdf/madde_44, (28/01/2013).

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, (2006), *4389 Sayılı Bankacılık Kanunu*: www.tbb.org.tr/Dosyalar/.../Ozkaynak_Yonetmeligi_011106.doc/madde_5,6, (28/01/2013).

Bankalar.org, (19/10/2005), *Bankacılık Kanunu*: <http://www.bankalar.org/bankalar-kanunu/>, (15/02/2013).

Bank Asya, (2011), *Faizsiz Bankacılık Hakkında*:
http://www.bankasya.com.tr/hakkimizda/faizsiz_bankacilik_hakkinda.jsp#6,
(08/03/2013).

Bank Asya, (2011), *Finansal Bilgiler*:
http://www.bankasya.com.tr/yatirimci_iliskileri/faaliyet_raporlari.jsp, (01/04/2013).

Battal, A. (2000). Yeni Bankalar Kanunu'na Göre Özel Finans Kurumlarının Hukuki Temeli ve Bankacılık Sistemi İçindeki Yeri. Editor: İ. Usul, *Türkiye'de Özel Finans Kurumları: Teori ve Uygulama*: 197-209 İstanbul: Albaraka Türk Yayınları.

Bilir, A. (2010). *Katılım Bankalarında Müşteri Memnuniyetinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi İşletme Anabilim Dalı.

Boyacıoğlu, M. A. (2003). 1980 Sonrası Türk Bankacılık Sektöründeki Gelişmeler, Krizlerin Sektör Üzerindeki Etkileri ve İyileştirici Öneriler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (9): 523-538.

Business Economics. (2008). *Ders Notları*, 6-12. Mumbai University.

Coşkun, A. (2008). *Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründeki Yeri Ve Önemi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Politikası Bilim Dalı.

Çelik, F. (2001). Türk Bankacılığında Risk Yönetimi Yönetmeliği Dönemi ve Piyasa Riski Ölçüm Metodları. *İktisat Dergisi*: 61-62 (Eylül).

Çelik, P. (2004, Kasım). *Bankaların Risk Derecelendirmesi*. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Uzmanlık Tezi Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü.

Çetin, A. C., & Bıtırak, İ. A. (2010). Banka Kârlılık Performansının Analitik Hiyerarşi Süreci İle Değerlendirilmesi: Ticari Bankalar İle Katılım Bankalarında Bir Uygulama. *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(2): 75-92.

Dağ, S. (2011). *Türkiye'deki Katılım ve Mevduat Bankalarının Etkinliklerinin Veri Zarflama Analizi Yöntemiyle Karşılaştırılması*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı.

Demireli, E. (2010). Topsis Çok Kriterli Karar Verme Sistemi: Türkiye'deki Kamu Bankaları Üzerine Bir Uygulama. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*: 101-112.

Doğan, S. (2008, Şubat). *Katılım Bankaları ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı.

Dr.S.F.L.Mendes. (2008). Business Economics. *Commercial Banking*: 3-15 4. İndia.

Duman, B. ve Işık, E. N. (2010). TOPSIS Yöntemi Kullanılarak Toplu Taşıma Araçları için Yolcu Koltuğu Kumaş Tedarikçisi Seçimi. *Yöneylem Araştırması ve Endüstri Mühendisliği 30. Ulusal Kongresi*. İstanbul: Kadir Has Üniversitesi.

E.Banks, F. (1999). *Global Finance and Financial Markets a Modern Introduction*. London: World Scientific Publishing.

Eken, M. F. (2005, Haziran). *Bankalarda Risk Yönetimi ve Türkiye Uygulaması*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Bölümü.

Erçel, G. (2000a). *Konuşmalar-1999: Türk Bankacılık Sistemi*. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası.

Erçel, G. (2000b). *Konuşmalar-1999: Bankacılıktaki Son Gelişmeler*. İktisadi Kalkınma Vakfı-Akdenet. İstanbul: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası.

Erdem, E. (2008). *Para Banka ve Finansal Sistem (Cilt 2)*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Ergül, N., & Akel, V. (2010). Finansal Kiralama Şirketlerinin Finansal Performansının Topsis Yöntemi İle Analizi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi* (3): 91-118.

Eroğlu, N. (2006). *Türk Bankacılık Sektörü Temel Sorunları ve Çözüme Yönelik Düzenlemeler*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı.

Ertürk, A. (2000). Türkiye’de Özel Finans Kurumlarının Dünü, Bugünü ve Yarını. Editor: İ. Usul, *Türkiye’de Özel Finans Kurumları: Teori Ve Uygulama*: 11-15. İstanbul: Albaraka Türk Yayınları.

Eyüpgiller, S. (1986). *Banka İşletmeciliği Bilgisi* (Cilt 191). Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.

Feng, C.-M., & Wang, R.-T. (2001). Considering the Financial Ratios on the Performance Evaluation of Highway Bus Industry. *Transport Reviews*, 4(21): 449-467.

Geylan, R. (1985). *Ticari Banka Yönetimi ve Türk Ticari Bankalarının Temel Yönetim Sorunları* (Cilt 86). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Gök, A. (2011). *Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları ve Küresel Mali Krizin Banka Sektörüne Etkileri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.

Günel, M. (2007). *Para Banka ve Finansal Sistem* (Cilt 2). Ankara: Yeni Dönem Yayınları.

Güney, A. (2012). *Banka İşlemleri* (Cilt 6). İstanbul: Beta Yayıncılık.

H.D.Seibel. (2001). Agricultural Development Bank Reform: 6-7.

Hatipoğlu, H. (2007). *Ticari Bankacılık Sektöründe İlişkiye Dayalı Kredilendirme Sürecinin Belirleyicileri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Finansman Anabilim Dalı.

Idiab, A. I., Haron, M. S., & Ahmad, S. B. (2011). *Commercial Banks and Historical Development*. *Journal of Applied Sciences Research*, 7: 1024-1029.

Islamic Banking Tv, (2013), *Objectives*:

<https://sites.google.com/site/ib22092010/objrc>, (18/02/2013).

İslam Hukuku Profesörü Hayrettin Karaman, *Özel Finans Kurumları*:

<http://www.hayrettinkaraman.net/konular/ekonomi/ofk/>, (09/03/2013).

Kaçmaz, A. (2009, Haziran). *Katılım Bankalarının 2005-2008 Yılları Arasında Türk Bankacılık Sektöründeki Gelişimi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü İşletme Tezsiz Yüksek Lisans Programı.

4389 Nolu Bankacılık Kanunu (23/06/1999). (23734). Resmi Gazete.

5411 Nolu Bankacılık Kanunu (11/01/2005). 6(273). (Türkiye Bankalar Birliği) İstanbul: Resmi Gazete.

Kaya, D. (2012). *Bankacılık Giriş ve İlkeleri* (Cilt 1). İstanbul: Beta Yayıncılık.

Kaya, Ş. (2011). *Türkiye’de Katılım Bankaları Ve Mevduat Bankalarının Müşteri İlişkileri Yönetimi Uygulamaları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.

Kerim, K.-1. (tarih yok). Bakara Suresi. *Ayet*.

Khan, M. F. (1997). *Islamic Financial Instruments for Public Sector Resource Mobilization* (Cilt 39). Jeddah, Malaysia: *Islamic Research and Training Institute, Islamic Development Bank*.

Khan, M., & Iqbal, M. (1996). *A Survey of Issues and A Programme For Research in Monetary and Fiscal Economics of Islam*. Islamabad: *Institute of Policy Studies*.

Kılıç, G. (1991, Ekim). Aktif-Pasif Yönetimi. *Bankacılar Dergisi* (6).

Kırlıoğlu, H. (1992). *Ticari Bankalarda Şube Yöneticilerinin Performanslarının Ölçülmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe/Denetim Anabilim Dalı.

Koru, Ö. O. (2010). *Camels Analizi'ne Göre Katılım Bankalarının Değerlendirilmesi ve Örnek Bir Uygulama*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Finansman Programı.

Kuveyt Türk, (2001-2009), *Finansal Bilgiler*:

http://www.kuveytturk.com.tr/pages/finansal_bilgiler_hakkimizda.aspx,
(01/04/2013).

Küçükkocaoğlu, G. (2005). *İslami Bankalar ve İslami Finans Kurumları Çalışma Notları*. 21. Ankara: Başkent Üniversitesi.

Loqman, M. (1999). A Brief Note on the Islamic Financial System. *Managerial Finance*, 25(5): 39-45.

M.Firoz, N. (2012, Eylül). Market Repositioning of Islamic Banking in Europe. *Culture and Religion Review Journal* (3).

M.J.Schmitz ve Özalp, İ. (1986). *Banka Şubesi Organizasyonu* (Cilt 166). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

M.Santomero, A. (1997). Commercial Bank Risk Management: An Analysis of the Process. *Journal of Financial Services Research*: 1-51.

Maliki, A. A., Owens, G., ve Bruce, D. (2012). 2nd International Conference on Environmental and Agriculture Engineering. *Combining AHP and TOPSIS Approaches to Support Site Selection 2012* (37). (IPCBE) Singapur: IACSIT Press.

N.T.Somashekar. (2009). *Banking* (Cilt 1). New Delphi: New Age International Publishers.

Öçal, T., & Çolak, F. (1999). *Finansal Sistem ve Bankalar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Ökte, P. D. (2010). Fundamentals of Islamic Economy and Finance: Theory and Practice. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* (9): 180-208.

Önal, R. (2000). Sayın Devlet Bakanı Recep Önal'ın Sempozyum Konuşması, Editor: İ. Usul, *Türkiye'de Özel Finans Kurumları: Teori ve Uygulama*, Cilt: 17: 15-18. İstanbul: Albaraka Türk Yayınları.

Öz, B. (2005). *Türkiye'de Ticari Bankaların Başarısızlığında Etkili Olan Faktörlerin Çok Değişkenli İstatistik Yöntemlerle İncelenmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Sayısal Yöntemler Bilm Dalı.

Özaydın, E. (1998). *Türkiye'de Faaliyet Gösteren Ulusal ve Yabancı Ticari Bankaların Karşılaştırmalı Analizi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.

Özgür, E. (2007, Mart). *Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği Ve Mevduat Bankaları İle Rekabet Edebilirliği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyonkarahisar: Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.

Özkan, Ö. (2007). *Personel Seçiminde Karar Verme Yöntemlerinin İncelenmesi: AHP, Electre ve Topsis Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz

Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstrileri İlişkileri Anabilim Dalı İnsan Kaynakları Programı.

Öztin, A. (1989). *100 Soruda Türkiye'de Bankacılık*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Öztürk, N. (2011). *Para Banka Kredi* (Cilt 1). Bursa: Ekin Yayınevi.

Özulucan, D. D., & Deran, Y. D. (2009). Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11): 85-108.

Özulucan, D., & Özdemir, A. S. (2010). *Katılım Bankacılığı*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Padmini, E. (1997). *Funds Management of District Co-operative Banks in Kerala*. India: Cochin University of Science and Technology Department of Industrial Fisheries.

Parasız, İ. (1995). *Kriz Ekonomisi* (Cilt 2). Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.

Parasız, İ. (2005). *Para Banka ve Finansal Piyasalar* (Cilt 8). İstanbul: Ezgi Kitabevi.

Pehlivanlı, D. (2011). Dünya İslami Denetleme Kurulu Uygulamaları İle Türkiye Faizsiz Bankacılık Sektörü Uygulamaları Karşılaştırması. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 48(552): 59-66.

Pervez, I. (1994). *Islamic Banking and Finance*. Editor: S. N. Ali ve N. N. Ali, *Information Sources on Islamic Banking and Economics 1980-1990*: 27. London-New York: Kegan Paul Int'l.

R.H. Timberlake. (1965). *Banking and Central Banking*. New York: Harper Row Publishers.

Rahman, A. R. (2007). *Islamic Microfinance: A Missing Component in Islamic Banking*. Malaysia: Kyoto Bulletin of Islamic Area Studies.

S. Mishkin, F. (1995). *The Economics of Money, Banking and Financial Markets* Cilt: 9. Boston: Pearson Education Inc.

S. Steiner, & Solomon. (1965). *Money and Banking*. 4. New York: Henry Holt and Co.

Sabah, (29/03/2013), *Ekonomi*:

<http://www.sabah.com.tr/Ekonomi/2013/03/29/ziraat-ve-halka-katilim-talimati>, (05/05/2013).

Sarı, S. (2004). *Ticari Bankalarda Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı.

Sayım, F., & Er, D. (2009). Risk Kavramı ve Bankacılıkta Risk. *Çatı Dergisi* (22): 7-18.

Scribd, (2009), Importance of Islamic Banking:

<http://tr.scribd.com/doc/53020445/Importance-Of-Islamic-Banking>, (18/02/2013).

Slideshare, (2012), *Topsis*: <http://www.slideshare.net/SelinKadolu/topsisok-kriterli-karar-verme>, (21/04/2013).

Şakar, H. (2000). *Genel Bankacılık Bilgileri* (Cilt 4). İstanbul: Strata Yayıncılık.

Şendoğdu, A. (2011). *Bankacılığa Giriş* (Cilt 3). Konya: Gençlik Kitabevi.

Takan, M., & Boyacıoğlu, M. A. (2011). *Bankacılık Teori, Uygulama ve Yöntem*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Taşçıoğlu, A. (1998). *Cumhuriyet Dönemi Bankalar Kanunları ve İlgili Yasal Düzenlemeler*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.

Tlemsani, I., & Matthews, R. (2013, 03 07). *Ethical Banking: the Islamic View*. London: www.nzibo.com/riba/ethical%20banking.pdf.

Tolon, M. (2004). Ticari Bankalarda Pazarlama Stratejilerinin Uygulanması ve Türkiye'deki Ticari Bankalar Üzerine Bir Alan Çalışması. *Verimlilik Dergisi*, 4: 1-24.

Tosun, M. (2000). Türk Mali Sisteminde Özel Finans Kurumları Deneyimi ve ÖFK'ların Türk Banka Sistemi İçindeki Yerleri Üzerine, Editor: İ. Usul, *Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama*: 177-191. İstanbul: Albaraka Türk Yayınları.

Tunç, H. (2010). *Katılım Bankacılığı* (Cilt 8). İstanbul: Nesil Yayınları.

Türker, M. (2004, Mart-Nisan). "MENA Bölgesi Faizsiz Bankacılık Fonlarının Ülkemiz Ekonomisine Kazandırılması: Tavarruk ya da Uluslararası Murabaha". *Active Dergisi* (35): 6-12.

Türkiye Bankalar Birliği, (2005), *5411 Sayılı Bankacılık Kanunu Paneli*:
http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/bkpanel.pdf , (15/02/2013).

Türkiye Bankalar Birliği, (2011). *5411 Sayılı Bankacılık Kanunu*:
<http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/472/Bankacilik-Kanunu.pdf/madde23>, (21/01/2013).

Türkiye Bankalar Birliği, (2013) *Düzenlemeler*:
<http://www.tbb.org.tr/tr/duzenlemeler/bankacilik-kanunu/74>, (08/05/2013).

Türkiye Bankalar Birliği, (2013) *Hakkında*:
<http://www.tbb.org.tr/tr/tbb/hakkında/kurulus/10>, (05/05/2013).

Türkiye Bankalar Birliği, (2013), *İstatistiki Raporlar*:
<http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>,
(01/04/2013).

Türkiye Bankalar Birliği, (2013), *Türkiye Bankacılık Sistemine Üye Bankalar*:
http://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_Listesi.asp?tarikh=11.01.2013,
(27/01/2013).

Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, (2006). *Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik*: <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/27217.html>/madde 5,6 ve 7,
(21/01/2013).

Türkiye Finans, (2013), *Faaliyet Raporları*:
http://www.turkiyefinans.com.tr/tr/hakkimizda/faaliyet_raporlari.aspx, (01/04/2013).

Türkiye Katılım Bankaları Birliği, (2002-2013), *Genel Bilgiler*:
http://www.tkbb.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=51&Itemid=78#, (19/02/2103).

Türkmenoğlu, R. E. (2007). Katılım Bankaları ve Türkiye'deki Finansal Yapı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.

Türk Ticaret Kanunu Madde 360, (2010-2013). *Türk Ticaret Kanunu*:
<http://www.ticaretkanunu.net/ttk-madde-360/>, (14/01/2013).

Usta, Ö. (2005). *İşletme Finansı ve Finansal Yönetim* (Cilt 2). Ankara: Detay Yayıncılık.

Uyan, U. (2004). *Dünyada ve Türkiye'de Faizsiz Bankacılık*. Türkiye Katılım Bankaları Birliği.

Uyan, U. (10/12/2011). *Faizsiz Bankacılık ve Günümüz Bankacılık Uygulamaları*. İstanbul: Kuveyt Türk.

Uzkesici, N. (1993). *Bilgi Teknolojisinin Ticari Bankaların Yönetim Şekli ve Organizasyon Yapısı Üzerine Etkileri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

V.Sundarajahan, Marston, D., & Shabsigh, G. (1998, Eylül). *Monetary Operations and Government Debt Management Under Islamic Banking*. IMF Working Paper. İran: International Monetary Fund (IMF).

Yazıcı, M. (2011). *Bankacılığa Giriş* (Cilt 1). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

Yıldırım, O. (2006). *Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları ve Sektörde Yaşanan Mali Riskler*. [econturk.org/Türkiye Ekonomisi](http://econturk.org/Türkiye-Ekonomisi).

Yılmaz, O. N. (27-28/02/2010). *Faizsiz Bankacılık İlkeleri Ve Katılım Bankacılığı*. Antalya: Türkiye Katılım Bankaları Birliği.

Yurdakul, M., & İç, Y. T. (2003). Türk Otomotiv Firmalarının Performans Ölçümü Ve Analizine Yönelik Topsis Yöntemini Kullanan Bir Örnek Çalışma. *Gazi Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 18(1): 1-18.

Yükçü, S., & Atağan, G. (2010). TOPSIS Yöntemine Göre Performans Değerleme. *Muhasebe ve Finansman Dergisi* (45): 28-35.

Zarqa, M. A. (1997, Mayıs). Istisna Financing Of Infrastructure Projects. *Islamic Economic Studies*, 4(2): 67-74.

Wikipedia,(2003),*Commercial Bank*: http://en.wikipedia.org/wiki/Commercial_bank, (27/12/2012).